Javni, projektni, enostopenjski natečaj

POT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA

PRIROČNIK ZA CELOSTNO UREJANJE SPOMENIKA

oktober 2026

VRSTA	Javni, projektni, enostopenjski natečaj za izbiro strokovno najprimernejše rešitve za
NASLOV	Pot spominov in tovarištva
NAROČNIK, RAZPISOVALEC	Mestna občina Ljubljana (MOL) v sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor (ZAPS), Vegova 8, 1000 Ljubljana predstavniki naročnika: Maja Žitnik, Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet Mojca Gabrič, Kabinet župana Maja Bovcon, Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet Uršula Longar, Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet
IZDELOVALEC NATEČAJNE NALOGE	OBRAT d.o.o., Janežičeva cesta 3, 1000 Ljubljana Blaž Babnik Romaniuk, mag. inž. arh., Urška Cvikl, mag. inž. arh., Jurij Nemec, univ. dipl. inž. arh., Mojca Rudman, mag. inž. arh.
SODELAVCI	dr. Martina Malešič (poglavje Zgodovina), dr. Neža Čebron Lipovec (poglavje Skrb in vzdrževanje)
ODGOVORNA OSEBA IZDELOVALCA	Blaž Babnik Romaniuk, mag. inž. arh., ZAPS PA 1591
DATUM	oktober 2026

Mestna občina Ljubljana

obrat.

Javni, projektni, enostopenjski natečaj

POT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA

PRIROČNIK ZA CELOSTNO UREJANJE SPOMENIKA

oktober 2026

Kazalo

0 UVOD **7**

0.1 Namen in cilj investicije 8

0.2 Cilj in predmet natečaja 9

1 LOKACIJA **11**

1.1 Zgodovinski razvoj 14

1.2 Prikaz stanja prostora 25

1.2.1 Grajeno okolje 25

1.2.2 Naravno okolje 31

1.2.3 Uporabniki 36

1.2.4 Skrb in vzdrževanje 37

1.2.5 Kritični odseki 38

1.2.6 Prepoznavnost profilov 40

1.3 Izvlečki OPN 44

1.3.1 Strateški del OPN 45

1.3.2 Izvedbeni del OPN 49

1.4 Varovanje naravne in kulturne dediščine 61

1.4.1 Naravna dediščina 61

1.4.2 Kulturna dediščina 64

2 NALOGA **68**

2.1 Opis naloge 69

2.4.1 Natečajna naloga - priročnik 70

2.4.2 Natečajna naloga - izbrane lokacije 70

2.1.1 Lokacija 1:
priprava celostne ureditve PST skozi stanovanjsko območje 72

2.1.2 Lokacija 2:
priprava celostne ureditve PST skozi modernistično sosesko 78

2.1.3 Lokacija 3:
priprava celostne ureditve PST skozi gospodarsko cono in centralno 82

2.1.4 Lokacija 4:
priprava celostne ureditve PST ob mestni vpadnici 86

2.2 Usmeritve za zasnovo 90

2.2.1 Načela trajnostnega načrtovanja 90

2.2.2 Zelena infrastruktura 91

2.2.3 Urbana oprema 94

2.2.4 Robovi 94

2.2.5 Materialnost 95

2.2.6 Varnost 95

2.2.7 Orientacija 96

2.2.8 Univerzalna dostopnost 96

2.3 Projektni in tehnični pogoji 99

2.3.1 Projektni pogoji in smernice 99

2.3.2 Ostali pravilniki, predpisi in smernice 102

3 NATEČAJNO GRADIVO **104**

3.1 Seznam natečajnega gradiva 105

0 UVOD

0.1 Namen in cilj investicije

Mestna občina Ljubljana s celostnim in sistemskim urejanjem prostora posega v vse vidike prostora. Med ključnimi, posebno z upoštevanjem podnebnih sprememb, je snovanje zelenega sistema, ki omogoča kakovostno bivanje v mestu in hkrati ustvarja pogoje za biotsko raznovrstnost. Zeleni sistem Ljubljane temelji na žarkasti rasti mesta, v katero do samega središča posegajo zeleni klini. Izjemnega pomena v zelenem sistemu Ljubljane je krožna zelena poteza Poti spominov in tovarištva (v nadaljevanju PST), ki povezuje urbanizirane žarke mesta in omogoča enostaven in hiter dostop do intenzivno zelenega okolja za večino prebivalcev in prebivalk mesta.

PST ima tudi izredno spominsko vrednost, saj je nadomestila v času italijanske okupacije Ljubljane postavljeno bodečo žico, s katero so Ljubljano odrezali od zaledja in prebivalcem ter prebivalkam za nekaj let ne le spremenili, temveč tudi uničevali življenja.

Skrb, ohranjanje in razvoj PST kot spominskega, zelenega in javnega prostorskega elementa je zato za Mestno občino Ljubljana ena od osrednjih nalog za doseganje dobrobiti ljudi, krepitvi odpornosti mesta in ohranjanju zavesti o zgodovini Ljubljane v najtežjih časih. Skrb in vzdrževanje naj bosta prepoznana kot dediščina PST in hkrati kot vodilo za njen nadaljnji obstoj. Namen natečajne naloge je tako tudi olajšanje in krepitev zavedanja, da je obstoj PST ali kateregakoli drugega zelenega sistem odvisen od vsakodnevne, sezonske in dolgoročne skrbi zanj.

Namen investicije je, da se vloga PST v vsej svoji mnogoplastnosti ohranja, okrepi njen vpliv na odpornost mesta v času podnebnih sprememb ter spodbudi zgodovinski spomin na razloge za njen nastanek v ozadju ponovno vzbujajočih se sovražnih nazorov.

Cilj investicije je pridobiti strokovne podlage za dolgoročno in postopno nadgradnjo PST v delih, kjer je njena vloga ošibljena oziroma ni dosežena. Z izvedbo investicije bi se izognili škodljivim, parcialnim in z varovanimi režimi neusklajenim posegom ter hkrati olajšali redno vzdrževanje PST.

0.2 Cilj in predmet natečaja

Z natečajem želi naročnik pridobiti inovativne in ustvarjalne rešitve za celostno urejanje Poti spominov in tovarištva. Predmet natečaja je izdelava celostnega koncepta urejanja PST v obliki priročnika za načrtovanje ureditev na PST in izvedbeni prikaz uporabe priročnika na vnaprej določenih odsekih PST. Priročnik za načrtovanje posegov na PST bo deloval kot orodje za zagotavljanje kvalitete ureditev in celostne podobe poti. Uporabljal se bo na vseh nivojih – od vzdrževalcem, upravljavcev, načrtovalcev, investitorjev in odločevalcev do strokovne javnosti.

Pot spominov in tovarištva je skozi čas ostala večinoma nespremenjena, večje spremembe pa je doživela neposredna okolica oziroma celotno mesto Ljubljana. Prav zato je cilj natečaja nov koncept ureditve PST (kjer ni kakovostno urejena ali prepoznavna), ki bo nadgrajeval obstoječe kvalitetne ureditve in zgodovinsko vrednost ter jih združil v novo, nadgrajeno celoto.

Ključna naloga, ki se zahteva od natečajnikov, je vzpostavitev sistema pravil/priporočil, ki bodo poenostavili in sistematizirali urejanje tako zahtevnega in pomembnega prostora, kot je PST, in s tem dolgoročno izboljšali kvaliteto grajenega in naravnega prostora vzdolž poti. Prikaz uporabe sistema je potrebno predstaviti v okviru natečajne naloge z ureditvijo javnih površin na štirih tipičnih odsekih PST, ki so bili v okviru priprave natečajne naloge evidentirani kot neprimerno urejeni, nevarni ali neprepoznavni.

1

LOKACIJA

Slika 1
Ortofoto širšega območja

1.1 Zgodovinski razvoj

Viri: Dimitrij Omersa, Pot spominov in tovarištva, spomenik Ljubljani – mestu heroj, kot element urbanistične in hortikulturne ureditve mesta, Ljubljana: VTOZD arhitektura (diplomsko delo), 1980.

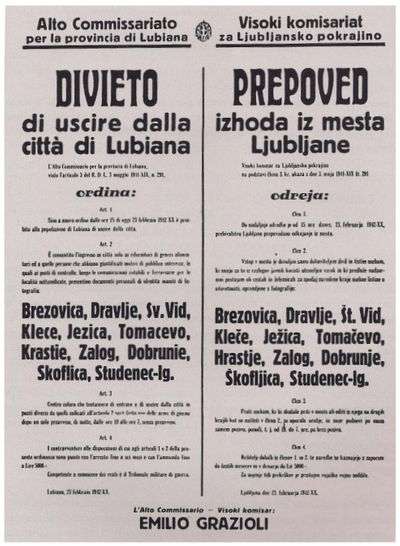
Ljubljana, mesto heroj, Ljubljana: ČZDO Komunist in Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine, 1985.

Aleksander Jankovič Potočnik, Utrjena Ljubljana. Žični obroč okrog Ljubljane 1942-1945, Ljubljana: Ad Pirum, 2006.

Janez Kos, Pot spominov in tovarištva. 50 spominskih pohodov, Ljubljana: Svobodna misel, 2006.

OKUPACIJA

11. aprila 1941 je v Ljubljano vkorakala italijanska vojska. Ustanovili so t.i. Ljubljansko pokrajino. Le dobrih 14 dni po okupaciji, 27. aprila, se je okrepil močan odpor. V Ljubljani je bil ustanovni sestanek Protiimperialistične fronte, junija preimenovane v Osvobodilno fronto. Organizacija OF v Ljubljani je imela glavno vlogo pri mobilizaciji borcev za partizanske čete, pri pisanju propagandnih gesel, trosilnih akcij, pri razširjanju ilegalne literature, zbiranju materiala za partizane, akcijah zaplemb orožja. Zaradi tega množičnega poleta so okupatorji uvedli drastične ukrepe, strogo policijsko uro, prepoved vožnje s kolesi, zaplembe radijskih aparatov, avtomobilov,… Naslednji korak je bila žica, ki so jo začeli napeljevati 22. februarja 1942. Preprosta zapora iz bodeče žice in kolov je bila končana naslednjega dne ob 14.00 uri. Žica je ločila mesto od zaledja, osamila odporniško gibanje v mestu in prekinila stike med mestom, pomembnim logističnim in rekrutnim centrom ter okolico. Ko se je žični obroč februarja 1942 zaprl, so se začele racije in blokade. V internacijo so odgnali več kot 6.000 ljudi in na različnih mestih streljali talce. Zunaj ograde so ostala naselja, del predmestja pa je ležal celo med dvema žičnima ogradama, od Ježice do Dravelj, med italijansko in nemško okupacijsko ozemlje.

Alto Commissariato per la provincia di Lubiana

Visoki komisariat za Ljubljansko pokrajino

DIVIETO di uscire dalla città di Lubiana

ordina:

Art. 1

Art. 2

Art. 3

Art. 4

Brezovica, Dravlje, Sv. Vid, Klece, Jezica, Tomacevo, Krastje, Zalog, Dobrunje, Skoflica, Studenec-lg.

PREPOVED izhoda iz mesta Ljubljane

odreja:

Člen 1.

Člen 2.

Člen 3.

Člen 4.

Brezovica, Dravlje, Št. Vid, Kleče, Ježica, Tomačevo, Hrastje, Zalog, Dobrunje, Škofljica, Studenec-lg.

L'Alto Commissario — Visoki komisar:
EMILIO GRAZIOLI

Slika 2
Razglas o prepovedi izhoda iz Ljubljane februarja 1942, vir: Muzej za novejšo in sodobno zgodovino Slovenije

Na nekaterih odsekih so postopoma večali obseg obroča, tako da je zajel tudi celotna naselja oz. območja (npr. Ljubljanske Žale), ki so bila do takrat izven obroča. Začeli so gradnjo bunkerjev, povečali število linij bodeče žice, zasedli oz. izselili nekatere okoliške hiše pri obroču. Napeljali so telefonsko in električno omrežje, posekali gozdne površine ob žici. Končni rezultat je bil 29.663 m dolg obroč, ki je bil širok med 5 in 8 m ter visok do 2 m. V sestavi obroča je bilo 69 večjih bunkerjev, 11 izpostavljenih, 53 manjših in 73 notranjih bunkerjev; skupaj 206. Ob obroču so gradili tudi patruljne poti. Za izgradnjo so potrebovali skoraj dva milijona zidakov in opeke, 15.000 ton cementa, 50 ton apna, 10 ton gradbenega železa, 151 ton bodeče žice, 60.000 kolov. Obroč je bil dobro zavarovan s postojankami s strojničnimi gnezdi, stražarnicami in postojankami za bivanje vojakov. Zgradili so posebne transformatorske in reflektorske postaje, da so lahko postavili močne žaromete. Električna razsvetljava je bila napeljana po vsem obroču, ponekod so bile pod tokom tudi žične ovire. Ob pomembnejših cestah, ki so vodile v mesto, so bile zapore in je bil prehod mogoč le z dovolilnicami. Takšnih blokov je bilo 12.

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 je obroč za nekaj dni popustil, vse do trenutka, ko so Ljubljano zasedli nemški okupatorji. Mesto je bilo v žici 1.171 dni, še tudi pod osvoboditveno oblastjo Narodne vlade, vse do 26. maja 1945.

ODPOR

Osvobodilno gibanje je kljub zapori raslo – po podjetjih, v ustanovah in na terenu so organizirali borbene skupine, vode, čete, bataljone. Poseben bataljon je skrbel za prevoz v Ljubljani zbranega materiala do partizanskih enot, za prehod ilegalcev … V Ljubljani je delovalo 6 ilegalnih tiskarn, več deset ilegalnih tehnik, v katerih so tiskali ilegalno literaturo, ilegalni radio Kričač, pirotehnične delavnice, dokumentarna tehnika za ponarejanje listin, množične demonstracije. Takoj ko je bila postavljena ograja, se je iskalo tudi načine, kako jo prebiti. Obnovljene so bile zveze z osvobojenim ozemljem, čez mejo so hodili kurirji, prenašali sporočila, opremo, ponarejali so dovolilnice.

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 je obroč za nekaj dni popustil, vse do trenutka, ko so Ljubljano zasedli nemški okupatorji. Nadaljevale so se dotedanje omejitve in prepovedi – policijska ura, prepoved vožnje s kolesi, prepoved poslušanja tujih radijskih postaj, prepoved sprehodov ob gozdovih,… pa zapiranje ljudi, streljanje talcev, pošiljanje v nemška koncentracijska taborišča. Kljub stopnjevanju represije je OF delovala, ob koncu leta 1943 je bilo v Ljubljani aktivnih 5 do 7 rajonov (Šiška, Bežigrad, Center, Poljane, Moste, Vič, Trnovo) in številni matični odbori OF v večjih ustanovah.

PRVE UREDITVE POTI

Po osvoboditvi se je mesto razvijalo na vse strani. Žico so Ljubljančani in Ljubljančanke odstranili, bunkerje in blokovne zapore pa razstrelili in porušili. Prve manifestacije v spomin na okupacijo so se začele takoj po vojni, bolj sistematično pa so jih začeli organizirati v 50. letih. Prva leta so bila namenjena odstranjevanju obroča – žičnih ograj, bunkerjev in zlasti minskih polj. Prav zaradi min je bilo za množičen pohod v prvih letih še prenevarno. Prvi organizirani pohod po poteh okupirane Ljubljane, t.i. spominski pohod »Ob žici okupirane Ljubljane« so izvedli 23. junija 1957, v okviru Slovenskega festivala telesne kulture. Tekmovalci so progo premagovali v skupinah po pet, obvezna oprema so bile takrat še puške. Tistega leta je bila v mestnem svetu sprožena tudi pobuda za spomeniško zaščito peščice preostalih utrjenih delov nekdanjega žičnega obroča.

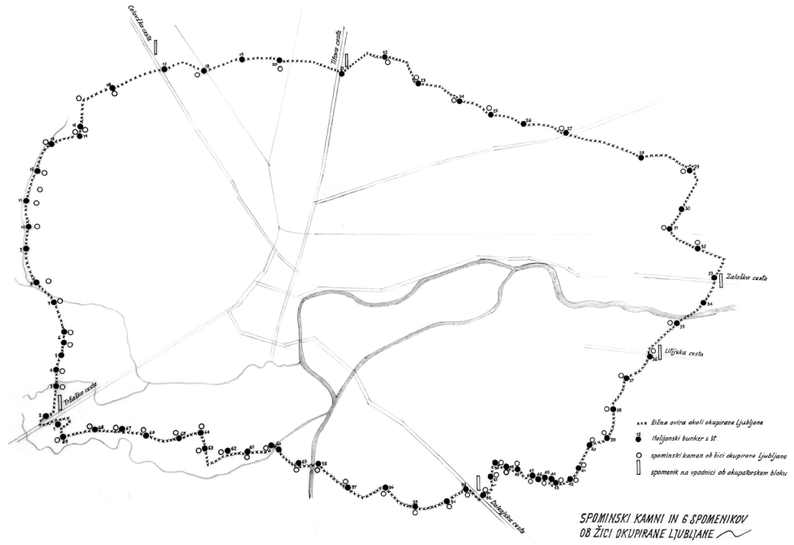
Prve ureditve in oznake poteka trase so nastale, ko so postavili prve spomenike. Ob 20. letnici vstaje leta 1961 so postavili 102 spominska kamna (na ruševinah bunkerjev ali na lokacijah prehodov žice) in šest obeliskov ob vpadnicah v mesto, ki so jih financirali takratni ljubljanski delovni kolektivi. Šest obeliskov stoji ob šestih ljubljanskih vpadnicah, ob vhodih v mesto. Na vsakem 102 spominskem kamnu, ki je kamnit osmerokotni steber, drobno štokan, so vpisana leta okupacije, 1942-1945, vrezan relief bodeče žice in barvan z golobje modro barvo, pod njim pa ime delovnega kolektiva, podjetja ali tovarne, ki je postavila kamen. Traso poti je po sledeh nekdanje žičnate ograde leta 1957 zasnoval arhitekt Vlasto Kopač, prav tako tudi osmerokotne spominske kamne in obeliske na vpadnicah.

ALEJA SPOMINOV IN TOVARIŠTVA

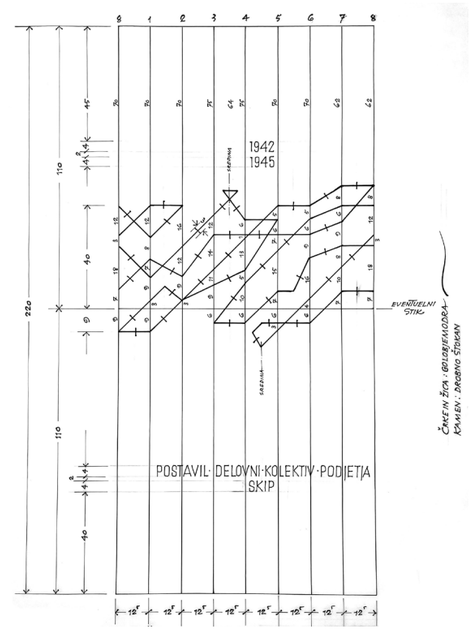
Ljubljana je bila 9. maja 1970, kot prva v Jugoslaviji, proglašena za mesto heroj. Organizirani pohodi in teki po poteh okupirane Ljubljane so postali tradicionalni, a zaradi posegov v prostor niso imeli vsako leto enake trase. Leta 1972 je v sproščenem gostilniškem pogovoru vzklila zamisel, ki je to spremenila. Družbi, zbrani v ljubljanski gostilni Figovec, v kateri je sedel študent arhitekture Mitja Omersa, se je nekega večera pridružil novinar Stane Škrabar, ki je ravno prišel s sestanka organizacijskega odbora Pohoda ob žici.

Razvila se je razprava, da imajo vsako leto težave zaradi spreminjanja trase in da bi bilo dobro urediti stalno traso – pešpot, obdano s pasom zelenja. Leta 1972 so trije študentje arhitekture, Franci Kastelic, Mitja Omersa in Jože Štok, ob podpori mestne konference Zveze mladine Ljubljana, izdelali idejni projekt »Aleje spominov in tovarištva«, ki naj bi kot zelen prstan okoli mesta predstavljal edinstven zelen in živ spomenik boja okupirane Ljubljane, kot peščena pešpot, obojestransko zasajena z drevjem, ki je potekala po trasi, najbolj identični z zgodovinsko traso žice v letu 1972.

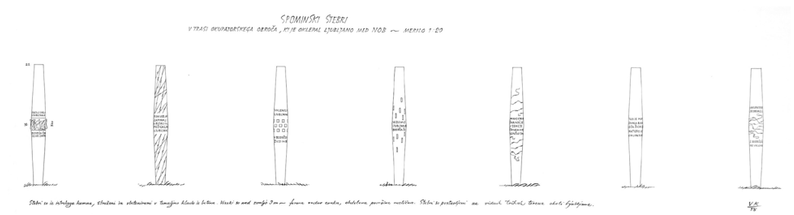
Slika 3
Načrt poti s 102 spominskima kamnoma in 6 obeliski,
vir: Muzej za arhitekturo in oblikovanje

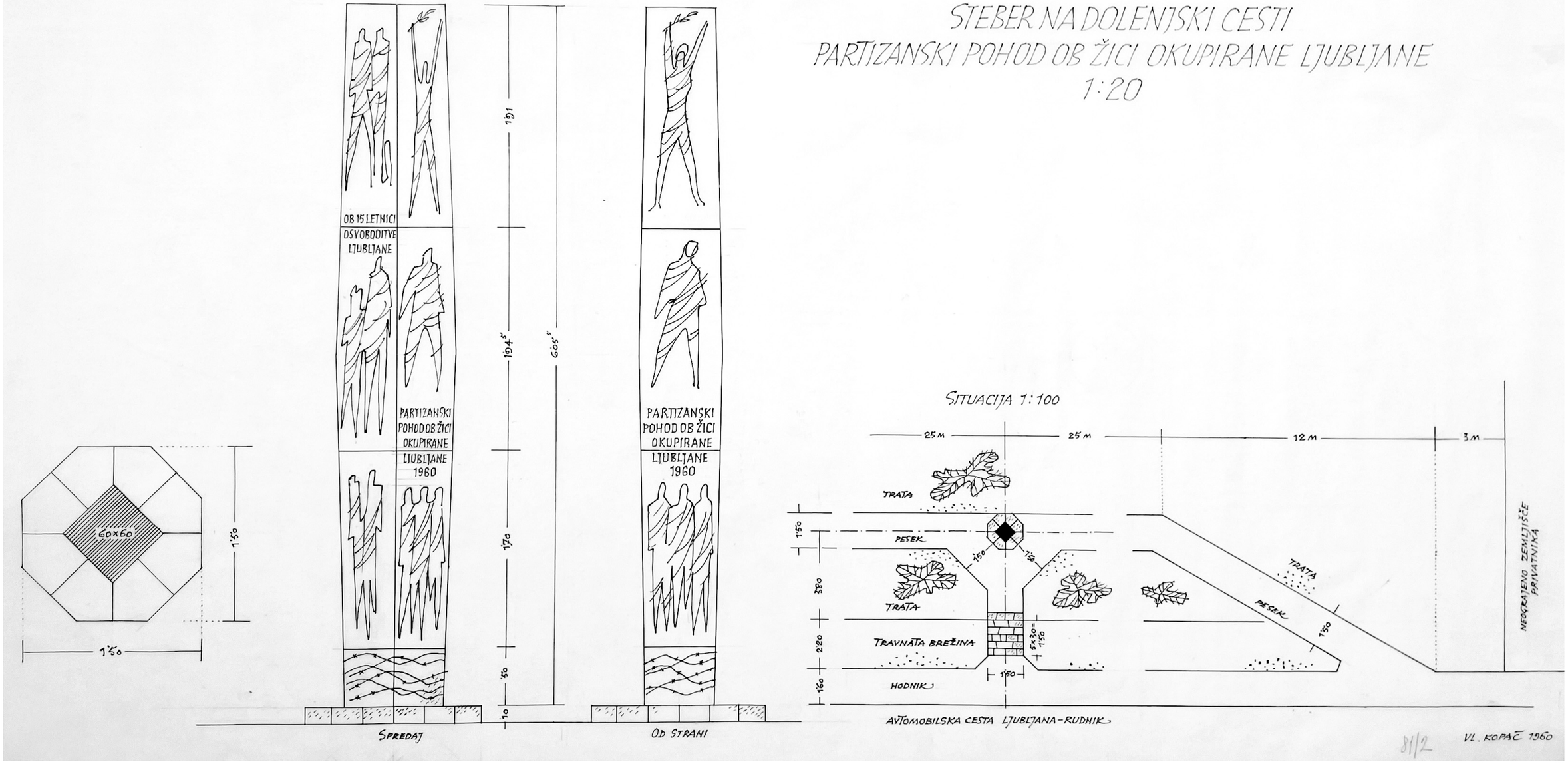

Slika 4
Načrt spominskega kamna,
vir: Muzej za arhitekturo in oblikovanje

Slika 5
Načrt šestih obeliskov z različnimi reliefi,
vir: Muzej za arhitekturo in oblikovanje

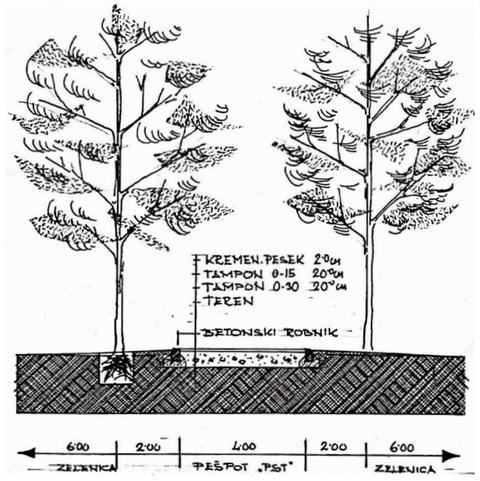

Slika 6
Načrt obeliska na Dolenjski cesti, vir: Muzej za arhitekturo in oblikovanje

Idejni projekt je predvidel zelene površine, namensko razdeljene za različne panoge športnega udejstvovanja in množične rekreacije. Projekt je bil najprej razgrnjen 22. julija 1972 v takratnem Muzeju ljudske revolucije Slovenije, današnjem Muzeju novejše in sodobne zgodovine v Ljubljani, nato pa v vseh ljubljanskih občinah ter v nekaterih šolah in domovih.

Obroč so razdelili na 36 odsekov, ki so jih urejali po fazah, v skladu z razpoložljivimi sredstvi. Čast prvega urejenega odseka je pripadla delu poti čez Golovec, ker je bilo tam najmanj dela s pridobivanjem zemljišč. Pot je bila zasnovana kot štiri metre široka peščena pešpot, ki vodi skozi 34 km dolg drevored okrog mesta. Pot povezuje tudi nekdanja prizorišča boja in trpljenja, Gramozno jamo, pokopališče talcev ter spominska obeležja, kot je obnovljena ilegalna tiskarna Podmornica na Brdu, obnovljen bunker pri Litostroju in druga. Na obeh straneh Poti je bila zamišljena po osem metrov široka zelenica, razen tam, kjer poteka po obstoječih ulicah. Pot je bila zasnovana kot sprehajalna, rekreacijska steza s klopmi za počitek. Ljubljanski urbanistični zavod je leta 1975 kot dopolnitev generalnega urbanističnega plana zakoličil in zavarovali potek PST.

Oktobra 1974 so ustanovili odbor za gradnjo Poti spominov in tovarištva pri Mestni konferenci SZDL Ljubljana ter podpisali tako imenovani družbeni dogovor o izgradnji, ki naj bi jo financirali iz mestnega proračuna ter s prispevki podjetij in občanov. Predsednik odbora je postal in ostal Franc Kimovec, projekt izgradnje je vodil Mitja Omersa. Vključno z odborom je sodelovalo nad 300 strokovnih in družbenih delavcev, zlasti mladina in medvojni aktivisti OF Ljubljane. Pospešeno so začeli graditi leta 1978. V osmih letih je v akciji sodelovalo več kot 15.000 Ljubljančanov, s prostovoljnim delom in z denarnimi prispevki. Pot je gradila mladina, predvsem iz gradbenih in drugih srednjih šol, JLA, Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve v Tacnu in drugih ustanov. V delovnih akcijah, ki so jih organizirali vsako leto, so sodelovale tudi brigade iz pobratenih jugoslovanskih mest in občin, vsega skupaj 60.000 mladincev s 350.000 urami prostovoljnega dela. Na več mestih so zasadili tudi skupine 88-ih dreves, z imenom »Drevored v spomin na tovariša Tita«.

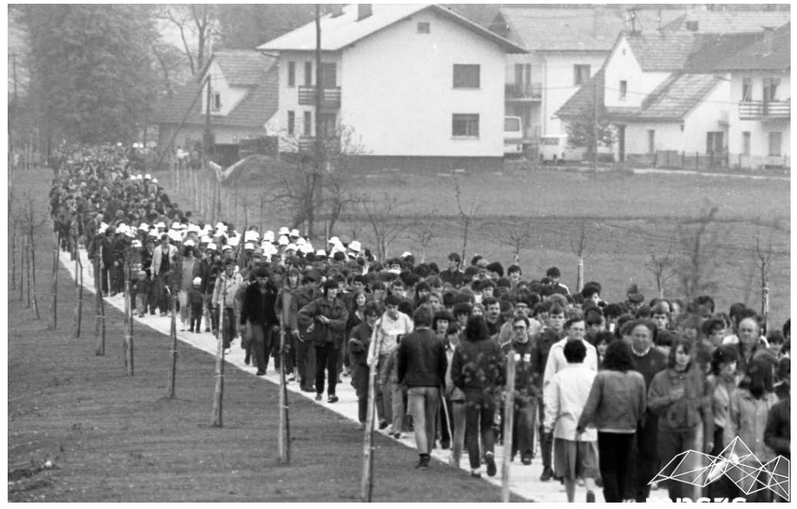

Slika 7
Načrt osnovnega profila AST, kasneje PST,
vir: Dimitrij Omersa, Pot spominov in tovarištva, spomenik Ljubljani – mestu heroj, kot element urbanistične in hortikulturne ureditve mesta, Ljubljana: VTOZD arhitektura (diplomsko delo), 1980.

Slika 8
Vir: Muzej za novejšo in sodobno zgodovino Slovenije

Slika 9
Vir: Muzej za novejšo in sodobno zgodovino Slovenije

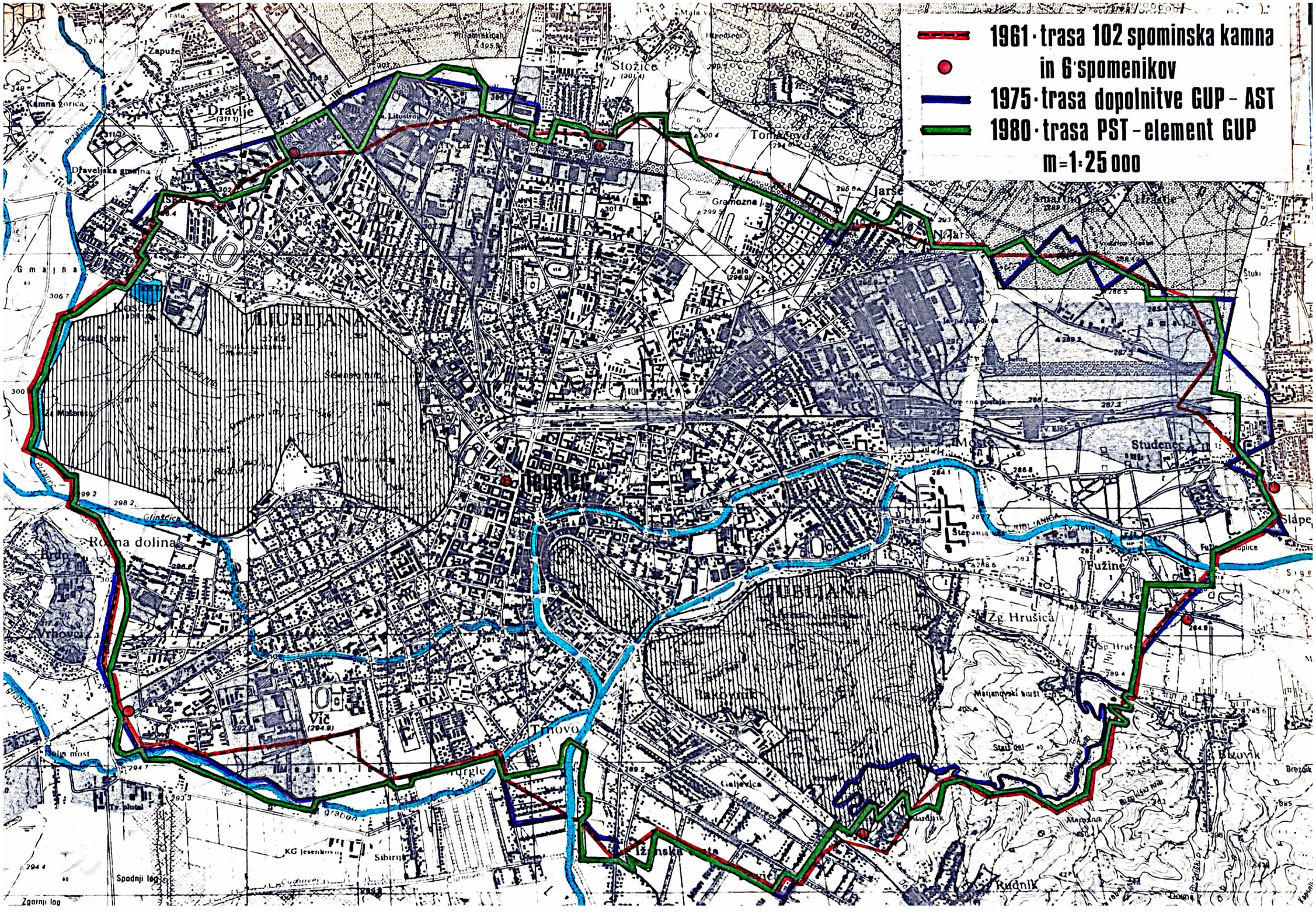

Slika 10
Vir: Muzej za novejšo in sodobno zgodovino Slovenije

Slika 11
Na naslednji strani:

Primerjava poteka prve trase, trase AST in trase PST,
vir: Dimitrij Omersa, Pot spominov in tovarištva, spomenik Ljubljani – mestu heroj, kot element urbanistične in hortikulturne ureditve mesta, Ljubljana: VTOZD arhitektura (diplomsko delo), 1980.

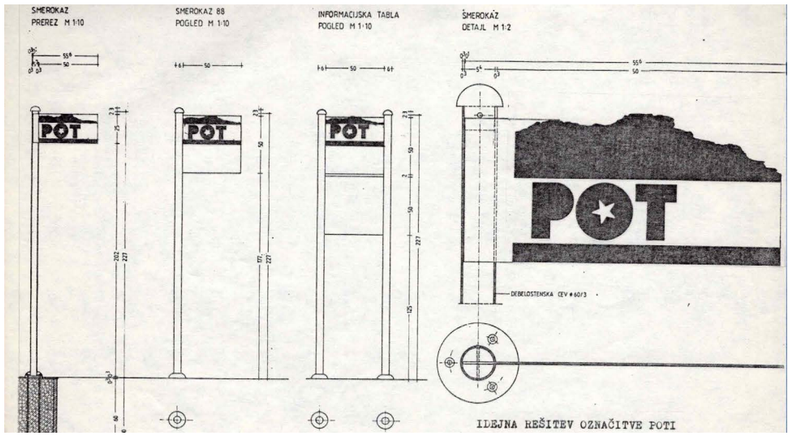

1961 · trasa 102 spominska kamna
in 6 spomenikov
1975 · trasa dopolnitve GUP – AST
1980 · trasa PST – element GUP
m = 1 : 25 000
LJUBLJANA
Dravlje
Stožice
Tomačevo
Jarše
Moste
Studenec
Rožna dolina
Vič
Trnovo
Rudnik
Bizovik
Pržanje
Pržanje II
Pržanje III
Pržanje IV
Pržanje V
Pržanje VI
Pržanje VII
Pržanje VIII
Pržanje IX
Pržanje X
Pržanje XI
Pržanje XII
Pržanje XIII
Pržanje XIV
Pržanje XV
Pržanje XVI
Pržanje XVII
Pržanje XVIII
Pržanje XIX
Pržanje XX
Pržanje XXI
Pržanje XXII
Pržanje XXIII
Pržanje XXIV
Pržanje XXV
Pržanje XXVI
Pržanje XXVII
Pržanje XXVIII
Pržanje XXIX
Pržanje XXX
Pržanje XXXI
Pržanje XXXII
Pržanje XXXIII
Pržanje XXXIV
Pržanje XXXV
Pržanje XXXVI
Pržanje XXXVII
Pržanje XXXVIII
Pržanje XXXIX
Pržanje XL
Pržanje XLI
Pržanje XLII
Pržanje XLIII
Pržanje XLIV
Pržanje XLV
Pržanje XLVI
Pržanje XLVII
Pržanje XLVIII
Pržanje XLIX
Pržanje L
Pržanje LI
Pržanje LII
Pržanje LIII
Pržanje LIV
Pržanje LV
Pržanje LVI
Pržanje LVII
Pržanje LVIII
Pržanje LIX
Pržanje LX
Pržanje LXI
Pržanje LXII
Pržanje LXIII
Pržanje LXIV
Pržanje LXV
Pržanje LXVI
Pržanje LXVII
Pržanje LXVIII
Pržanje LXIX
Pržanje LXX
Pržanje LXXI
Pržanje LXXII
Pržanje LXXIII
Pržanje LXXIV
Pržanje LXXV
Pržanje LXXVI
Pržanje LXXVII
Pržanje LXXVIII
Pržanje LXXIX
Pržanje LXXX
Pržanje LXXXI
Pržanje LXXXII
Pržanje LXXXIII
Pržanje LXXXIV
Pržanje LXXXV
Pržanje LXXXVI
Pržanje LXXXVII
Pržanje LXXXVIII
Pržanje LXXXIX
Pržanje XC
Pržanje XCI
Pržanje XCII
Pržanje XCIII
Pržanje XCIV
Pržanje XCV
Pržanje XCVI
Pržanje XCVII
Pržanje XCVIII
Pržanje XCIX
Pržanje C
Pržanje CI
Pržanje CII
Pržanje CIII
Pržanje CIV
Pržanje CV
Pržanje CVI
Pržanje CVII
Pržanje CVIII
Pržanje CIX
Pržanje CX
Pržanje CXI
Pržanje CXII
Pržanje CXIII
Pržanje CXIV
Pržanje CXV
Pržanje CXVI
Pržanje CXVII
Pržanje CXVIII
Pržanje CXIX
Pržanje CXX
Pržanje CXXI
Pržanje CXXII
Pržanje CXXIII
Pržanje CXXIV
Pržanje CXXV
Pržanje CXXVI
Pržanje CXXVII
Pržanje CXXVIII
Pržanje CXXIX
Pržanje CXXX
Pržanje CXXXI
Pržanje CXXXII
Pržanje CXXXIII
Pržanje CXXXIV
Pržanje CXXXV
Pržanje CXXXVI
Pržanje CXXXVII
Pržanje CXXXVIII
Pržanje CXXXIX
Pržanje CXL
Pržanje CXLI
Pržanje CXLII
Pržanje CXLIII
Pržanje CXLIV
Pržanje CXLV
Pržanje CXLVI
Pržanje CXLVII
Pržanje CXLVIII
Pržanje CXLIX
Pržanje CL
Pržanje CLI
Pržanje CLII
Pržanje CLIII
Pržanje CLIV
Pržanje CLV
Pržanje CLVI
Pržanje CLVII
Pržanje CLVIII
Pržanje CLIX
Pržanje CLX
Pržanje CLXI
Pržanje CLXII
Pržanje CLXIII
Pržanje CLXIV
Pržanje CLXV
Pržanje CLXVI
Pržanje CLXVII
Pržanje CLXVIII
Pržanje CLXIX
Pržanje CLXX
Pržanje CLXXI
Pržanje CLXXII
Pržanje CLXXIII
Pržanje CLXXIV
Pržanje CLXXV
Pržanje CLXXVI
Pržanje CLXXVII
Pržanje CLXXVIII
Pržanje CLXXIX
Pržanje CLXXX
Pržanje CLXXXI
Pržanje CLXXXII
Pržanje CLXXXIII
Pržanje CLXXXIV
Pržanje CLXXXV
Pržanje CLXXXVI
Pržanje CLXXXVII
Pržanje CLXXXVIII
Pržanje CLXXXIX
Pržanje CXC
Pržanje CXCI
Pržanje CXCII
Pržanje CXCIII
Pržanje CXCIV
Pržanje CXCV
Pržanje CXCVI
Pržanje CXCVII
Pržanje CXCVIII
Pržanje CXCIX
Pržanje CC
Pržanje CCI
Pržanje CCII
Pržanje CCIII
Pržanje CCIV
Pržanje CCV
Pržanje CCVI
Pržanje CCVII
Pržanje CCVIII
Pržanje CCIX
Pržanje CCX
Pržanje CCXI
Pržanje CCXII
Pržanje CCXIII
Pržanje CCXIV
Pržanje CCXV
Pržanje CCXVI
Pržanje CCXVII
Pržanje CCXVIII
Pržanje CCXIX
Pržanje CCXX
Pržanje CCXXI
Pržanje CCXXII
Pržanje CCXXIII
Pržanje CCXXIV
Pržanje CCXXV
Pržanje CCXXVI
Pržanje CCXXVII
Pržanje CCXXVIII
Pržanje CCXXIX
Pržanje CCXXX
Pržanje CCXXXI
Pržanje CCXXXII
Pržanje CCXXXIII
Pržanje CCXXXIV
Pržanje CCXXXV
Pržanje CCXXXVI
Pržanje CCXXXVII
Pržanje CCXXXVIII
Pržanje CCXXXIX
Pržanje CCXL
Pržanje CCXLI
Pržanje CCXLII
Pržanje CCXLIII
Pržanje CCXLIV
Pržanje CCXLV
Pržanje CCXLVI
Pržanje CCXLVII
Pržanje CCXLVIII
Pržanje CCXLIX
Pržanje CCL
Pržanje CCLI
Pržanje CCLII
Pržanje CCLIII
Pržanje CCLIV
Pržanje CCLV
Pržanje CCLVI
Pržanje CCLVII
Pržanje CCLVIII
Pržanje CCLIX
Pržanje CCLX
Pržanje CCLXI
Pržanje CCLXII
Pržanje CCLXIII
Pržanje CCLXIV
Pržanje CCLXV
Pržanje CCLXVI
Pržanje CCLXVII
Pržanje CCLXVIII
Pržanje CCLXIX
Pržanje CCLXX
Pržanje CCLXXI
Pržanje CCLXXII
Pržanje CCLXXIII
Pržanje CCLXXIV
Pržanje CCLXXV
Pržanje CCLXXVI
Pržanje CCLXXVII
Pržanje CCLXXVIII
Pržanje CCLXXIX
Pržanje CCLXXX
Pržanje CCLXXXI
Pržanje CCLXXXII
Pržanje CCLXXXIII
Pržanje CCLXXXIV
Pržanje CCLXXXV
Pržanje CCLXXXVI
Pržanje CCLXXXVII
Pržanje CCLXXXVIII
Pržanje CCLXXXIX
Pržanje CCXC
Pržanje CCXCI
Pržanje CCXCII
Pržanje CCXCIII
Pržanje CCXCIV
Pržanje CCXCV
Pržanje CCXCVI
Pržanje CCXCVII
Pržanje CCXCVIII
Pržanje CCXCIX
Pržanje CCC
Pržanje CCCI
Pržanje CCCII
Pržanje CCCIII
Pržanje CCCIV
Pržanje CCCV
Pržanje CCCVI
Pržanje CCCVII
Pržanje CCCVIII
Pržanje CCCIX
Pržanje CCCX
Pržanje CCCXI
Pržanje CCCXII
Pržanje CCCXIII
Pržanje CCCXIV
Pržanje CCCXV
Pržanje CCCXVI
Pržanje CCCXVII
Pržanje CCCXVIII
Pržanje CCCXIX
Pržanje CCCXX
Pržanje CCCXXI
Pržanje CCCXXII
Pržanje CCCXXIII
Pržanje CCCXXIV
Pržanje CCCXXV
Pržanje CCCXXVI
Pržanje CCCXXVII
Pržanje CCCXXVIII
Pržanje CCCXXIX
Pržanje CCCXXX
Pržanje CCCXXXI
Pržanje CCCXXXII
Pržanje CCCXXXIII
Pržanje CCCXXXIV
Pržanje CCCXXXV
Pržanje CCCXXXVI
Pržanje CCCXXXVII
Pržanje CCCXXXVIII
Pržanje CCCXXXIX
Pržanje CCCXL
Pržanje CCCXLI
Pržanje CCCXLII
Pržanje CCCXLIII
Pržanje CCCXLIV
Pržanje CCCXLV
Pržanje CCCXLVI
Pržanje CCCXLVII
Pržanje CCCXLVIII
Pržanje CCCXLIX
Pržanje CCCL
Pržanje CCCLI
Pržanje CCCLII
Pržanje CCCLIII
Pržanje CCCLIV
Pržanje CCCLV
Pržanje CCCLVI
Pržanje CCCLVII
Pržanje CCCLVIII
Pržanje CCCLIX
Pržanje CCCLX
Pržanje CCCLXI
Pržanje CCCLXII
Pržanje CCCLXIII
Pržanje CCCLXIV
Pržanje CCCLXV
Pržanje CCCLXVI
Pržanje CCCLXVII
Pržanje CCCLXVIII
Pržanje CCCLXIX
Pržanje CCCLXX
Pržanje CCCLXXI
Pržanje CCCLXXII
Pržanje CCCLXXIII
Pržanje CCCLXXIV
Pržanje CCCLXXV
Pržanje CCCLXXVI
Pržanje CCCLXXVII
Pržanje CCCLXXVIII
Pržanje CCCLXXIX
Pržanje CCCLXXX
Pržanje CCCLXXXI
Pržanje CCCLXXXII
Pržanje CCCLXXXIII
Pržanje CCCLXXXIV
Pržanje CCCLXXXV
Pržanje CCCLXXXVI
Pržanje CCCLXXXVII
Pržanje CCCLXXXVIII
Pržanje CCCLXXXIX
Pržanje CCCXC
Pržanje CCCXCI
Pržanje CCCXCII
Pržanje CCCXCIII
Pržanje CCCXCIV
Pržanje CCCXCV
Pržanje CCCXCVI
Pržanje CCCXCVII
Pržanje CCCXCVIII
Pržanje CCCXCIX
Pržanje CD
Pržanje CDI
Pržanje CDII
Pržanje CDIII
Pržanje CDIV
Pržanje CDV
Pržanje CDVI
Pržanje CDVII
Pržanje CDVIII
Pržanje CDIX
Pržanje CDX
Pržanje CDXI
Pržanje CDXII
Pržanje CDXIII
Pržanje CDXIV
Pržanje CDXV
Pržanje CDXVI
Pržanje CDXVII
Pržanje CDXVIII
Pržanje CDXIX
Pržanje CDXX
Pržanje CDXXI
Pržanje CDXXII
Pržanje CDXXIII
Pržanje CDXXIV
Pržanje CDXXV
Pržanje CDXXVI
Pržanje CDXXVII
Pržanje CDXXVIII
Pržanje CDXXIX
Pržanje CDXXX
Pržanje CDXXXI
Pržanje CDXXXII
Pržanje CDXXXIII
Pržanje CDXXXIV
Pržanje CDXXXV
Pržanje CDXXXVI
Pržanje CDXXXVII
Pržanje CDXXXVIII
Pržanje CDXXXIX
Pržanje CDXL
Pržanje CDXLI
Pržanje CDXLII
Pržanje CDXLIII
Pržanje CDXLIV
Pržanje CDXLV
Pržanje CDXLVI
Pržanje CDXLVII
Pržanje CDXLVIII
Pržanje CDXLIX
Pržanje CDL
Pržanje CDLI
Pržanje CDLII
Pržanje CDLIII
Pržanje CDLIV
Pržanje CDLV
Pržanje CDLVI
Pržanje CDLVII
Pržanje CDLVIII
Pržanje CDLIX
Pržanje CDLX
Pržanje CDLXI
Pržanje CDLXII
Pržanje CDLXIII
Pržanje CDLXIV
Pržanje CDLXV
Pržanje CDLXVI
Pržanje CDLXVII
Pržanje CDLXVIII
Pržanje CDLXIX
Pržanje CDLXX
Pržanje CDLXXI
Pržanje CDLXXII
Pržanje CDLXXIII
Pržanje CDLXXIV
Pržanje CDLXXV
Pržanje CDLXXVI
Pržanje CDLXXVII
Pržanje CDLXXVIII
Pržanje CDLXXIX
Pržanje CDLXXX
Pržanje CDLXXXI
Pržanje CDLXXXII
Pržanje CDLXXXIII
Pržanje CDLXXXIV
Pržanje CDLXXXV
Pržanje CDLXXXVI
Pržanje CDLXXXVII
Pržanje CDLXXXVIII
Pržanje CDLXXXIX
Pržanje CDXC
Pržanje CDXCI
Pržanje CDXCII
Pržanje CDXCIII
Pržanje CDXCIV
Pržanje CDXCV
Pržanje CDXCVI
Pržanje CDXCVII
Pržanje CDXCVIII
Pržanje CDXCIX
Pržanje D
Pržanje DI
Pržanje DII
Pržanje DIII
Pržanje DIV
Pržanje DV
Pržanje DVI
Pržanje DVII
Pržanje DVIII
Pržanje DIX
Pržanje DX
Pržanje DXI
Pržanje DXII
Pržanje DXIII
Pržanje DXIV
Pržanje DXV
Pržanje DXVI
Pržanje DXVII
Pržanje DXVIII
Pržanje DXIX
Pržanje DXX
Pržanje DXXI
Pržanje DXXII
Pržanje DXXIII
Pržanje DXXIV
Pržanje DXXV
Pržanje DXXVI
Pržanje DXXVII
Pržanje DXXVIII
Pržanje DXXIX
Pržanje DXXX
Pržanje DXXXI
Pržanje DXXXII
Pržanje DXXXIII
Pržanje DXXXIV
Pržanje DXXXV
Pržanje DXXXVI
Pržanje DXXXVII
Pržanje DXXXVIII
Pržanje DXXXIX
Pržanje DXL
Pržanje DXLI
Pržanje DXLII
Pržanje DXLIII
Pržanje DXLIV
Pržanje DXLV
Pržanje DXLVI
Pržanje DXLVII
Pržanje DXLVIII
Pržanje DXLIX
Pržanje DL
Pržanje DLI
Pržanje DLII
Pržanje DLIII
Pržanje DLIV
Pržanje DLV
Pržanje DLVI
Pržanje DLVII
Pržanje DLVIII
Pržanje DLIX
Pržanje DLX
Pržanje DLXI
Pržanje DLXII
Pržanje DLXIII
Pržanje DLXIV
Pržanje DLXV
Pržanje DLXVI
Pržanje DLXVII
Pržanje DLXVIII
Pržanje DLXIX
Pržanje DLXX
Pržanje DLXXI
Pržanje DLXXII
Pržanje DLXXIII
Pržanje DLXXIV
Pržanje DLXXV
Pržanje DLXXVI
Pržanje DLXXVII
Pržanje DLXXVIII
Pržanje DLXXIX
Pržanje DLXXX
Pržanje DLXXXI
Pržanje DLXXXII
Pržanje DLXXXIII
Pržanje DLXXXIV
Pržanje DLXXXV
Pržanje DLXXXVI
Pržanje DLXXXVII
Pržanje DLXXXVIII
Pržanje DLXXXIX
Pržanje DXC
Pržanje DXCI
Pržanje DXCII
Pržanje DXCIII
Pržanje DXCIV
Pržanje DXCV
Pržanje DXCVI
Pržanje DXCVII
Pržanje DXCVIII
Pržanje DXCIX
Pržanje DC
Pržanje DCI
Pržanje DCII
Pržanje DCIII
Pržanje DCIV
Pržanje DCV
Pržanje DCVI
Pržanje DCVII
Pržanje DCVIII
Pržanje DCIX
Pržanje DCX
Pržanje DCXI
Pržanje DCXII
Pržanje DCXIII
Pržanje DCXIV
Pržanje DCXV
Pržanje DCXVI
Pržanje DCXVII
Pržanje DCXVIII
Pržanje DCXIX
Pržanje DCXX
Pržanje DCXXI
Pržanje DCXXII
Pržanje DCXXIII
Pržanje DCXXIV
Pržanje DCXXV
Pržanje DCXXVI
Pržanje DCXXVII
Pržanje DCXXVIII
Pržanje DCXXIX
Pržanje DCXXX
Pržanje DCXXXI
Pržanje DCXXXII
Pržanje DCXXXIII
Pržanje DCXXXIV
Pržanje DCXXXV
Pržanje DCXXXVI
Pržanje DCXXXVII
Pržanje DCXXXVIII
Pržanje DCXXXIX
Pržanje DCXL
Pržanje DCXLI
Pržanje DCXLII
Pržanje DCXLIII
Pržanje DCXLIV
Pržanje DCXLV
Pržanje DCXLVI
Pržanje DCXLVII
Pržanje DCXLVIII
Pržanje DCXLIX
Pržanje DCL
Pržanje DCLI
Pržanje DCLII
Pržanje DCLIII
Pržanje DCLIV
Pržanje DCLV
Pržanje DCLVI
Pržanje DCLVII
Pržanje DCLVIII
Pržanje DCLIX
Pržanje DCLX
Pržanje DCLXI
Pržanje DCLXII
Pržanje DCLXIII
Pržanje DCLXIV
Pržanje DCLXV
Pržanje DCLXVI
Pržanje DCLXVII
Pržanje DCLXVIII
Pržanje DCLXIX
Pržanje DCLXX
Pržanje DCLXXI
Pržanje DCLXXII
Pržanje DCLXXIII
Pržanje DCLXXIV
Pržanje DCLXXV
Pržanje DCLXXVI
Pržanje DCLXXVII
Pržanje DCLXXVIII
Pržanje DCLXXIX
Pržanje DCLXXX
Pržanje DCLXXXI
Pržanje DCLXXXII
Pržanje DCLXXXIII
Pržanje DCLXXXIV
Pržanje DCLXXXV
Pržanje DCLXXXVI
Pržanje DCLXXXVII
Pržanje DCLXXXVIII
Pržanje DCLXXXIX
Pržanje DCXC
Pržanje DCXCI
Pržanje DCXCII
Pržanje DCXCIII
Pržanje DCXCIV
Pržanje DCXCV
Pržanje DCXCVI
Pržanje DCXCVII
Pržanje DCXCVIII
Pržanje DCXCIX
Pržanje DCC
Pržanje DCCI
Pržanje DCCII
Pržanje DCCIII
Pržanje DCCIV
Pržanje DCCV
Pržanje DCCVI
Pržanje DCCVII
Pržanje DCCVIII
Pržanje DCCIX
Pržanje DCCX
Pržanje DCCXI
Pržanje DCCXII
Pržanje DCCXIII
Pržanje DCCXIV
Pržanje DCCXV
Pržanje DCCXVI
Pržanje DCCXVII
Pržanje DCCXVIII
Pržanje DCCXIX
Pržanje DCCXX
Pržanje DCCXXI
Pržanje DCCXXII
Pržanje DCCXXIII
Pržanje DCCXXIV
Pržanje DCCXXV
Pržanje DCCXXVI
Pržanje DCCXXVII
Pržanje DCCXXVIII
Pržanje DCCXXIX
Pržanje DCCXXX
Pržanje DCCXXXI
Pržanje DCCXXXII
Pržanje DCCXXXIII
Pržanje DCCXXXIV
Pržanje DCCXXXV
Pržanje DCCXXXVI
Pržanje DCCXXXVII
Pržanje DCCXXXVIII
Pržanje DCCXXXIX
Pržanje DCCXL
Pržanje DCCXLI
Pržanje DCCXLII
Pržanje DCCXLIII
Pržanje DCCXLIV
Pržanje DCCXLV
Pržanje DCCXLVI
Pržanje DCCXLVII
Pržanje DCCXLVIII
Pržanje DCCXLIX
Pržanje DCCL
Pržanje DCCLI
Pržanje DCCLII
Pržanje DCCLIII
Pržanje DCCLIV
Pržanje DCCLV
Pržanje DCCLVI
Pržanje DCCLVII
Pržanje DCCLVIII
Pržanje DCCLIX
Pržanje DCCLX
Pržanje DCCLXI
Pržanje DCCLXII
Pržanje DCCLXIII
Pržanje DCCLXIV
Pržanje DCCLXV
Pržanje DCCLXVI
Pržanje DCCLXVII
Pržanje DCCLXVIII
Pržanje DCCLXIX
Pržanje DCCLXX
Pržanje DCCLXXI
Pržanje DCCLXXII
Pržanje DCCLXXIII
Pržanje DCCLXXIV
Pržanje DCCLXXV
Pržanje DCCLXXVI
Pržanje DCCLXXVII
Pržanje DCCLXXVIII
Pržanje DCCLXXIX
Pržanje DCCLXXX
Pržanje DCCLXXXI
Pržanje DCCLXXXII
Pržanje DCCLXXXIII
Pržanje DCCLXXXIV
Pržanje DCCLXXXV
Pržanje DCCLXXXVI
Pržanje DCCLXXXVII
Pržanje DCCLXXXVIII
Pržanje DCCLXXXIX
Pržanje DCCXC
Pržanje DCCXCI
Pržanje DCCXCII
Pržanje DCCXCIII
Pržanje DCCXCIV
Pržanje DCCXCV
Pržanje DCCXCVI
Pržanje DCCXCVII
Pržanje DCCXCVIII
Pržanje DCCXCIX
Pržanje DCCC
Pržanje DCCCI
Pržanje DCCCII
Pržanje DCCCIII
Pržanje DCCCIV
Pržanje DCCCV
Pržanje DCCCVI
Pržanje DCCCVII
Pržanje DCCCVIII
Pržanje DCCCIX
Pržanje DCCCX
Pržanje DCCCXI
Pržanje DCCCXII
Pržanje DCCCXIII
Pržanje DCCCXIV
Pržanje DCCCXV
Pržanje DCCCXVI
Pržanje DCCCXVII
Pržanje DCCCXVIII
Pržanje DCCCXIX
Pržanje DCCCXX
Pržanje DCCCXXI
Pržanje DCCCXXII
Pržanje DCCCXXIII
Pržanje DCCCXXIV
Pržanje DCCCXXV
Pržanje DCCCXXVI
Pržanje DCCCXXVII
Pržanje DCCCXXVIII
Pržanje DCCCXXIX
Pržanje DCCCXXX
Pržanje DCCCXXXI
Pržanje DCCCXXXII
Pržanje DCCCXXXIII
Pržanje DCCCXXXIV
Pržanje DCCCXXXV
Pržanje DCCCXXXVI
Pržanje DCCCXXXVII
Pržanje DCCCXXXVIII
Pržanje DCCCXXXIX
Pržanje DCCCXL
Pržanje DCCCXLI
Pržanje DCCCXLII
Pržanje DCCCXLIII
Pržanje DCCCXLIV
Pržanje DCCCXLV
Pržanje DCCCXLVI
Pržanje DCCCXLVII
Pržanje DCCCXLVIII
Pržanje DCCCXLIX
Pržanje DCCCL
Pržanje DCCCLI
Pržanje DCCCLII
Pržanje DCCCLIII
Pržanje DCCCLIV
Pržanje DCCCLV
Pržanje DCCCLVI
Pržanje DCCCLVII
Pržanje DCCCLVIII
Pržanje DCCCLIX
Pržanje DCCCLX
Pržanje DCCCLXI
Pržanje DCCCLXII
Pržanje DCCCLXIII
Pržanje DCCCLXIV
Pržanje DCCCLXV
Pržanje DCCCLXVI
Pržanje DCCCLXVII
Pržanje DCCCLXVIII
Pržanje DCCCLXIX
Pržanje DCCCLXX
Pržanje DCCCLXXI
Pržanje DCCCLXXII
Pržanje DCCCLXXIII
Pržanje DCCCLXXIV
Pržanje DCCCLXXV
Pržanje DCCCLXXVI
Pržanje DCCCLXXVII
Pržanje DCCCLXXVIII
Pržanje DCCCLXXIX
Pržanje DCCCLXXX
Pržanje DCCCLXXXI
Pržanje DCCCLXXXII
Pržanje DCCCLXXXIII
Pržanje DCCCLXXXIV
Pržanje DCCCLXXXV
Pržanje DCCCLXXXVI
Pržanje DCCCLXXXVII
Pržanje DCCCLXXXVIII
Pržanje DCCCLXXXIX
Pržanje DCCCXC
Pržanje DCCCXCI
Pržanje DCCCXCII
Pržanje DCCCXCIII
Pržanje DCCCXCIV
Pržanje DCCCXCV
Pržanje DCCCXCVI
Pržanje DCCCXCVII
Pržanje DCCCXCVIII
Pržanje DCCCXCIX
Pržanje CM
Pržanje CMI
Pržanje CMII
Pržanje CMIII
Pržanje CMIV
Pržanje CMV
Pržanje CMVI
Pržanje CMVII
Pržanje CMVIII
Pržanje CMIX
Pržanje CMX
Pržanje CMXI
Pržanje CMXII
Pržanje CMXIII
Pržanje CMXIV
Pržanje CMXV
Pržanje CMXVI
Pržanje CMXVII
Pržanje CMXVIII
Pržanje CMXIX
Pržanje CMXX
Pržanje CMXXI
Pržanje CMXXII
Pržanje CMXXIII
Pržanje CMXXIV
Pržanje CMXXV
Pržanje CMXXVI
Pržanje CMXXVII
Pržanje CMXXVIII
Pržanje CMXXIX
Pržanje CMXXX
Pržanje CMXXXI
Pržanje CMXXXII
Pržanje CMXXXIII
Pržanje CMXXXIV
Pržanje CMXXXV
Pržanje CMXXXVI
Pržanje CMXXXVII
Pržanje CMXXXVIII
Pržanje CMXXXIX
Pržanje CMXL
Pržanje CMXLI
Pržanje CMXLII
Pržanje CMXLIII
Pržanje CMXLIV
Pržanje CMXLV
Pržanje CMXLVI
Pržanje CMXLVII
Pržanje CMXLVIII
Pržanje CMXLIX
Pržanje CML
Pržanje CMLI
Pržanje CMLII
Pržanje CMLIII
Pržanje CMLIV
Pržanje CMLV
Pržanje CMLVI
Pržanje CMLVII
Pržanje CMLVIII
Pržanje CMLIX
Pržanje CMLX
Pržanje CMLXI
Pržanje CMLXII
Pržanje CMLXIII
Pržanje CMLXIV
Pržanje CMLXV
Pržanje CMLXVI
Pržanje CMLXVII
Pržanje CMLXVIII
Pržanje CMLXIX
Pržanje CMLXX
Pržanje CMLXXI
Pržanje CMLXXII
Pržanje CMLXXIII
Pržanje CMLXXIV
Pržanje CMLXXV
Pržanje CMLXXVI
Pržanje CMLXXVII
Pržanje CMLXXVIII
Pržanje CMLXXIX
Pržanje CMLXXX
Pržanje CMLXXXI
Pržanje CMLXXXII
Pržanje CMLXXXIII
Pržanje CMLXXXIV
Pržanje CMLXXXV
Pržanje CMLXXXVI
Pržanje CMLXXXVII
Pržanje CMLXXXVIII
Pržanje CMLXXXIX
Pržanje CMXC
Pržanje CMXCI
Pržanje CMXCII
Pržanje CMXCIII
Pržanje CMXCIV
Pržanje CMXCV
Pržanje CMXCVI
Pržanje CMXCVII
Pržanje CMXCVIII
Pržanje CM

NOVA PODOBA IN ZASNOVA POTI

Vir: Odlok o določitvi (Poti spominov in tovarištva) za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana (Ur. l. SRS, št. 3/88)

Novo urejena PST je potrebovala tudi celostno grafično podobo. Odbor za gradnjo PST je 1985 razpisal natečaj za novo označitev krajinsko in arhitekturno ureditev poti. Zmagala je rešitev arhitekta Janeza Koželja, docenta z ljubljanske šole za arhitekturo, in sodelavcev: Ilke Čerpes, Marjane Gaspari, Vlada Krajcarja, Petre Paškulin in Marije Starič. Natečajna rešitev je poleg označevalnega sistema v skladu z natečajno nalogo predlagala širšo preureditev poti v duhu urbanističnega oblikovanja. Pot naj bi po poročilu komisije postala "orodje mestnih zelenih površin, povezanih v sklenjeni sistem," vendar se tega dela natečajne rešitve ni nikoli izvedlo. Avtorji so si svojo zasnovo zamišljali "kot arhitekturo odprtega prostora (urbanega, protourbanega, protoruralnega in krajinskega)." S potjo so želeli vzpostaviti mestno krajinsko hrbtenico, na katero bi se pripenjal širši krajinski koncept mesta. Poleg tega bi ob poti urejali lokalne krajinsko-športne površine.

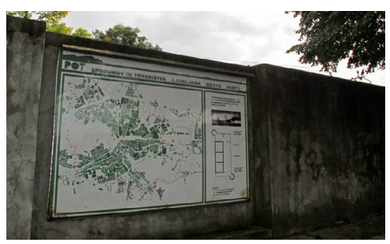
9. maja 1985 je bila svečana otvoritev poti, opremljene s smerokazi, s splošnimi tablami z razlago in posebnimi informativnimi tablami z označitvijo zgodovinskega dogodka. Ob glavnih križiščih je bilo postavljenih sedem visokih jamborov, velikih rdečih diagonalnih konstrukcij, katerih kompozicija šestih trikotnikov se je z določene strani sestavila v podobo peterokrake zvezde. 27. aprila 1998 je Janez Koželj s soavtorico Polono Šušteršič pripravil še dokument Sanacija in programske dopolnitve P-O-T-i v Ljubljani. Leta 1988 so PST v Uradnem listu SRS s sprejetjem Odloka o določitvi »Poti spominov in tovarištva« za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana razglasili za kulturno-zgodovinski in spomenik socialistične graditve ter oblikovane narave.

Slika 12
Idejna rešitev označitve PST, vir: osebni arhiv Janeza Koželja

Slika 13
Neohranjen smerokaz 88 dreves, vir: https://spomeniki.blogspot.com/2015/03/ljubljana-pot-spominov-in-tovaristva.html

Slika 14
Zadnja ohranjena informativna tabla v bližini Polja, vir: https://spomeniki.blogspot.com/2015/03/ljubljana-pot-spominov-in-tovaristva.html

1.2 Prikaz stanja prostora

1.2.1 Grajeno okolje

Vir: Simoneti, M., Vidic, L., & Kranjc, U. (2008). Pot, največja načrtovana javna zelena površina v Ljubljani: raziskava načrtovalske ideje z izhodišči za prostorsko in programsko nadgradnjo. Ljubljana: Trajekt - zavod za prostorsko kulturo.

Pot spominov in tovarištva (v nadaljevanju PST) je danes 32,74 km dolga linijska rekreacijska poteza, ki sklene obroč okrog Ljubljane in s tem poveže mestne četrti, mestne zelene površine in zaledje Ljubljane. *PST je prostorska konstanta, prostor okrog nje pa se ves čas spreminja glede na naravo in grajeno tkivo. Pot se spremembam prilagaja, trasa pa se odziva in spreminja glede na različne prostorske situacije (Simoneti et al., 2008).*

Izhodiščni načrtovani profil Poti spominov in tovarištva obsega 4 metre široko peščeno pohodno površino, obdano z betonskimi robniki ter na vsaki strani poti 8 metrov široko zelenico z zasajenim enojnim drevoredom. Na bolj urbaniziranih območjih se trasa prilagodi grajenemu tkivu in parcelaciji, ki onemogoča izgradnjo trase s tipičnim profilom širine 20 m. V teh primerih poteka trasa po utrjenih površinah - pločnikih ali cestah, drevoredov ni ali pa so enostranski. PST namesto drevoredov in peščene podlage označujejo talne oznake in table na drogovih (glej poglavje *2.2.3 Urbana oprema*). Linijsko potezo PST dopolnjujejo razširitve s spominskimi obeležji – to so spominski kamni na mestih, kjer so nekoč stali bunkerji ter ohranjeni in rekonstruirani bunkerji.

Območje PST je zavarovano kot kulturni spomenik (glej poglavje *1.5.2 Kulturna dediščina*) in naravna dediščina (glej poglavje *1.5.1 Naravna dediščina*). Širina zavarovanega območja se prilagaja grajenemu tkivu in parcelaciji - ponekod obsega izhodiščni načrtovani profil poti v skupni širini 20 m, ponekod pa je območje ožje, npr. le za širino pločnika.

PROGRAM

PST je javna mestna zelena površina z značajem kulturnega in zgodovinskega spomenika. *Odlok o določitvi »Poti spominov in tovarištva« za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana (Ur. list SRS, št. 3/88)* določa, da je PST poleg ohranjanja kolektivnega spomina namenjena »*povezovanju zelenih in parkovnih površin s hortikulturnimi ureditvami in vključevanju v turistične programe mesta Ljubljane*«, programsko pa

je namenjena »*rekreacijskim in športnim dejavnostim, pešačenju, teku, smučarskemu teku, rekreacijskemu kolesarjenju ter vsakodnjevni sprostitvi v zdravem in urejenem naravnem okolju*«.

Zaradi svoje velikosti, krožne zasnove in enostavne dostopnosti predstavlja nepogrešljiv element v sistemu javnih poti, ki omogoča prebivalcem Ljubljane in drugim obiskovalcem sprostitev v naravi znotraj mestnega okolja.

V območju oddaljenosti 500 m (približno 6 min povprečne hoje) od PST se nahaja polovica vseh ljubljanskih vrtcev (vir: MOL), petina šol (vir: MOL), dom za ostarele in tri pokopališča. Odprte grajene površine v neposredni bližini PST so večinoma športna in otroška igrišča znotraj večjih poselitvenih območij, ki običajno pripadajo šolam, vrtcem ali stanovanjskim soseskam in imajo za uporabnike PST omejeno uporabo, zato bi jih lahko opredelili kot poljavne površine. Za uporabnike, ki prihajajo iz prej omenjenih javnih programov na PST, predstavlja trasa razširitev javnega prostora kot rekreativni, igralni ali prireditveni prostor.

Pot poteka skozi mestne četrti, kjer se stika z različnimi programskimi območji, vendar se nanje ne navezuje. Profili, podlaga in urbana oprema PST se spreminjajo glede na prostorske danosti, kar pa ne vpliva na programsko povezanost z neposredno okolico. Izjema je del poti, ki poteka skozi območje pokopališča Žale, kjer je profil trase urejen skladno s parkovno ureditvijo Žal in tako deluje kot del širše zasnove, ki pa hkrati ostaja jasno berljiv samostojen element. Specifični so tudi deli poti, ki potekajo skozi stanovanjske soseske, saj se tam pot s svojo podobo skoraj povsem zlije s parkovno ureditvijo sosesk. Uporabnik tako ne zazna navezave na nov tip programa, temveč le težje berljivo traso, ki se izgubi med množico dostopnih poti znotraj soseske.

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

- PST - območje po eVrd
- ceste v oddaljenosti 500m od PST
- vrtec
- osnovna šola
- dom za ostarele
- pokopališče

Slika 15
Izobraževalni in drugi javni programi v bližini PST

MORFOLOGIJA

PST poteka skozi raznolike dele mesta, kar ustvari na poti številne ambiente, kar je ena izmed ključnih posebnosti te javne površine: od neposeljenih delov, kot so območje Golovca, odsek ob Rožniku, pokopališče Žale in območje vojašnice Edvarda Peperka ob severni obvoznici, do večjih stanovanjskih sosesk, strnjene nizke zazidave, predmestnih naselij, kot je npr. Bizovik ter industrijskih območij za Bežigradom in ob Šmartinski cesti.

Poselitveno najbolj zgoščeni deli v bližini PST se nahajajo na severnem delu Ljubljane, kjer je zazidava z nekaj izjemami visoka in gosta. Za Bežigradom in ob Šmartinski cesti morfološko izstopajo stavbe velikega merila, ki so namenjene proizvodni oz. industrijski dejavnosti. Na južnem delu mesta je stavbno tkivo izrazito majhnega merila ter se prilagaja vodnemu in cestnemu omrežju.

Zaradi svoje edinstvene lege v mestnem tkivu in velike površine je PST pomemben dejavnik pri zmanjševanju vpliva mestnih toplotnih otokov. Gre za pojav, pri katerem se mestni prostor zaradi velike zazidanosti površin segreva bolj od svojega širšega zaledja.

Mestni toplotni otok zaradi povečane potrebe po ohlajanju prostorov prispeva k večji porabi energije, kar povečuje izpuste toplogrednih plinov, ki prispevajo k podnebnim spremembam – te pa (posledično) vplivajo na intenzivnost vročinskih valov znotraj mestnih toplotnih otokov (Inštitut za zdravlje in okolje, 2021).

Zelene površine, kot je PST, občutno zmanjšujejo vpliv mestnih toplotnih otokov. V letu 2019 je bila opravljena študija z naslovom *Temperatura ugodja v odprtih prostorih je ključna za dobro počutje uporabnikov (Fikfak et al., 2019)*, kjer so raziskovalci preverjali pregrevanje na površinah PST z uporabo različnih kazalnikov in vpliva pregrevanja na počutje uporabnikov. Ugotovili

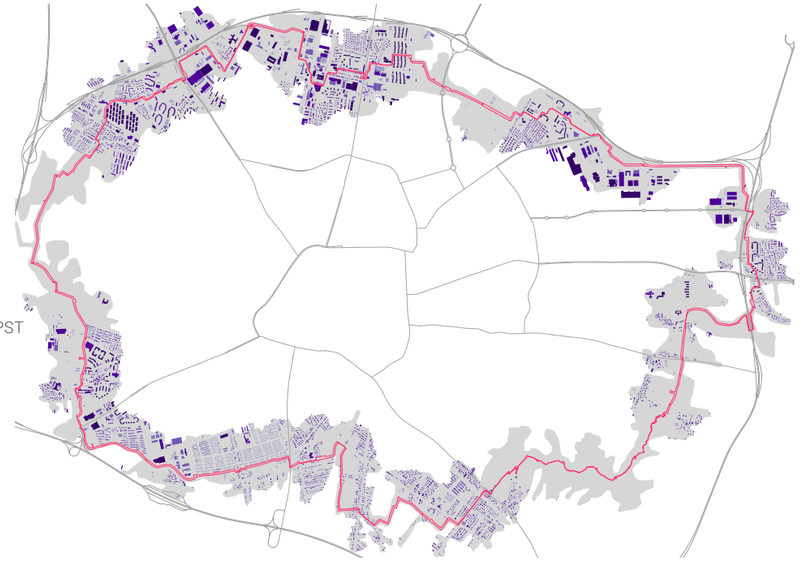
Viri:
Fikfak, A., Konjar, M., Grom, J. P., Kosanović, S., & Zbašnik-Senegačnik, M. (2019). Temperature comfort, recreation, and historical features in open spaces: The Path of Remembrance and Comradeship (PATH) in Ljubljana, Slovenia.

Inštitut za zdravje in okolje, 2021. Ljubljanski ledenik: mestni toplotni otok. URL: https://izo.si/mestni-toplotni-otok/

United States Environmental Protection Agency, 2023. Heat Islands. URL: https://www.epa.gov/heatislands/heat-island-impacts#water (citrano 6. 4. 2023).

Sachindra, D. A., Muthukumaran, A. W. M. Ng, S., Perera, B. J. C. Impact of climate change on urban heat island effect and extreme temperatures: a case-study. Quarterly Journal of the Royal Meteorological Society, 142, 694, str. 172–186. DOI: 10.1002/qj.2642

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

- PST - območje po eVrd
- ceste v oddaljenosti 500m od PST
- višina stavb 3-6m
- višina stavb 6-9 m
- višina stavb 9-12 m
- višina stavb 12-20 m

Slika 16
Morfologija z višinami stavb

so, da so UHI vrednosti (Urban Heat Island, slov. mestni toplotni otok) na PST povečane na predelih, kjer ni zelenih elementov. Posebej visoke UHI vrednosti so bile zaznane na gosto pozidanih območjih, kot je na primer odsek, kjer PST prečka vzhodno obvoznico in poteka vzdolž nje (glej *D_5 Kritična območja PST,* območji 44 in 45).

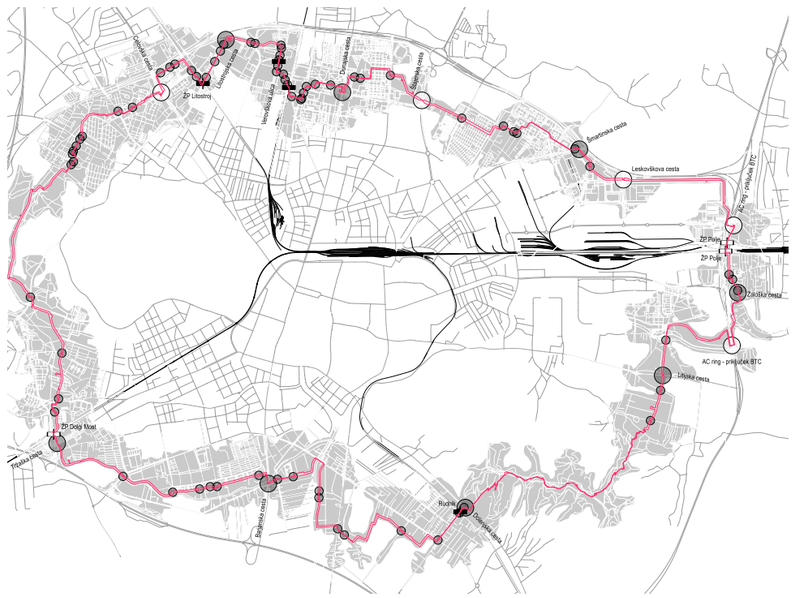
PROMET

Prometno omrežje Ljubljane sestavlja pet krakov, po katerih potekajo mestne vpadnice - Celovška, Dunajska, Šmartinska, Dolenjska in Tržaška cesta, ki jih na zunanjem robu mesta povezuje obvoznica. Pot spominov in tovarištva s svojo krožno zasnovo prečka vseh pet vpadnic in s tem povezuje žarkasto zasnovo mesta.

PST poteka skozi mestno okolje in pri tem prečka 13 glavnih in kar 71 lokalnih cest, sedemkrat pa prečka tudi železniško progo. Nekatera prečkanja, predvsem glavnih cest in železniške proge, so urejena izven nivojsko – s podhodi in mostovi, medtem ko so prečkanja lokalnih cest večinoma urejena na istem nivoju s prehodom za pešce. Prečkanje je na dveh mestih (Čez Štajersko cesto in čez obvoznico pri Letališki cesti) urejeno po mostu za pešce z rdeče pobarvanima jeklenima lokoma, ki poudarjata potek PST. Prečkanje obvoznice se pojavi dvakrat, poleg omenjenega mostu za pešce je urejen tudi podvoz v bližini Polja.

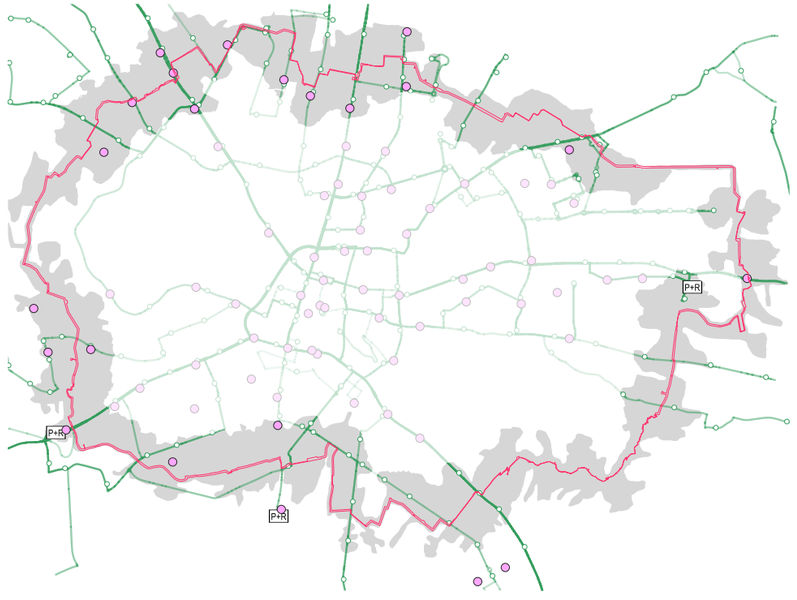
Mesta prečkanja s prometnim omrežjem so na več mestih urejena tako, da postavljajo pešca oz. kolesarja v podrejen ali celo nevaren položaj. To so prečkanja brez urejenega prehoda za pešce, ozki pločniki, nepregledni odseki in odseki, kjer je pot del dovozne poti.

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

Slika 17
Prečkanje prometnega omrežja

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

Slika 18
Omrežje javnega mestnega prometa

PST je dobro dostopna z omrežjem javnega prevoza, saj imajo skoraj vse linije mestnega avtobusa (razen linije 2, 10, 23, 27B, 27K) vsaj eno postajo v radiju 500 metrov od trase PST, od tega se jih tretjina nahaja v radiju 50 metrov od trase. Dodatno prednost predstavlja sistem postaj BicikeLJ v oddaljenosti 500 metrov od trase je lociranih skoraj četrtina postajališč. Postaje omrežja javnega prevoza lahko predstavljajo pomembno izhodiščno točko uporabnikov poti.

Dostop z avtomobili je možen na točkah: P+R Dolgi most, parkirišče ob vodnem zadrževalniku na Brdu, P+R Studenec na Fužinah in P+R Barje.

URBANA OPREMA

Izhodiščni profil peščene poti z obojestranskim drevoredom v odprti krajini dopolnjujejo posamezni počivalni otoki z urbano opremo. Ti največkrat vključujejo klop in koš za smeti, večkrat pa tudi mizo. Počivalni otoki se ponavadi nahajajo ob spominskih kamnih ali v bližini spomenikov ter ob redko postavljenih trim otokih - urejenih prostorih s trim napravami za vadbo in informativnimi tablami. Dostop motoriziranih vozil omejujejo betonski konfini ali kovinski količki.

Slika 19
Počivalni otok ob spominskem kamnu z mizami, klopmi in košom za odpadke v bližini Tehnološkega parka

Slika 20
TRIM otok ob PST v bližini Tehnološkega parka

Slika 21
Konfini in količki v Murglah

PST je od leta 1985 nadgrajena z informacijskimi tablami, talnimi oznakami, smerokazi in kovinskimi jambori po zasnovi Janeza Koželja in sodelavcev, zmagovalni rešitvi na javnem natečaju (glej poglavje *Nova podoba in zasnova poti*).

Grafični znak na smerokazih in talnih oznakah upodablja bel pas med zelenima pasovoma, kar predstavlja belo peščeno pot iz tlorisa in zeleno silhueto mesta Ljubljane. V bel pas je vstavljen napis 'POT', saj je natečajna rešitev skušala PST približati uporabnikom predvsem kot rekreativni prostor in ne kot zgodovinski ali politični simbol.

Smerokazi stojijo na mestih, kjer PST spremeni smer in na mestih neizražene identitete PST. To so kovinske table v obliki grafike 'POT', pritrjene na kovinske drogove. V urbanih območjih, kjer je PST manj prepoznavna, smerokaze dopolnjujejo talne oznake, oblikovane kot plitvi relief z grafiko 'POT' v kovinski okrogli plošči, ki je vgrajena v utrjene površine. Oznake si sledijo v razmaku nekaj metrov, na nekaterih območjih pa manjkajo. Na pomembnejših križiščih se nahajajo informativne table s kratko zgodovino okupacije Ljubljane, gradnje PST in njenega pomena ter zemljevidom Ljubljane, kjer je razviden potek PST.

Na mestih, kjer PST prečka mestne vpadnice, potek PST označujejo visoki jambori iz kovinskega paličja, oblikovani v konstruktivističnem izrazu in dinamični obliki.

Vzdolž trase PST je urejenih osem kontrolnih točk, ki se uporabljajo v času Pohoda ob žici (glej poglavje *Nesnovna kulturna dediščina*). Na kontrolnih točkah so postavljeni stacionarni žigi, ki jih v času pohoda uporabljajo udeleženci.

Ostala urbana oprema na PST ni poenotena in se prilagaja zahtevam prometa in drugim dejavnikom oziroma je bila postavljena brez navezave na pomen ali celostni izgled PST.

Slika 22
Smerokaz 'POT'

Slika 23
Jambor na Tržaški cesti pri Dolgem mostu

Slika 24
Talna oznaka 'POT'

Slika 25
Informacijska tabla

Slika 26
Stacionarni žig

Slika 27
Nepoenotena urbana oprema, kot so količki

1.2.2 Naravno okolje

ZELENI SISTEM

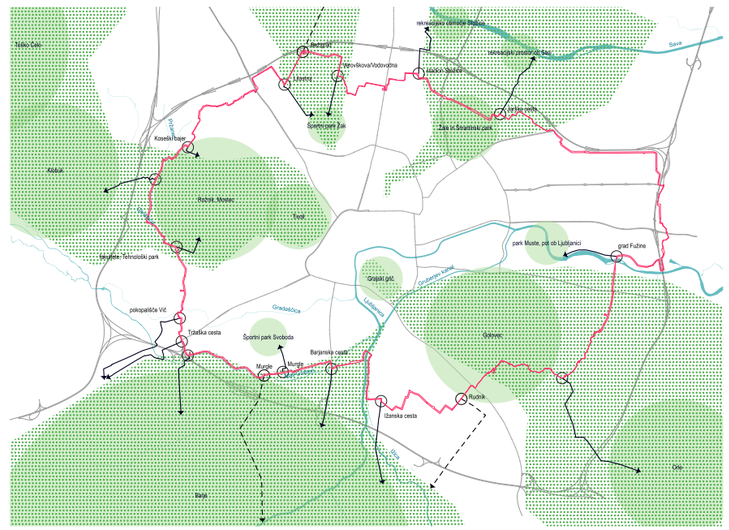
PST ima v zelenem sistemu Ljubljane ključno vlogo, saj povezuje med seboj zelene kline, ki so glavna povezovalna območja z zelenimi površinami med mestnim središčem in zaledjem. Na ta sistem se navezujejo večja javna parkovna območja, kot so Žale, Golovec, območje Rožnika in Koseškega bajerja kot tudi posebna programska območja, na primer univerza, živalski vrt, nakupovalna središča. Mestna občina Ljubljana v Strateškem delu OPN žarkasti sistem zelenih klinov in krožnih povezav vključi kot eno glavnih usmeritev za razvoj mesta.

PST ima poleg povezovalne vloge velik potencial tudi kot izhodiščna točka za rekreacijsko-izletniška območja na obrobju ali zunaj mesta (na primer območje Toškega Čela, Orl, obsavski prostor, Šmarna Gora, Barje).

KRAJINSKA UREDITEV, ZASADITEV

Najbolj prepoznaven element PST je (dvostranski) drevored, zasajen v travnate površine ob peščeni poti. Drevoredi obiskovalca PST varujejo pred vremenskimi vplivi (sonce, padavine) in oblikujejo edinstvene vedute na same drevorede, Ljubljano, okoliške vzpetine in bolj oddaljene višinske poudarke kot so Kamniške Alpe. Drevoredi potekajo v ravnih vrstah, ki se z zalamljanjem prilagajajo urbanemu tkivu in odprti krajini.

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

Slika 28
Zeleni sistem

Vir:
Analiza drevnine na Poti spominov in tovarišta v Ljubljani (Košir Rok, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 2005).

Obojestranski drevored poteka ob PST v dolžini 21,2 kilometra, kar predstavlja 67,1% celotne poti. Del PST poteka čez Golovec v dolžini 4,2 kilometra (13,3% celotne PST), preostali del pa je neporaščen in zavzema 6,2 kilometra PST (19,6% celotne PST).

Na PST se nahaja 28 rodov dreves in skupno 49 drevesnih vrst. Za analizo vrst dreves na območju PST je bil uporabljen kataster dreves, ki ga vodi MOL. Poleg dreves, ki rastejo na območju PST, zavarovanem s strani ZVKD in ZRSVN, so v analizo in pregledne karte vključena tudi drevesa, ki se nahajajo v 10 metrov širokemu pasu na vsaki strani zavarovanega območja, ker se praviloma tudi ta drevesa zaradi neposredne bližine PST varujejo. Kataster dreves ne vključuje predela Golovca.

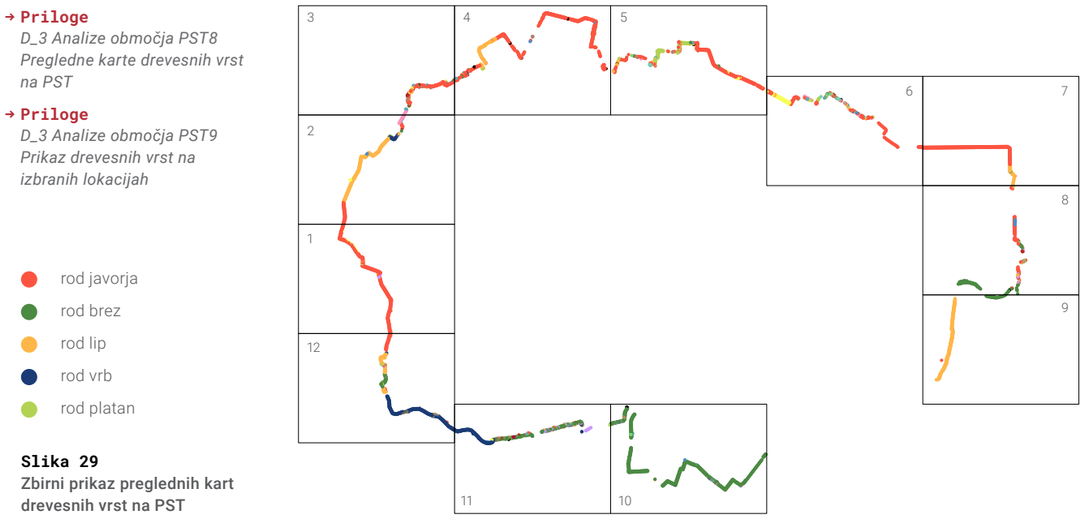
Najbolj pogoste drevesne vrste na razširjenem območju PST so ostrolistni javor (*Acer platanoides*), navadna breza (*Betula pendula*), vrba s pokopališko pobešavo *(Salix sepulcralis*), lipovec (*Tilia cordata*), lipa (*Tilia platyphyllos*), puhasta breza (*Betula pubescens*) in gorski javor (*Acer pseudoplatanus*), ki skupaj predstavljajo 71% vsega živečega drevja. Najbolj pogosti vrsti - ostrolistni javor in navadna breza predstavljata 43% vseh dreves na PST.

Večina dreves je urejena v drevorede, ki jih lahko po rodovih razdelimo na: rod javor, breza, lipa, vrba, platana, hrast in jesen. Najbolj pogosti so drevoredi javorjev, ki vrstno niso pestri (večinoma ostrolisti javor in gorskih javor), medtem ko so brezovi in lipovi drevoredi sestavljeni iz večih vrst.

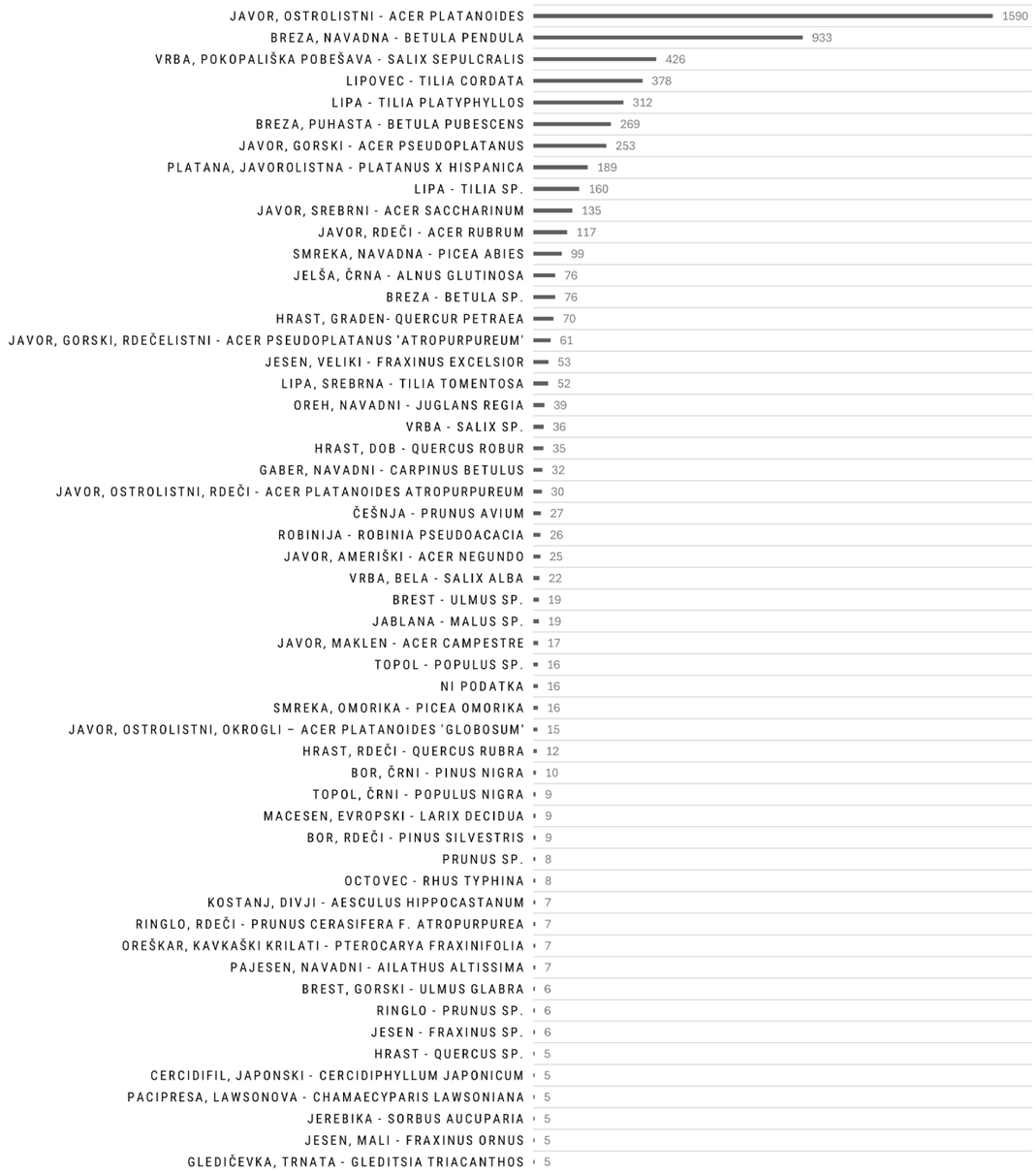
Taki drevoredi so bolj odporni na spremembe, saj se posamezne vrste različno odzivajo na škodljivce in klimatske spremembe (ob napadu škodljivca ne nujno odmre celoten drevored), hkrati pa pestrost vrst ne vpliva negativno na enoten izgled drevoreda, saj so si vrste istega rodu na pogled zelo podobne. V brezovem drevoredu najdemo tudi večji delež črne jelše, ki je odpornejša vrsta od breze in jo zato mestoma dopolnjuje.

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST8
Pregledne karte drevesnih vrst na PST

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST9
Prikaz drevesnih vrst na izbranih lokacijah

Slika 29
Zbirni prikaz preglednih kart drevesnih vrst na PST

Slika 30
Grafični prikaz drevesnih vrst, prisotnih na razlišjenem območju PST.
Opomba: V graf niso vključene vrste z manj kot 5 predstavniki.

VODA, POPLAVNA IN EROZIJSKA OGROŽENOST

PST na južnem delu Ljubljane prečka reko Ljubljanico, kanal Mali Graben in več potokov.

Prečkanje rek in kanala Mali Graben je urejeno po mostovih za motorni promet: most čez Ljubljanico na Fužinah, most čez Ljubljanico na Jurčkovi cesti, most čez Mali Graben na Barjanski cesti.

Prečkanje manjših potokov poteka čez lesene mostovže, namenjene izključno pešcem in kolesarjem: mostovž čez Gradaščico na Cesti Dolomitskega odreda, mostovž čez Glinščico na Brdu v bližini vodnega zadrževalnika, mostovža čez Pržanec na območju med Brdom in Kosezami.

Glinščica, Gradaščica in Mali Graben so poplavni vodotoki. Območje pogostih poplav, ki sega tudi na traso PST, se nahaja ob Malem Grabnu pri Murglah in pri sotočju Glinščice in Pržanca na Brdu, medtem ko zelo redke poplave ogrožajo večino trase med Golovcem in Brdom.

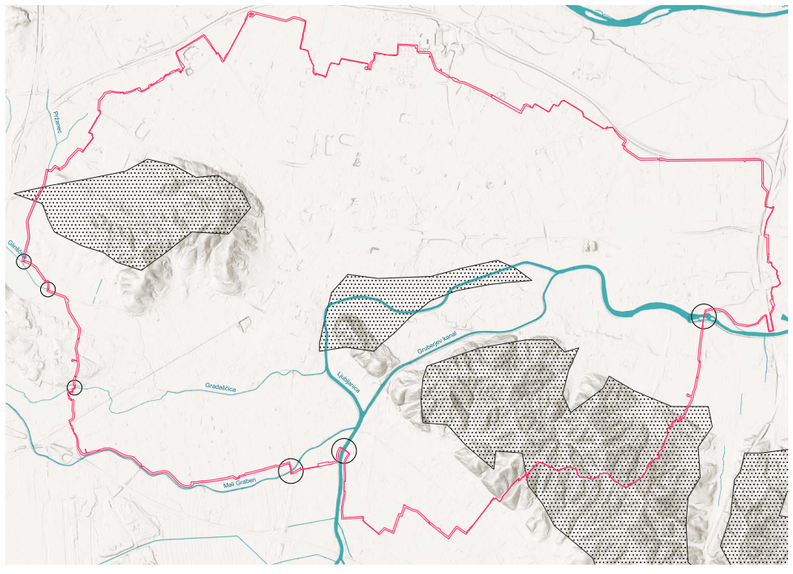
PST se nahaja na erozijsko ogroženem območju na Golovcu in na manjšem odseku zahodno od Rožnika.

SESTAVA TAL

→ **Priloge**
D_4 Podrobni opisi sestav tal

Večina trase PST spada pod antropogena obdelana tla, ki so zaradi človekovega vpliva močno spremenjena. Preostali del PST sestavljajo več tipov tal z različnimi lastnostmi in posledično pogoji za gradnjo. Za bolj podrobne opise lastnosti posameznih sestav tal glej prilogo *D_4 Podrobni opisi sestav tal*.

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

PST - območje po eVrd
tekoče vode
erozija
območje pogostih poplav
območje redkih poplav
območje zelo redkih poplav

Slika 31
Vode in poplavnost

Urbana površina, mesto, naselje

- predeli PST (večina): Galjevica, Ilovica, Koseze, Zgornja Šiška, Litostroj, Brinje, Bežigrad, Žale, Nove Jarše

Evtrična rjava tla na peščeno prodnatih sedimentih

- matična podlaga: rečni ledenodobni prodnati in peščeni nanosi
- raba tal: intenzivna njiva, hmeljišče in ostalo brez večjih omejitev
- predeli PST: Fužine (Spodnja Hrušica), Nove Jarše (zelo majhen del), Moste (zelo majhen)

Distrična rjava tla na skrilavih glinavcih in peščenjakih

- matična podlaga: skrilavi glinavci in peščenjaki (perm-karbon)
- raba tal: gozd, travinje, njiva, sadovnjak
- predeli PST: Golovec

Obrečna tla, evtrična

- matična podlaga: ilovnati in meljasto ilovnati nanosi
- raba tal: njiva, travinje, sadovnjak
- predeli PST: Moste

Glej (psevdoglej, ravninski, evtričen ali distričen)

- matična podlaga: pleistocenski in pliocenski sediment
- raba tal: travinje, njiva, gozd
- predeli PST: Bokalce, Dolgi most ob Malem grabnu

Amfiglej, evtričen in distričen

- matična podlaga: pleistocenske gline in ilovice
- raba tal: močvirsko travinje
- predeli PST: predel zahodno od Rožnika

Šotna tla

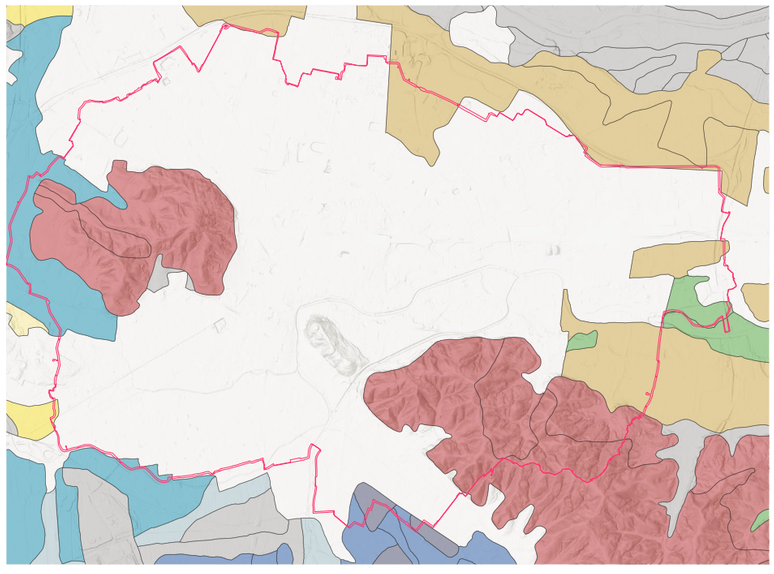
Šotna tla

- matična podlaga: šota globina več kot 2 m, teksturno težji nanosi ali mineralni karbonatni jezerski sedimenti ali neprepustne kamnine v globini
- raba tal: vlažni in mokri travniki, mokri gozdovi, v manjši meri njive
- predeli PST: Rudnik - Ilovica

Mineralno – organska tla

- matična podlaga: teksturno težji mineralni aluvialni sediment; mineralni karbonatni jezerski sedimenti; finejši materiali, odloženi med poplavljanjem
- raba tal: vlažni in mokri travniki ter gozdovi, hidromorfna grmovna vegetacija s trstičji in v manjši meri njive
- predeli PST: Rudnik – Spodnji Rudnik, Ilovica

→ **Priloge**
D_3 Analize območja PST

PST - območje po eVrd
urbana površina, mesto, naselje
evtrična rjava tla na peščeno prodnatih sedimentih
distrična rjava tla na skrilavih glinavcih in peščenjakih
obrečna tla, evtrična
psevdoglej, ravninski, evtričen
amfiglej, evtričen in distričen
šotna tla nizkega barja
mineralno - organska tla

Slika 32
Pedološka karta tal

1.2.3 Uporabniki

Glede na leta 2005 izvedeno anketo (*Goljevšček, Naša pot..., Delo, 2005*) se desetina prebivalk in prebivalcev po PST sprehaja vsak dan, skoraj polovica večkrat na mesec, slaba petina nekajkrat na leto, dobra petina pa PST ne uporablja nikoli. Ti podatki kažejo, da je PST ena najbolj obiskanih zelenih površin v Ljubljani in da jo večina uporabnikov obiskuje redno oz. se nanjo vrača.

Pogosti uporabniki PST so otroci bližnjih vrtcev in šol (glej poglavje *Program*), sprehajalci psov, starejši občani in rekreativni športniki. Večina uporabnikov se na PST sprehaja na izbranih odsekih (*Simoneti et al. 2008*). "*Priljubljenost in obiskanost rabe PST sta odvisni od različnih dejavnikov, med drugimi so to dostopnost ter prostorski in programski kontekst (raba, gostota poselitve)" ... "Najmanj so obiskani so tisti odseki PST, ki potekajo mimo industrijskih območij in daljših odsekov infrastruktur, posebej tam, kjer je oteženo prečkanje cest. Najbolj obiskani pa so tisti, ki se navezujejo na večja območja zelenih površin in razsežnejše poselitveno območje"* (*Simoneti et al. 2008*). To sta na primer območji med BS3 in Novimi Jaršami ter med Kosezami in Brdom (*Simoneti et al. 2008*).

PST je najbolj obiskana v maju, ko poteka Pohod ob žici (glej poglavje *Nesnovna kulturna dediščina*). Leta 2024 se je dogodka, ki poteka od četrtka do nedelje, udeležilo več kot 37.000 ljudi. Največ je bilo pohodnikov: 6865 vrtčevskih otrok, 11710 osnovnošolskih otrok, 1670 pohodnikov, ki so prehodili odsek PST in 13193 pohodnikov, ki so prehodili celotno traso. Teka trojk za osnovne in srednje šole se je udeležilo 382 tekačev, Teka trojk za članske in veteranske kategorije pa 855 tekačev.

Slika 33 - levo zgoraj
Osnovnošolci pri pouku ob PST na Brdu

Slika 34 - desno zgoraj
Upokojenci na sprehodu po PST v Šiški

Slika 35 - levo spodaj
Rekreativec na odseku PST na Celovški cesti

Slika 36 - desno spodaj
Kolesarja na odseku PST v Kosezah

1.2.4 Skrb in vzdrževanje

PST je postala osrednji parkovni prostor mesta tako zaradi svoje zasnove in ohranjanja spominov preko organizacije pohodov, kot tudi zaradi stalne skrbi, upravljanja in prizadevanja posameznikov in posameznic za njen obstoj.

Društvo Zeleni prstan je bilo ustanovljeno leta 1992 in povezuje posameznike, ki se s prostovoljnim delom zavzemajo za ohranitev pomena Poti spominov in tovarištva. Organizirajo delovne akcije, sodelujejo pri zasaditvah novih spominskih dreves, v sodelovanju z javnimi podjetji skrbijo za ohranjanje PST (vzdrževanje napisnih tabel, spomenikov in znamenj, saditev in vzdrževanje dreves) in z izobraževalnimi vsebinami skrbijo za ohranjanje PST kot zgodovinske, naravne in kulturne dediščine.

V okviru priprave natečajne naloge smo v sodelovanju z dr. Nežo Čebron Lipovec (Univerza za Primorskem) v juliju 2024 izvedli skupinski intervju s člani prostovoljnega društva Zeleni prstan in zaposlenim v invalidskem podjetju Želva, ki so v veliki meri zaslužni za ohranitev PST.

Pot spominov in tovarištva ima veliko prostorsko in krajinsko vrednost. Poleg same rekreacijske poteze so izjemnega pomena tudi drevesa ob poti, predvsem spominska, ki so bila namensko zasajena. PST nosi tudi veliko zgodovinsko simbolno in memorialno vrednost. Spomin na zgodovinsko vlogo PST se ohranja tudi preko dogodkov, npr. Pohod ob žici, ki organiziran skupaj z društvom Timing Ljubljana, preko sodelovanje s šolami, predvsem z UNESCO šolami, ki zasajajo drevesa in pogosto obiskujejo pot. Pomembno je tudi avtorsko merilo in estetska vrednost poti (glej poglavje *1.1 Zgodovinski razvoj*).

Veliko vlogo pri ohranjanju PST ima podjetje Želva d.o.o., ki je že več kot 10 let zadolženo za urejanje površin na PST in na celovit in temeljit način skrbi za fizično vzdrževanje, kar obenem pomeni tudi ohranjanje dediščinskega pomena.

Člani društva kot enega izmed ključnih ukrepov za ohranjanje in zaščito PST izpostavljajo dobro fizično vzdrževanje poti in okolice, kar je sicer že dobro vzpostavljeno. V prihodnosti si želijo, da bi bila pot zelena in dobro vzdrževana, zgodovinski pomen pa berljiv in predstavljen.

1.2.5 Kritični odseki

PST se je gradilo postopoma in prilagajalo razvoju Ljubljane, tudi spreminjalo potek trase. Ob začetku gradnje je pot potekala po zunanjem robu mesta, kjer je bila odprta krajina s podeželskim značajem. S širjenjem mesta je na nekaterih mestih PST postala del urbanih območij in se temu prilagodila s prilagajanjem izhodiščnega, 20 metrov širokega profila.

Danes je na območju trase PST oz. neposredni okolici množica elementov, ki namesto izboljšanja funkcionalnosti območja in izkušnje uporabnika ustvarjajo vtis neurejenosti in onemogočajo berljivost in prepoznavnost prostora. Na nekaterih odsekih se elementi identitete PST (peščena pot in drevje) v neposredni bližini PST pojavljajo v večjem številu in s tem se identiteta izgubi v množici podobnih elementov.

S slabšo prepoznavnostjo ali neprepoznavnostjo PST se za uporabnika znatno poslabša orientacija. Na večih točkah PST ni varna in univerzalno dostopna.

Drevesa in njihova rastišča v mestnem prostoru so pogosto podrejena urbani infrastrukturi in ogrožena zaradi parkiranja.

Slika 37
PST v Polju
vir: arhiv Obrat d.o.o.

Slika 38
PST na Hubadovi ulici
vir: arhiv Obrat d.o.o.

Preko analiz in terenskih ogledov se je na PST določilo območja, kjer je trasa PST zaradi različnih razlogov nezadostno ali neprimerno urejena. Načine neprimerne ali pomanjkljive ureditve, ki so na trasi PST najbolj pogosti in/ali najbolj izstopajoči lahko strnimo na sledeče:

1. Nevarni odseki: Območja, kjer je varnost uporabnika PST ogrožena
2. Težja orientacija: Območja PST, kjer je zaradi neprepoznavnosti trase in pomanjkanja označevalnih tabel otežena ali onemogočena orientacija po poti.
3. Nedostopnost: Območja, ki so težko dostopna ali nedostopna za gibalno ali drugače ovirane
4. Neustrezna ureditev: Območja, kjer obstoječa ureditev ni primerna, ni skladna, ni vzdrževana, je pomanjkljiva ali pa nanjo negativno vplivajo robovi območja
5. Parkiranje: Območja, kjer se območje zavarovanega območja PST uporablja za parkiranje motornih vozil

Območja so glede na rabo razdeljena v štiri sklope:

- pretežno stanovanjsko območje
- modernistična soseska
- gospodarska cona in centralno
- mestna vpadnica

Iz nabora šestinšestdeset kritičnih območij je naročnik izbral štiri območja, ki so predmet obdelave v okviru natečaja (za podrobnejša navodila glej poglavje *Izbrane lokacije*).

območje PST po evrd

Slika 39
Kritična območja PST
Ortofoto, vir: Atlas okolja

1.2.6 Prepoznavnost profilov

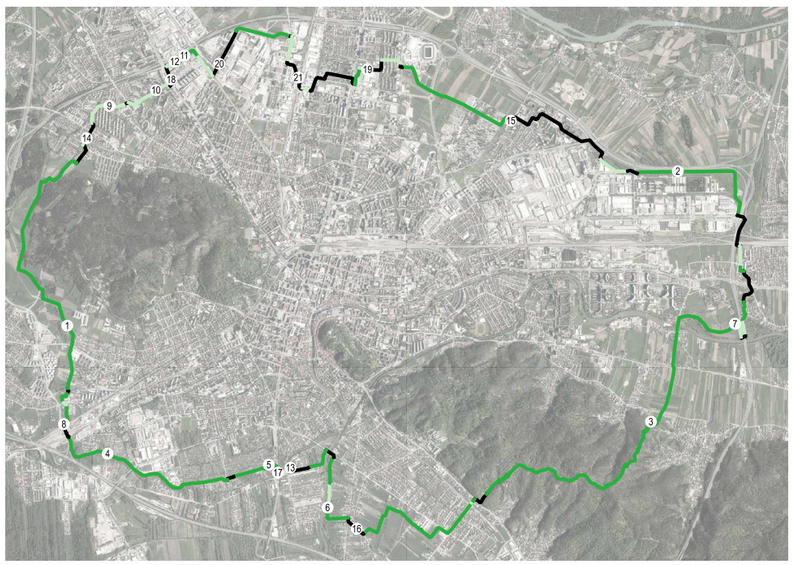
PST se je razvoju mestnega tkiva prilagodila z oženjem trase, utrjevanju podlage in opuščanju izhodiščnega, 20 metrov širokega profila trase z obojestranskim drevoredom.

Preko let je nastala množica profilov PST, ki se razlikujejo po več lastnostih, od tega so najbolj zaznavne: širina profila, podlaga, prisotnost dvostranskega oz. enostranskega drevoreda, prisotnost zelenih površin, bližina objektov in cest.

Profil PST močno vpliva na ambient, ki ga uporabnik zazna na območju ter na prepoznavnost PST v prostoru. Z namenom čimbolj temeljitega prikaza obravnavanega območja in zaznavanja konkretnih situacij v prostoru se je izdelal pregled pogostejših profilov PST. Profili so razporejeni od najbolj prepoznavnih do najmanj prepoznavnih.

→ **Podloge**
D_2 Fotodokumentacija

Opomba: Ob kliku na fotografije na naslednjih straneh se odpre lokacija na zemljevidu v brskalniku. Seznam povezav je na voljo tudi v podlogi *D_2 Fotodokumentacija.*

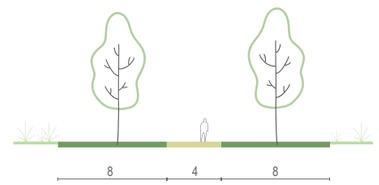

prepoznaven ambient
težko prepoznaven ambient
neprepoznaven ambient

Slika 40
Prikaz prepoznavnosti profila trase PST in označene lokacije tipičnih profilov

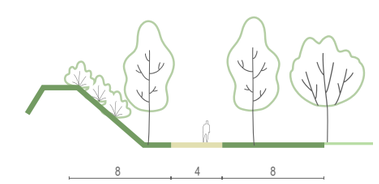
PREPOZNAVEN PROFIL

Slika 41, profil 1
Izhodiščni profil trase s peščeno potjo in zelenico z zasajenim obojestranskim drevoredom (Brdo)

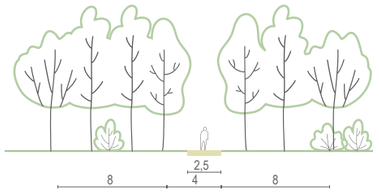

Slika 42, profil 2
Izhodiščni profil ima na eni strani peščene poti izveden nasip (odsek ob obvoznici med Leskovškovo in Letališko)

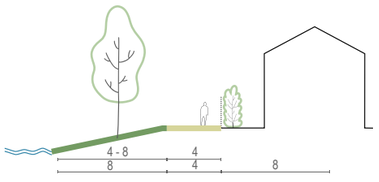

Slika 43, profil 3
Profil na odseku, ki poteka skozi mestni gozd je 2 m široka peščena pot (Golovec)

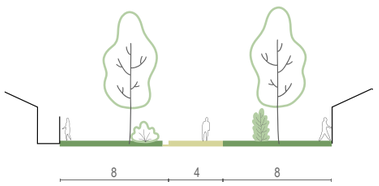

Slika 44, profil 4
Izhodiščni profil trase ob vodnem telesu (odsek med Murglami in Tržaško cesto)

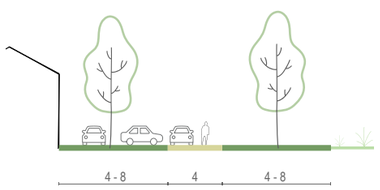

Slika 45, profil 5
Izhodiščnemu profilu je dodan odtočni kanal, pestrejši je nabor rastlin, več je poseganja v profil (odsek, ki poteka skozi sosesko Murgle)

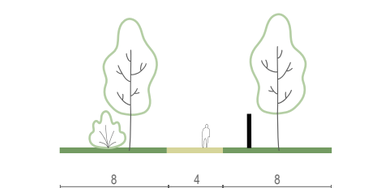

Slika 46, profil 6
Izhodiščni profil z objekti na eni strani, v profil se močno posega z vožnjo po PST in s parkiranjem (Dolgi Breg)

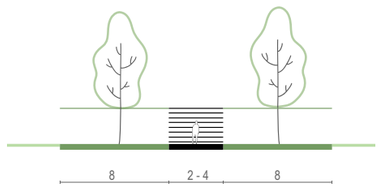

Slika 47, profil 7
Izhodiščni profil, na eni strani omejen s fizično pregrado (območje med podhodom pod vzhodno obvoznico in Mostami)

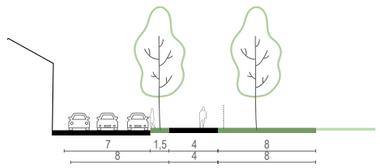

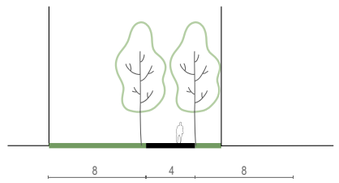
Slika 48, profil 8
Profil, kjer PST poteka po stopnicah - na nekaterih mestih je urejen dostop za gibalno ovirane (Pot Rdečega križa), na drugih mestih ne (Kantetova ulica)

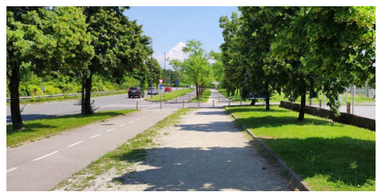

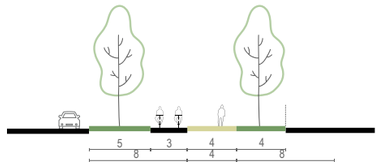
Slika 49, profil 9
Izhodiščni profil z asfaltno podlago, drevored na eni strani ni dostopen za obiskovalca, na drugi je zelenica ožja; ob njej se nahajajo parkirišča in cesta (Koseze)

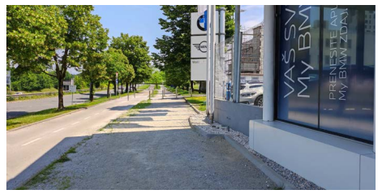

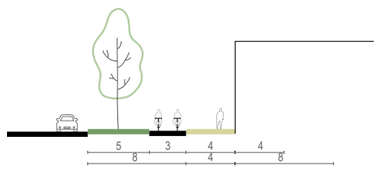
Slika 50, profil 10
Izhodiščni profil med visokimi objekti; podlaga je asfaltna, v drevoredu manjkajo drevesa (SŠ6).

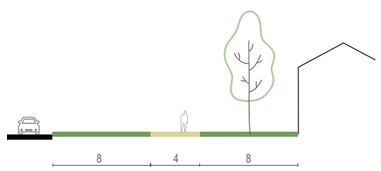
Slika 51, profil 11
Tipični profil trase, spremenjen tako, da je med pot in drevored na eni strani dodana dvosmerna asfaltirana kolesarska steza (Celovška cesta)

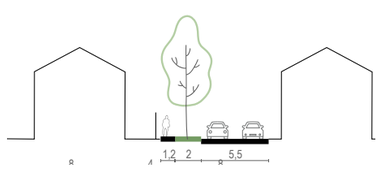
Slika 52, profil 12
Profil obsega peščeno pot, ki je zamejena z objektom na eni strani in dvosmerno asfaltirano kolesarsko stezo na drugi (Celovška cesta).

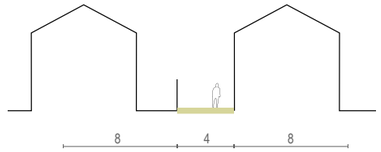

Slika 53, profil 13
Izhodiščni profil trase z manjkajočim drevoredom in asfaltirano pohodno površino (Pot na Rakovo jelšo).

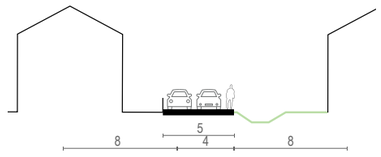

Slika 54, profil 14
Profil obsega ožjo asfaltirano pohodno površino z enostranskim drevoredom (Ulica bratov Bezlajev).

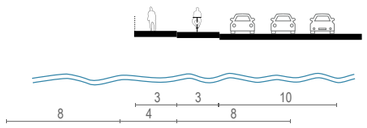
Slika 55, profil 15
Profil obsega ožjo peščeno površino, na vsaki strani zamejeno z objektom (Jarška cesta).

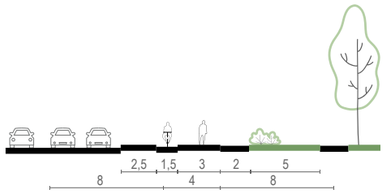
Slika 56, profil 16
Profil obsega ozek del asfaltirane cestne površine, sicer namenjene motoriziranemu prometu (Uršičev štradon).

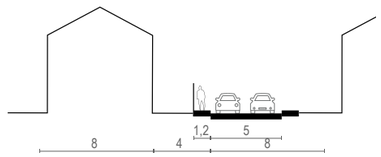
Slika 57, profil 17
Profil obsega 3 metre široko asfaltirano površino na robu betonskega mostu, ob njej poteka kolesarska steza (Barjanska cesta).

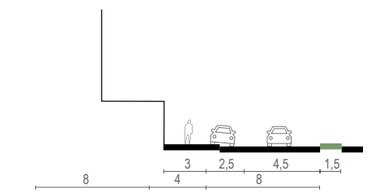
Slika 58, profil 18
Profil obsega širok asfaltiran pločnik, zelen pas z grmovnicami, tlakovano pot in zelenico z drevoredom (Celovška cesta).

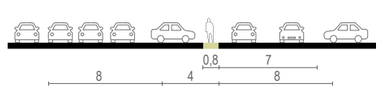
Slika 59, profil 19
Profil obsega ozek pločnik ob cesti (Štembalova ulica).

Slika 60, profil 20
Profil obsega asfaltiran pločnik in parkirišče z vzdolžnim parkiranjem (Litostrojska cesta).

Slika 61, profil 21
Profil obsega neurejeno cestno bankino, ki jo na eni strani zamejuje cesta, na drugi parkirišče (Vodovodna cesta).

NEPREPOZNAVEN PROFIL >

1.3 Izvlečki OPN

V natečajni nalogi in v opisu skladnosti z OPN na sledečih straneh je upoštevan trenutno veljaven občinski prostorski akt Mestne občine Ljubljana. Izpisani so členi, ki so ključni za prostor Poti spomina in tovarištva oziroma za izvedbo natečaja. Citati iz prostorskega akta so zapisani v sivi barvi, povzetki določil pa v črni barvi.

Bolj podrobni izpisi z usmeritvami za natečajno nalogo z vidika OPN so opisani v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov.*

Grafični prikazi OPN so prikazani v poglavju *2 NALOGA* (*Lokacija 1-4*).

Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana – strateški del (Uradni list RS, št. 78/10, 10/11 – DPN, 72/13 – DPN, 92/14 – DPN, 17/15 – DPN, 50/15 – DPN, 88/15 – DPN, 12/18 – DPN in 42/18)

Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana – izvedbeni del (Uradni list RS, št. 78/10, 10/11 – DPN, 22/11 – popr., 43/11 – ZKZ-C, 53/12 – obv. razl., 9/13, 23/13 – popr., 72/13 – DPN, 71/14 – popr., 92/14 – DPN, 17/15 – DPN, 50/15 – DPN, 88/15 – DPN, 95/15, 38/16 – avtentična razlaga, 63/16, 12/17 – popr., 12/18 – DPN, 42/18, 78/19 – DPN, 59/22, 75/23 – odl. US in 1244/26)

1.3.1 Strateški del OPN

CILJI PROSTORSKEGA RAZVOJA MOL

→ Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 5

PST ima pomembno vlogo v razvoju Ljubljane kot modernega mesta z bogato zgodovinsko in kulturno dediščino ter varnega in zdravega mesta, kar prepoznava tudi OPN MOL.

> *Cilji prostorskega razvoja mesta so celovito ohranjati, varovati in prenavljati zgodovinsko mesto, predvsem območja kulturnih spomenikov in druge kulturne dediščine, ter kulturne in duhovne vrednote mesta in njegovo vitalnost.*
>
> *Cilj je celovito izboljšati stanje okolja in spodbujati zdrav način življenja z urejanjem zelenih in rekreacijskih površin in športnih objektov. Prostorski razvoj mora slediti smernicam dostopnosti za vse in upoštevati potrebe vseh meščanov, brez razlikovanja glede na starost, spol, status in zmožnosti in zagotavljati ustrezno dostopnost družbene, storitvene, rekreacijske in gospodarske infrastrukture mesta.*

OKOLJSKI VIDIKI TRAJNOSTNEGA PROSTORSKEGA RAZVOJA

→ Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 5

PST sodeluje pri zmanjševanju vpliva urbanizacije na podnebne spremembe, pri prilagajanju podnebnim spremembam ter pri ohranjanju biodiverzitete in habitatov.

RAZPOZNAVNA STRUKTURA MESTA

→ Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 6

PST spada med povezovalne strukture mesta, ki *predstavljajo konstante mestnega razvoja, oblikujejo identiteto mestnega in oskrbno-storitvenih središč ter sooblikujejo morfološko strukturo mesta. [...] Te poteze je treba varovati, prenavljati ter kakovostno programsko in oblikovalsko nadgrajevati.* OPN med drugim izpostavi tudi vprašanje nekontrolirane povezidave naravnega prostora.

OMREŽJE ODPRTIH JAVNIH POVRŠIN

PST v mreži javnih prostorov predstavlja krožno povezavo med žarkasto razporejenimi javnimi prostori. Na mrežo se navezujejo večja območja javnih prostorov, rekreacijska območja (npr. Šišenski hrib, Golovec) in posebna programska območja (npr. univerza, živalski vrt, nakupovalna središča). Mreža mora postati povezana, pregledna, dostopna za vse, varna, prepoznavna, spoštljiva do kulturne dediščine, naravnih danosti in okolja ter dobro vzdrževana.

PST se ohranja kot linijski odprti javni prostor, ki je namenjen pešcem, kolesarjem in ostalim nemotoriziranim uporabnikom.

(A) CILJI

Temeljni strateški cilj je ustvariti povezano in pregledno mrežo visoko kakovostnih odprtih javnih prostorov na celotnem območju MOL, ki bodo enako dostopni za vse, varni, prepoznavni, spoštljivi do kulturne dediščine, naravnih danosti in okolja ter dobro vzdrževani. Operativni cilji so:

ohranjati obstoječe javne prostore in urejati nove javne prostore, predvsem v območjih zunaj ožjega mestnega središča,

uveljaviti prednost nemotoriziranih uporabnikov (pešcev, kolesarjev, gibalno in senzorno oviranih, ipd.),

ohranjati in urejati naravne elemente javnega prostora,

(B) ZASNOVA IN USMERITVE

1. Omrežje odprtih javnih prostorov sestavljajo območja javnega prostora, linijski odprti javni prostori in posamezne lokacije javnega prostora. Te posamezne sestavine so razvrščene glede na vrsto uporabnikov.

2. Sistem javnih odprtih prostorov sestavljajo žarkaste povezave iz središča v zaledje (na primer v obsavski prostor, Šmarno goro, Barje) in krožne povezave med njimi (PST in vodotoki Sava, Ljubljanica, Gruberjev prekop, Špica, Gradaščica in Glinščica ter obstoječe in načrtovane povezave med njimi). Na ta sistem se navezujejo večja območja javnih prostorov, rekreacijska območja (npr. Šišenski hrib, Golovec) in posebna programska območja (na primer univerza, živalski vrt, nakupovalna središča). Javni prostori se zgoščajo proti mestnemu središču.

7. Linijski odprti javni prostori v izključni rabi nemotoriziranih uporabnikov so prostori, namenjeni pešcem, kolesarjem in drugim nemotoriziranim uporabnikom. To so PST, nabrežja vodotokov, sprehajalne poti, kolesarske poti ipd. ter povezave med njimi.

ZASNOVA ZELENIH POVRŠIN MESTA

Med cilji zasnove zelenih površin je vključitev PST kot pomembne povezovalne in programske poteze, ki skupaj z drugimi površinami zagotavlja ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju. PST ima potencial tudi pri razvoju rekreacijsko-izletniških potencialov na območju MOL in vzpostavitvi sistem dobre javne dostopnosti do teh območij.

Cilj zasnove je tudi omejitev pozidave robov večjih zelenih površin in določitev posebnega režima za obstoječe objekte znotraj njih.

(A) CILJI

ohraniti, urediti ali rekonstruirati vseh pet potencialnih zelenih klinov mesta, ki povezujejo središče Ljubljane z zaledjem in predstavljajo ključne makro prostorske členitvene elemente urbanega prostora, ter pomembne klimatske koridorje mesta,

povezati posamezne ureditve, območja in programske poteze ter omrežja zelenih površin znotraj mesta in v njegovem zaledju ter druga pomembna območja z značajem zelenih površin v celovit sistem zelenih površin,

...

vzpostaviti ustrezne pogoje za uresničevanje ekosistemskih storitev za zagotovitev ustreznega klimatsko, bivalno in ekološko kakovost okolja,

vključiti in povezati PST kot pomembno povezovalno in programsko potezo v sistem zelenih površin,

zagotoviti razvoj rekreacijsko-izletniških potencialov na območju MOL in vzpostaviti sistem dobre javne dostopnosti do teh območij,

zagotoviti ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju,

omejevati pozidavo robov večjih zelenih površin in določiti poseben režim za obstoječe objekte znotraj njih.

(B) ZASNOVA IN USMERITVE

[...] 13. Najpomembnejša velikopotezna krožna povezava je PST, ki ima kulturno-zgodovinski značaj. Povezuje posamezna naravna območja ter obstoječa in nova programska jedra. Povsod kjer prostor to dopušča, je PST izvedena kot peščena pot z obojestranskim drevoredom. Na PST je treba, kjer to dopuščajo prostorski pogoji, navezati ureditve lokalnih in tematskih parkov.

14. Drevoredi se vzpostavijo na vseh pomembnejših povezovalnih, reprezentativnih in členitvenih potezah kot na primer: povezave za pešce in kolesarje v zaledje in med območji zelenega sistema, na vstopnih potezah pokopališč in reprezentativnih javnih objektov v okviru oskrbno-storitvenih središč, ob mestnih vpadnicah in drugih pomembnih cestah, ter v povezavi s kulturno dediščino. [...]

20. Podrobnejše usmeritve za urejanje območij vodotokov so:

1. Območje ob Savi

ohraniti in vzpostaviti nove povezave v širše zaledje, na PST in v mestno središče, [...]

2. Območje Ljubljanice in Gruberjevega prekopa

- *vzpostavitev sistema krožnih mestnih pešpoti ob Ljubljanici in Gruberjevem prekopu z navezavo na javne odprte prostore, javne parke in PST*

PREDNOSTNA OBMOČJA PRENOVE

PST spada med prednostna območja prenove, saj predstavlja *konstanto mestnega razvoja* in oblikuje identiteto mesta ter sooblikuje njegovo morfološko zgradbo. Prenavljati se mora celostno.

POVEZOVALNE STRUKTURE

PST je povezovalna struktura v mestu s kulturno-zgodovinskim značajem, ki ima posebne zahteve glede varovanja in oblikovanja.

(A) CILJI

[...] 8. Pot spominov in tovarištva (PST) je prostorska ureditev, načrtovalska poteza in javna zelena površina z značajem kulturnega in zgodovinskega spomenika. Je najbolj velikopotezna ureditev odprtega prostora za prostočasno rabo v Ljubljani, ki s svojim krožnim potekom simbolno povezuje različne dele MOL in tako posredno poudarja raznolikost naravnih in grajenih prvin mesta. PST je treba dograditi na delih, kjer je njena trasa še prekinjena. Ob celotni trasi, ki poteka skozi naseljena območja, je treba predvideti razširitve za dvosmerne kolesarske steze. Na PST je treba, kjer to dopuščajo prostorski pogoji, navezati tudi ureditve lokalnih in tematskih parkov. Na mestih, kjer PST poteka skozi predvidena območja novogradnje, pa je ob trasi treba zagotoviti najmanj 20 m širok zeleni pas z obojestranskim drevoredom.

(B) ZASNOVA IN USMERITVE

2. Ta območja je treba varovati pred pozidavo, še posebej je treba varovati njihove robove in preprečiti, da bi se obstoječa zazidava širila v notranjščino. Obstoječe objekte na robovih teh območij je treba vključiti v zavarovano območje, njihov razvoj pa usmerjati s posebnim režimom, ki omejuje kakršnekoli širitve, prizidave, prezidave in nadzidave, nadomestne gradnje ali novogradnje na obstoječih parcelah ter spremembe namembnosti, ki bi generirale motorni promet ali bi kakorkoli drugače negativno vplivale na kulturno krajino. Režim dopušča le omejene posege, kot so vzdrževanje in prenova v obstoječem obsegu in namembnosti. [...]

5. Na območju Ljubljanskega barja je še posebej pomembno zagotoviti:

- *ureditev izrazite linearne parkovne poteze na severnem robu območja v navezavi na PST in območja ob vodotokih, [...]*

ŠPORT

(B) ZASNOVA IN USMERITVE

6.rekreacijsko ponudbo dopolnjevati z objekti in ureditvami, ko so:

- *tekaške in pohodne poti, ki se navezujejo na PST.*

1.3.2 Izvedbeni del OPN

DOPUSTNI OBJEKTI IN DEJAVNOSTI

Celotno območje PST spada med območja stavbnih zemljišč. Glede na podrobnejšo namensko rabo območja večinoma spadajo pod ZPps (Pot spominov in tovarištva:

11. člen (dopustni objekti in dejavnosti po območjih namenske rabe)

23. ZPps – POT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA - Območje sklenjene urejene peščene sprehajalne in rekreacijske poti

1. Dopustni objekti in dejavnosti: ureditev Poti spominov in tovarištva v skladu z usmeritvami in pogoji veljavnih predpisov s področja varstva kulturne dediščine, ki urejajo območje Poti spominov in tovarištva.

2. Pogojno dopustni objekti:

- *V primeru prestavitve trase Poti spominov in tovarištva je treba premestitev izvesti v polnem profilu (4,00 m pohodne površine z obojestranskim 8,00 m zelenim pasom z drevoredom na vsaki strani).*
- *Kadar Pot spominov in tovarištva poteka ob cesti, čez cesto ali železnico, se trasa Poti spominov in tovarištva uredi v profilu in poteku, ki ju določi organ, pristojen za varstvo kulturne dediščine, tako, da je trasa urejena kot pohodna površina z usmerjevalnimi tablami, z označbami v tleh ter vsaj z enostranskim drevoredom.*

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 10-14

Območja, kjer PST poteka po prometnih površinah, glede na podrobnejšo namensko rabo spadajo med površine cest (PC) in površine železnic (PŽ). Drugi manjši odseki spadajo pod druge namenske rabe.

Preglednica z dopustnimi in pogojno dopustnimi objekti in dejavnostimi po območjih namenske rabe ter drugimi dopustnimi objekti in posegi v prostor se nahaja v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*, podrobni prostorski izvedbeni pogoji (PPIP) za posamezne enote urejanja prostora pa so predstavljeni po enotah ureditve prostora v poglavju *2 NALOGA*.

11. člen (dopustni objekti in dejavnosti po območjih namenske rabe)

Preglednica 4: Dopustni in pogojno dopustni objekti in dejavnosti po območjih namenske rabe

...

2. SScv – PRETEŽNO VEČSTANOVANJSKE POVRŠINE - Območja, namenjena stalnemu bivanju – večstanovanjske stavbe

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

24110 Športna igrišča: samo igrišča za športe na prostem,

24122 Drugi gradbeni inženirski objekti za šport, rekreacijo in prosti čas: samo otroška in druga javna igrišča, javni vrtovi, parki, trgi, ki niso sestavni deli javne ceste, zelenice in druge urejene zelene površine,

12420 Garažne stavbe: samo garaže, razen javnih garaž, kolesarnice in pokrita parkirišča.

...

4. SSsv – SPLOŠNE VEČSTANOVANJSKE POVRŠINE - Območja, namenjena stalnemu bivanju – večstanovanjske stavbe, lahko se dopolnjujejo z dejavnostmi trgovine, storitev in dejavnostmi družbenega pomena

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

24110 Športna igrišča: samo igrišča za športe na prostem,

24122 Drugi gradbeni inženirski objekti za šport, rekreacijo in prosti čas: samo otroška in druga javna igrišča, javni vrtovi, parki, trgi, ki niso sestavni deli javne ceste, zelenice in druge urejene zelene površine,

...

8. CDd – OBMOČJA CENTRALNIH DEJAVNOSTI BREZ STANOVANJ - Območja, namenjena trgovskim, oskrbnim, storitvenim, upravnim in podobnim dejavnostim ter tehnološkim parkom

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

24110 Športna igrišča, [...]

10. CDo – OBMOČJA CENTRALNIH DEJAVNOSTI ZA VZGOJO IN PRIMARNO IZOBRAŽEVANJE - Območja, namenjena predšolski vzgoji in osnovnošolskemu izobraževanju

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

24110 Športna igrišča, [...]

24122 Drugi gradbeni inženirski objekti za šport, rekreacijo in prosti čas: samo otroška in druga javna igrišča, javni vrtovi, parki, trgi, ki niso sestavni deli javne ceste, zelenice in druge urejene zelene površine

16. IG – GOSPODARSKE CONE - Območja, namenjena tehnološkim parkom, proizvodnim dejavnostim z industrijskimi stavbami in skladišči ter s spremljajočimi stavbami za storitvene dejavnosti

2. Pogojno dopustni objekti in dejavnosti:

a) Pogojno dopustni objekti in dejavnosti:

21122 Parkirišča izven vozišča,

...

22. ZPp – PARKI - Območja, namenjena urejenim površinam odprtega prostora

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

24122 Drugi gradbeni inženirski objekti za šport, rekreacijo in prosti čas: samo otroška in druga javna igrišča, javni vrtovi, parki, trgi, ki niso sestavni deli javne ceste, zelenice in druge urejene zelene površine.

2. Pogojno dopustni objekti in dejavnosti:

...

c) Parkirna mesta za obiskovalce EUP in za dopustne objekte v EUP je dopustno urejati na obrobju EUP.

č) Podzemne zbiralnice ločenih frakcij odpadkov ob vhodih v park ali dostopnih poteh; če so zbiralnice nadzemne, morajo biti intenzivno ozelenjene.

23. ZPps – POT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA - Območje sklenjene urejene peščene sprehajalne in rekreacijske poti

1. Dopustni objekti in dejavnosti: ureditev Poti spominov in tovarištva v skladu z usmeritvami in pogoji veljavnih predpisov s podvročja varstva kulturne dediščine, ki urejajo območje Poti spominov in tovarištva.

2. Pogojno dopustni objekti:

V primeru prestavitve trase Poti spominov in tovarištva je treba premestitev izvesti v polnem profilu (4,00 m pohodne površine z obojestranskim 8,00 m zelenim pasom z drevoredom na vsaki strani).

Kadar Pot spominov in tovarištva poteka ob cesti, čez cesto ali železnico, se trasa Poti spominov in tovarištva uredi v profilu in poteku, ki ju določi organ, pristojen za varstvo kulturne dediščine, tako, da je trasa urejena kot pohodna površina z usmerjevalnimi tablami, z označbami v tleh ter vsaj z enostranskim drevoredom.

28. PC – POVRŠINE CEST - Območja, namenjena cestnemu prometu

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

državne ceste: 21111 Avtoceste, hitre ceste in glavne ceste (daljinske ceste), 21112 Regionalne ceste,

občinske ceste: 21121 Lokalne ceste in javne poti, nekategorizirane ceste in gozdne ceste: samo lokalne ceste in javne poti,

drugi prometni infrastrukturni objekti: 21410 Mostovi in viadukti, 2142 Predori in podhodi.

2. Dopustni objekti in dejavnosti:

a) Pogojno dopustni objekti in dejavnosti:

12420 Garažne stavbe: samo kolesarnice.

b) Dejavnosti iz točke a) so dopustne na končnih postajališčih javnega potniškega prometa.

29. PŽ – POVRŠINE ŽELEZNIC - Območja, namenjena železniškemu prometu

1. Dopustni objekti in dejavnosti:

12420 Garažne stavbe: samo garaže, kolesarnice in pokrita parkirišča,

21220 Mestne železniške proge,

21410 Mostovi in viadukti,

2142 Predori in podhodi,

21122 Samostojna parkirišča (za potrebe železnic),

postajališča in peroni,

podzemnih prostori, ...

12. člen (drugi dopustni objekti in posegi v prostor)

(1) Če ta odlok ali drug predpis ne določa drugače, so na celotnem območju OPN MOL ID ne glede na določbe 11. člena tega odloka dopustni tudi naslednji objekti in drugi posegi v prostor:

1. komunalni objekti, vodi in naprave:

za oskrbo s pitno in požarno vodo,

za odvajanje in čiščenje komunalne in padavinske odpadne vode,

za distribucijo zemeljskega plina,

za daljinsko ogrevanje in hlajenje,

za javno razsvetljavo in semaforizacijo,

za distribucijo električne energije napetostnega nivoja do vključno 20 kV,

za zagotavljanje elektronskih komunikacij. Znotraj območja, ki ga omejuje avtocestni obroč, ni dopustna izvedba elektronskih komunikacijskih vodov v nadzemni izvedbi, zbiralnice ločenih frakcij odpadkov, objekti, vodi in naprave okoljske, energetske in elektronske komunikacijske infrastrukture, če so izvedeni v sklopu drugega objekta, ki ga je na območju dopustno graditi,

...

2. podzemne etaže s tem odlokom dopustnih zahtevnih in manj zahtevnih objektov, kjer in v obsegu, kot to dopuščajo geomehanske razmere, hidrološke razmere, potek komunalnih vodov, zaščita podzemne vode in stabilnost sosednjih objektov, skladno z določili 78a. člena,

3. podhodi in nadhodi za pešce in kolesarje,

4. avtobusna in železniška postajališča s potrebnimi ureditvami,

5. parkirne površine za osebna motorna vozila za lastne potrebe,

6. pločniki, kolesarske steze, kolesarske poti, pešpoti, dostopne ceste do objektov,

7. dostopi za funkcionalno ovirane osebe, gradnja zunanjih dvigal in zunanjih požarnih stopnic na obstoječih objektih,

8. parkovne površine, drevoredi, posamezna drevesa, površine za pešce, trgi, otroška igrišča, urbana oprema in biotopi,

9. vodnogospodarske ureditve,

10. brvi in mostovi,

11. vstopno-izstopna mesta za rečni promet ob vodotokih, pomoli, dostopi do vode (tudi stopnice), utrjene brežine vodotokov in splavnice,

12. objekti za obrambo ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, vključno z objekti za varstvo pred škodljivim delovanjem voda, zaklonišči in objekti za zaščito, reševanje in pomoč ter evakuacijske (požarne) stopnice izven objektov, ki so višji od 14,00 m,

13. objekti za zagotovitev varstva pred utopitvami,

14. naprave za potrebe raziskovalne in študijske dejavnosti (meritve, zbiranje podatkov), opazovalnice,

15. javne sanitarije na javnih površinah,

16. arheološka najdišča in ruševine ter spominska, umetniška in podobna obeležja.

(2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka so na spodaj naštetih območjih namenske rabe dopustni le naslednji objekti in drugi posegi v prostor iz točk prejšnjega odstavka:

ZPp: 1. (samo v podzemni izvedbi brez elementov, ki segajo nad nivo terena, in zbiralnice ločenih frakcij odpadkov) ter 3., 4. in od 6. do 16. točka,

ZPps: 1. (samo v podzemni izvedbi brez elementov, ki segajo nad nivo terena) ter 3., 4., od 6. do 11. in od 13. do 16. točka

...

24. člen (odmiki)

...

(14) Nezahtevni in enostavni objekti morajo biti od meje sosednjih parcel, na katere mejijo, odmaknjeni najmanj 1,00 m, s pisnim soglasjem lastnikov parcel, na katere mejijo, pa jih je dopustno postaviti tudi bližje ali na parcelno mejo.

(15) Parkirišča z več kot 5 PM morajo biti oddaljena od meje parcel sosednjih stanovanjskih objektov najmanj 4,00 m oziroma manj, če s tem pisno soglašajo lastniki teh parcel.

(16) Če ni z gradbeno črto ali z ulično gradbeno črto obstoječih stavb določen manjši odmik, morajo biti nezahtevni in enostavni objekti, ki mejijo na EUP z namensko rabo PC oziroma na regulacijske linije javne ceste in drugih javnih površin, od nje odmaknjeni najmanj 1,50 m. Če so odmiki manjši od 1,50 m, mora s tem soglašati organ Mestne uprave MOL, pristojen za promet, za državne ceste pa upravljavec državne ceste.

...

(19) Odmik zahtevnih in manj zahtevnih stavb od zunanje meje EUP z namenskima rabama ZK in ZPps znaša najmanj 10,00 m, razen če ni z gradbeno linijo ali gradbeno mejo določen manjši odmik.

ZUNANJE POVRŠINE IN ZELENJE

PST je sklenjena sprehajalna zelena javna površina, za katero je pri urejanju potrebno upoštevati predpisano zasaditev in določila glede ohranjanja dreves in urejanja zelenih površin.

32. člen (velikost in urejanje odprtih bivalnih in zelenih površin)

...

(16) Predpisano zasaditev površin je treba izvajati z drevesi z obsegom debla več kot 18 cm, merjeno na višini 1,00 m od tal po saditvi, in z višino debla več kot 2,20 m. Izbor rastlin mora upoštevati rastiščne razmere in varnostno-zdravstvene zahteve.

(18) Drevesa na območjih stavbnih zemljišč je treba ohranjati v največji možni meri, v primeru sečnje pa drevesa nadomestiti. Ob izvajanju gradbenih del v vplivnem območju dreves, ki se ohranjajo na gradbeni parceli, je treba izdelati načrt zavarovanja obstoječih dreves.

(19) Pogoji za gradnjo v vplivnem območju dreves in druge vegetacije:

- *v primeru tlakovanja površin ob drevesih je treba zagotavljati ustrezno kakovost in količino tal, dostopnost vode in zračenje tal nad koreninskim sistemom. Odprtina za prehajanje zraka in vode mora biti velika najmanj 3,00 m2,*
- *odmik podzemnih komunalnih vodov od debla drevesa mora biti najmanj 2,00 m.*

(20) Obstoječe drevorede je treba ohranjati oziroma jih v primeru odstranitve nadomestiti.

(21) Drevorede, ki so prikazani na karti 3.2 »Prikaz območij enot urejanja prostora in prostorskih izvedbenih pogojev – regulacijski elementi, javne površine in oglaševanje«, je treba obvezno urediti.

(22) Drevorede oziroma posamezna drevesa je treba urediti povsod, kjer se pri urejanju javnih površin izkaže, da je to mogoče.

...

(25) Obrežne drevnine ni dopustno odstranjevati. Če je odstranitev zaradi tehničnih ali varnostnih zahtev nujna, jo je treba nadomestiti oziroma sanirati.

! Regulacijski elementi so prikazani v grafičnem delu OPN MOL, *poglavje Izbrane lokacije*

PROMETNA INFRASTRUKTURA

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 16

Pot spominov in tovarištva je evidentirana kot javna pot za pešce in kolesarje. Tudi ko PST poteka po delu cestišča (npr. Vodovodna cesta), je v grafičnem delu OPN MOL ločeno označena kot javna pot.
Velikosti, zmogljivosti objektov prometne infrastrukture in varovalni pasovi so opisani v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*.

GOSPODARSKA JAVNA INFRASTRUKTURA

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 18

Pri zasnovi je potrebno upoštevati varovalne pasove gospodarske javne infrastrukture, ki so opisani v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*. Kjer to z vidika zahtev za kvalitetno rast dreves ni mogoče, se lahko trase gospodarska javna infrastruktura prestavi.

NEZAHTEVNI IN ENOSTAVNI OBJEKTI

27. člen (ograje)

(1) Ograje morajo glede višine izpolnjevati naslednje pogoje:

- *medsosedska ograja: višina do 1,80 m,*
- *ograja za pašo živine: višina do 1,50 m,*
- *varovalna in protihrupna ograja: višina do 2,20 m, če ni s projektom za pridobitev gradbenega dovoljenja določeno drugače,*
- *ograja v EUP z namensko rabo ZV: višina do 1,60 m.*

(2) Višino ograje in vrsto materiala je treba praviloma prilagoditi sosednjim ograjam. Polno zaprte betonske in zidane ograje, ki so višje od 1,00 m, morajo biti na strani, ki meji na javno površino, v celoti ozelenjene. Ograje atrijskih stanovanj pri večstanovanjskih stavbah morajo biti v posameznem nizu atrijskih stanovanj enotno oblikovane.

30a. člen (zabojniki)

(1) Zabojnike za namen razstavnih, predstavitvenih prostorov, info točk in podobnih dejavnosti, vendar ne za pripravo in prodajo hrane in pijače, je dopustno postaviti na javne prometne in z njih neposredno dostopne javne površine izven voznih in progovnih pasov prometne infrastrukture tako, da dopolnjujejo javni prostor in ne ovirajo gibanja pešcev ter vzdrževanja komunalnih in prometnih objektov in naprav. Obliko in lokacijo ter namen zabojnikov potrdi organ Mestne uprave MOL, pristojen za urejanje prostora.

(2) V območjih, varovanih s predpisi s področja varstva kulturne dediščine, je za postavitev zabojnika treba pridobiti kulturnovarstvene pogoje in soglasje organa, pristojnega za varstvo kulturne dediščine.

31. člen (urbana oprema in spominska obeležja)

(1) Urbana oprema, usmerjevalne in izobraževalne table, kažipoti in podobno ter spominska obeležja morajo biti postavljeni tako, da dopolnjujejo javni prostor in ne ovirajo gibanja pešcev ter vzdrževanja komunalnih naprav in prometnih objektov. Do objektov javne opreme (klopi, koši …) je treba ohraniti prost in neoviran dostop.

(2) Tip, obliko in lokacijo urbane opreme na območju MOL določi organ Mestne uprave MOL, pristojen za urejanje prostora. Urbana oprema v območjih registrirane kulturne dediščine mora biti oblikovana celostno.

(3) Spominska obeležja, skulpture in druge prostorske inštalacije, ki presegajo največjo dopustno velikost nezahtevnih in enostavnih objektov, ki jo določa predpis s področja graditve objektov, je dopustno postaviti samo na javne površine.

(4) Merila in pogoji za namestitev in za oblikovanje objektov za oglaševanje so določeni v 60., 104. členu in Prilogi 3 tega odloka.

(5) Spominskih obeležij ali nagrobnih znamenj ni dopustno postaviti na cestnem zemljišču javne ceste.

(6) Urbana oprema nima samostojnih priključkov na gospodarsko javno infrastrukturo.

…

(8) Pri postavitvi urbane opreme in spominskih obeležij na javnih površinah je treba pridobiti soglasje organa Mestne uprave MOL, pristojnega za urejanje prostora, in dovoljenje organa Mestne uprave MOL, pristojnega za promet.

Podrobni prostorski izvedbeni pogoji za enostavne in nezahtevne objekte se nahajajo v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*.

Priloga 4: Podrobni prostorski izvedbeni pogoji za enostavne in nezahtevne objekte

Dopustnimi enostavnimi in nezahtevnimi objekti za namensko rabo ZPps:

3. Kmetijsko gozdarski objekti:

VRSTA OBJEKTA / NRP: Čebelnjak - površina do vključno 40,00 m2, CC-SI: 12712, Pogoj: samo na registriranih mestih iz registra čebelnjakov

4. Gradbeni inženirski objekti

4.1. Infrastrukturni in energetski objekti:

VRSTA OBJEKTA / NRP: Kolesarska pot, pešpot, gozdna pot in podobne, CC-SI: 21121, Pogoj: /

VRSTA OBJEKTA / NRP: Priključek na objekte gospodarske javne infrastrukture in daljinskega ogrevanja, CC-SI: enako kot glavni objekt do odjemnega mesta oziroma do javnega infrastrukturnega omrežja, Pogoj: /

VRSTA OBJEKTA / NRP: Pomol (grajen, namenjen privezu posameznega plovila ali ribolovu), površina do vključno 20,00 m2, CC-SI: 21510,Pogoj: /

OHRANJANJE NARAVE IN VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

PST je zavarovana kot zavarovano območje narave in nepremični spomenik kulturne dediščine ter nesnovna kulturna dediščina. Upoštevati je potrebno določila prostorskega akta, ter odloke, zakone in pravilnike iz poglavja *1.4 Varovanje naravne in kulturne dediščine* in gradiva *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*.

61. člen (varovana območja narave)

...

(4) Na varovanih področjih narave veljajo naslednji režimi:

a) izvajanje posegov in dejavnosti mora potekati izven obdobja, pomembnega za varovane vrste,

b) izvajati je treba ukrepe za preprečevanje svetlobnega onesnaževanja. V območjih, pomembnih za netopirje, nočne metulje in hrošče, se ne sme izvajati nočno osvetljevanje gradbišča in objektov. Za osvetlitev zunanjih površin je treba uporabljati sijalke, ki ne svetijo v UV delu spektra in svetijo v rumenem delu spektra do barvne temperature 2700 K. Za osvetljevanje je treba uporabiti popolnoma zasenčena svetila z ravnim zaščitnim in nepredušnim steklom,

c) pri urejanju parkovnih ureditev in drugih zasaditev ter pri vzpostavitvah ozelenjene ograje ali žive meje je treba uporabiti lokalno avtohtone rastline,

65. člen (registrirana arheološka najdišča)

(1) Registrirano arheološko najdišče je nepremična kulturna dediščina, ki je v skladu s predpisi s področja varstva kulturne dediščine opredeljena kot registrirano arheološko najdišče.

(2) Pri registriranih arheoloških najdiščih se varujejo arheološke ostaline in njihov vsebinski in prostorski kontekst.

(3) Za registrirana arheološka najdišča velja, da ni dopustno posegati v prostor na način, ki utegne poškodovati arheološke ostaline.

(4) Za posamezna registrirana arheološka najdišča ali njihove dele so izjemoma dopustni posegi kot jih določa ta odlok, ob izpolnitvi naslednjih pogojev:

- *če ni mogoče najti drugih rešitev,*
- *če se na podlagi rezultatov opravljenih predhodnih arheoloških raziskav izkaže, da je zemljišče mogoče sprostiti za gradnjo.*

66. člen (kulturna dediščina)

(2) Na območjih registrirane kulturne dediščine so dopustni posegi v prostor in prostorske ureditve, ki:

- *prispevajo k trajni ohranitvi dediščine ali zvišanju njene vrednosti,*
- *dediščino varujejo in ohranjajo na mestu samem.*

67. člen (varstveni režimi registrirane kulturne dediščine)

(1) Za vse vrste registrirane kulturne dediščine so prepovedani posegi v prostor ali načini izvajanja dejavnosti, ki bi prizadeli varovane vrednote in prepoznavne značilnosti registrirane kulturne dediščine.

(2) Za posamezne vrste registrirane kulturne dediščine veljajo naslednji varstveni režimi:

...

d) Pri memorialni registrirani kulturni dediščini se ohranjajo varovane vrednote, kot so:

- *avtentičnost lokacije,*
- *materialna substanca in fizična pojavnost objekta ali drugih nepremičnin,*
- *vsebinski in prostorski kontekst območja z okolico ter vedute.*

OSTALA DOLOČILA

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 24-25

Pri zasnovi je potrebno upoštevati 84. člen - varstvo pred poplavami, 85. člen - plazljiva in erozijsko nevarna območja in 90. člen - varovanje pred svetlobnim onesnaženjem okolja, ki so opisani v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*.

84. člen (varstvo pred poplavami)

(1) Poplavna območja, razredi poplavne nevarnosti in omilitveni ukrepi so določeni v skladu s predpisi o vodah, na osnovi izdelanih in potrjenih strokovnih podlag. Poplavna območja, karte poplavne nevarnosti, karte razredov poplavne nevarnosti in omilitveni ukrepi so sestavni del Prikaza stanja prostora. Na območjih, kjer razredi poplavne nevarnosti še niso določeni, so opozorilna karta poplav in podatki o poplavnih dogodkih sestavni del Prikaza stanja prostora.

(2) Na poplavnih območjih, za katera so izdelane karte poplavne nevarnosti in določeni razredi poplavne nevarnosti, je pri načrtovanju prostorskih ureditev oziroma izvajanju posegov v prostor treba upoštevati predpis, ki določa pogoje in omejitve za posege v prostor in izvajanje dejavnosti na območjih, ogroženih zaradi poplav. Pri tem je treba zagotoviti, da se ne povečajo obstoječe stopnje ogroženosti na poplavnem območju in izven njega.

(3) Na poplavnih območjih, za katera razredi poplavne nevarnosti še niso bili določeni, so dopustne samo rekonstrukcije in vzdrževanje objektov v skladu s predpisi, ki urejajo graditev objektov, če ne povečujejo poplavne ogroženosti in ne vplivajo na vodni režim in stanje voda.

(4) Če načrtovanje novih prostorskih ureditev oziroma izvedba posegov v prostor povečuje obstoječo poplavno ogroženost, je treba skupaj z načrtovanjem novih prostorskih ureditev načrtovati celovite omilitvene ukrepe za zmanjšanje poplavne ogroženosti, njihovo izvedbo pa končati pred začetkom izvedbe posega v prostor.

(5) Ne glede na določbe drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena so na poplavnem območju dopustni posegi v prostor in dejavnosti, ki so namenjeni varstvu pred škodljivim delovanjem voda, ter posegi in dejavnosti v skladu ter pod pogoji, ki jih določajo predpisi o vodah.

...

85. člen (plazljiva in erozijsko nevarna območja)

(1) Na plazljivih in erozijsko nevarnih območjih je dopustno v zemljišča posegati tako, da ne bo ogrožena stabilnost območja in povzročeno premikanje zemljišč, ter tako, da se onemogoči vpliv plazu z obstoječih plazišč v okolici.

(2) Plazljiva in erozijsko nevarna območja so prikazana na opozorilni karti verjetnosti pojava plazov, ki je prikazana na spletni strani MOL kot del Prikaza stanja prostora in se sproti posodablja.

(3) Opozorilna karta verjetnosti pojava plazov opozarja na možnost pojava plazov na območju, ne prikazuje pa obsega in jakosti plazu. Za podrobnejše načrtovanje rabe prostora je zato treba v skladu s predpisi o vodah izdelati podrobnejše geološko poročilo, ki bo omogočilo določitev pogojev in omejitev za izvajanje dejavnosti in gradenj na posameznem plazljivem območju.

(4) Na plazljivih in erozijsko nevarnih zemljiščih so prepovedani:

- *zadrževanje voda, predvsem z gradnjo teras in posegi, ki bi lahko pospešili zamakanje zemljišč,*
- *zasipavanje izvirov,*
- *zasipavanje z zemeljskimi izkopi ali drugimi odpadki,*
- *nenadzorovano zbiranje ali odvajanje zbranih voda po erozijsko nevarnih ali plazovitih zemljiščih,*
- *omejevanje pretoka hudourniških voda, pospeševanje erozijske moči voda in slabšanje ravnovesnih razmer,*
- *izvajanje zemeljskih del, ki dodatno obremenjujejo zemljišče ali razbremenjujejo podnožje zemljišča,*
- *krčenje ter večja obnova gozdnih sestojev in grmovne vegetacije, ki pospešujeta erozijo in plazenje zemljišč,*
- *vsako poseganje, ki bi lahko povzročilo dodatno zamakanje zemljišč in dvig podzemne vode ter povečanje erozije zemljišč.*

(5) Na plazljivih in erozijsko nevarnih zemljiščih je treba za gradnjo ali za poseg, ki ima značaj gradnje ali rekonstrukcije objekta in naprav, v postopku za pridobitev gradbenega dovoljenja pridobiti geološko-geomehanski elaborat. Geološko-geomehanski elaborat mora obsegati analizo geoloških in geomehanskih razmer ter obvezno vključevati predlog ureditve odvodnje meteornih in zalednih vod ter odvodnje z malo komunalno čistilno napravo prečiščenih komunalnih odpadnih voda. Na plazljivih območjih mora projektna dokumentacija obvezno vsebovati tudi stabilnostne analize, s katerimi se računsko dokaže, da predvideni poseg ne bo negativno vplival na stabilnost terena. Stabilnostne analize so lahko sestavni del geološko-geomehanskega elaborata ali del gradbene dokumentacije.

(6) Plazljiva in erozijsko nevarna območja iz drugega odstavka tega člena so zgolj opozorilna. Investitor mora pridobiti mnenje organizacije s področja geomehanike tudi zunaj prikazanih območij, kadar obstaja sum, da je zemljišče plazljivo ali erozijsko nevarno.

90. člen (varovanje pred svetlobnim onesnaženjem okolja)

Pri osvetljevanju objektov in odprtih površin je treba upoštevati ukrepe za zmanjševanje emisij svetlobe v okolje, ki jih določajo predpisi o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja.

1.4 Varovanje naravne in kulturne dediščine

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 26

PST je zavarovana kot naravna in kulturna dediščina z dvema odlokoma, ki predpisujeta ureditev, pomen in ustrezno rabo PST.

Zavarovani območji, ki ga z odlokoma varujeta Zavod RS za varstvo narave (zavarovano območje in naravna vrednota) in Zavod za varstvo kulturne dedeščine, nista popolnoma usklajena. V natečajni nalogi kot relevanten obseg zavarovanega območja PST upoštevamo zavarovano območje enote kulturne dediščine s šifro EID: 1-01116 in EŠD: 1116 oz. z imenom Pot POT.

Poleg teh odlokov mora natečajnik pri zasnovi upoštevati tudi zakone, pravilnike in uredbe s področja varovanja naravne in kulturne dediščine, ki so razloženi v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*.

1.4.1 Naravna dediščina

`Odlok o določitvi »Poti spominov in tovarištva« za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana (Ur. list SRS (30.1.1988) št. 3, str. 189-190 (št. predpisa 224))`

Ime	Pot spominov in tovarištva
Indentifikacijska številka	4033
Status	zavarovano območje
Vrsta zavarovanega območja	spomenik oblikovane narave
Cona	zunanja meja območja

Odlok definira Pot spominov in tovarištva (PST) za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana, zavarovano območje spomenika oblikovane narave. PST označi kot pot, ki je vključena v zaokroženo urbano in krajinsko celoto občine in mesta Ljubljane. Predstavlja komunalni in rekreacijski element skupne rabe v sistemu zelenih površin. Odlok ne obsega samo režimov varstva, omejitev ter prepovedi, ki varujejo naravno dediščino, temveč tudi opiše tipični izgled poti, popiše njen potek in lokacije

spomenikov, spominskih kamnov in bunkerjev, predpiše rabo površine (glej poglavje *1.2.1 Grajeno okolje*) in navede elemente grafične podobe PST (glej poglavje *2.3.4 Urbana oprema*).

Izsek iz *Odloka o določitvi "Poti spominov in tovarištva" za spomenik skupnega pomena za mesto Ljubljana:*

3. člen

... Pot vključuje: peš poti z drevoredno urejenimi zelenimi površinami v skupni širini praviloma 20 m, spomenike ob vpadnicah, spominske kamne, ostaline bunkerjev in vsa druga obeležja, ki predstavljajo in zagotavljajo celostno podobo Poti...

9. člen

Celotna trasa Poti s spomeniki, spominskimi kamni in ostalinami je pod posebnim družbenim varstvom, tako da se varuje neokrnjene ali izvirne vse spomeniške lastnosti, kulturne in zgodovinske vrednosti pa tudi vso snov, ki je z njimi povezana.

11. člen

Na Poti so prepovedani kakršnikoli posegi, ki bi spreminjali njeno zgodovinsko, kulturno in estetsko vrednost, zlasti pa je prepovedano:

1. *Poškodovati zelenice, drevesa in grmovnice, peš poti z robniki in pripadajoče objekte ter opremo in naprave;*
2. *voziti z motornimi kolesi, kolesi z motorjem in drugimi motornimi vozili;*
3. *tekmovati s kolesi;*
4. *jezditi in voditi živino;*
5. *voziti s kmečkimi vozovi in prevažati kmetijsko mehanizacijo - razen na odsekih, kjer je prečkanje poti izrecno dovoljeno.*

Prepovedi iz prvega odstavka tega člena pod točko 2., 3., 4. in 5. ne veljajo za predele, ki so urejeni z odlokom o cestnem prometu.

POPIS POTEKA POTI SPOMINOV IN TOVARIŠTVA (izsek)

Ob celotni trasi so kažipoti, talne oznake, oznake za drevesa, posajena v spomin na tovariša Tita in informativne table z opisom posameznih dogodkov med NOB in Jambori ob vpadnicah. Pot je opremljena s klopmi, koši za odpadke in igrali.

PRESEK PST Z DRUGIMI OBMOČJI, VAROVANIMI S STRANI ZRSVN

PST poteka čez več zavarovanih območij, Naturo 2000, naravne vrednote in eno ekološko pomembno območje. Na teh območjih poleg odloka, ki varuje PST, velja tudi odlok, ki varuje dotično območje.

ZAVAROVANA OBMOČJA

ID	Ime	Status	Vrsta	Cona
4033	Pot spominov in tovarištva	zavarovano območje	spomenik oblikovane narave	zunanja meja območja
1472	Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib	zavarovano območje	krajinski park	zunanja meja območja
493	Fužine	zavarovano območje	spomenik oblikovane narave	zunanja meja območja

NATURA 2000

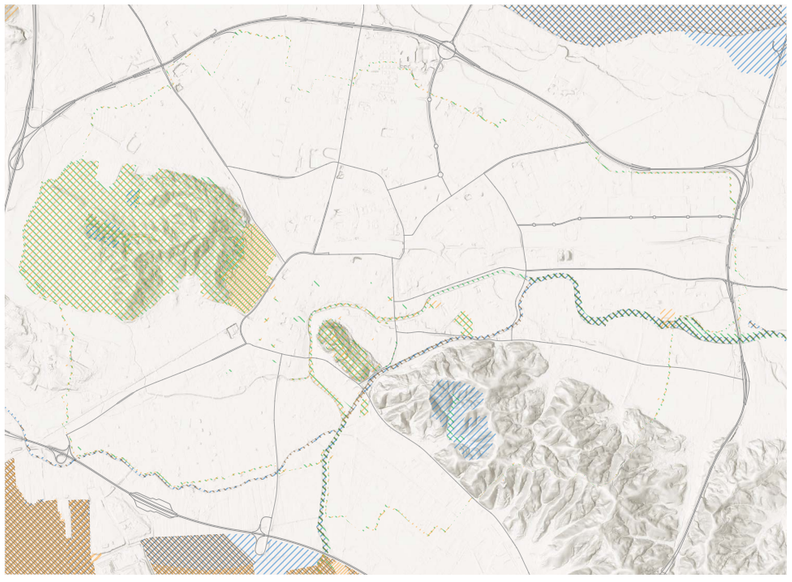
Koda	Ime	Tip	Type
SI3000291	Ljubljanica - Gradaščica - Mali Graben	posebno ohranitveno območje	SAC

EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA

ID	Ime
94100	Ljubljanica - Gradaščica - Mali Graben

NARAVNE VREDNOTE

ID	Ime	Status	Kratka oznaka	Pomen	Zvrst
317	Rožnik - Šišenski hrib - Koseški boršt	V	Rožnik, Šišenski hrib in Koseški boršt s habitati zavarovanih in ogroženih vrst v Ljubljani	lokalni	Ekosistemska, Naravna vrednota
8706	Pot spominov in tovarištva		Pot spominov in tovarištva v Ljubljani	lokalni	oblikovana naravna vrednota
167	Ljubljanica	V	Reka Ljubljanica dolvodno od Vrhnike	državni	hidrološka naravna vrednota (geomorfološka površinska naravna vrednota)

Zavarovana območja
Natura 2000
Naravne vrednote
Ekološko pomembna območja

Slika 62
Območja, zavarovana s strani ZRSVN

1.4.2 Kulturna dediščina

PST je zavarovana kot nepremična kulturna dediščina in kot nesnovna kulturna dediščina.

NEPREMIČNA KULTURNA DEDIŠČINA

PST glede na zvrst nepremične dediščine uvrščamo med 'spominske objekte in kraje', glede na tip pa med 'memorialno dediščino'. Potrebno je upoštevati ohranjanje lastnosti in družbenega pomena dediščine z vsemi materialnimi sestavinami, ki upoštevajo trajno ohranjanje varovane vrednote (bolj podrobno v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*). PST kot nepremično dediščino varuje:

→Priloge
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 29

Odlok o razglasitvi Poti spominov in tovarištva za zgodovinski spomenik (Ur. list SRS (17.5.1985) št. 17, str. 1031-1032 (št. predpisa 853)

Ime	Ljubljana - Pot POT
EID	1-01116
Režim	spomenik
Zvrst	spominski objekti in kraji
Tipološka gesla	pot, javni spomenik, drevored, spominski park, sprehajalna pot
Kratek opis	Pešpot okrog Ljubljane, zasnovana v 60. letih 20. stol. po trasi bodeče žice, ki je med drugo svetovno vojno obdajala mesto. Ureditev (M. Omerza in J. Koželj, 1975, 1985) vključuje zelenice, drevorede, parke, spominske pile (zasnova V. Kopač, 1960).

Odlok prepoveduje, da bi se na Pot spominov in tovarištva izvajali posegi, ki bi spreminjali njegovo zgodovinsko in estetsko vrednost.

1. člen

S tem odlokom se Pot spomina in tovarištva kot zgodovinsko obeležje poteka žice ob okupirani Ljubljani na območju občine Ljubljana Bežigrad razglasi za zgodovinski spomenik.

3. člen

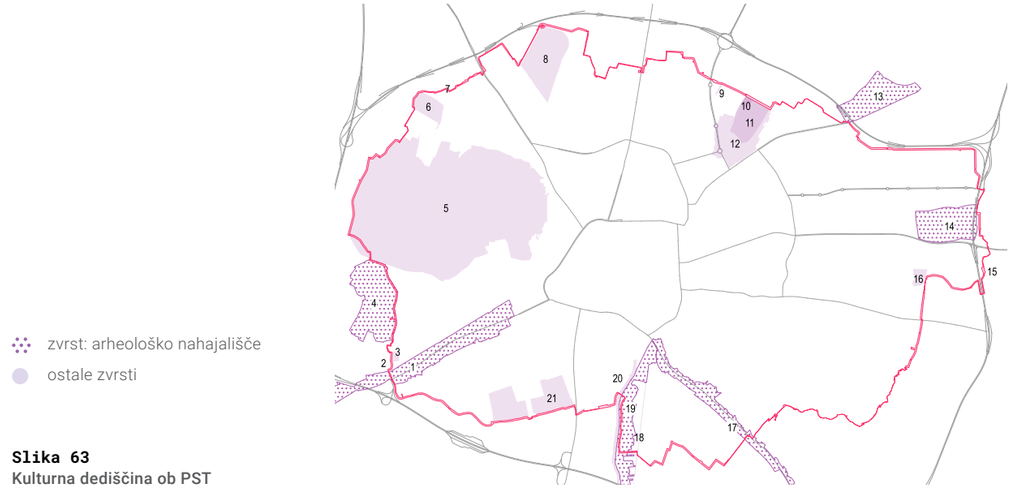
V poti spomonov in tovarištva so prepovedani kakršnikoli posegi, ki bi spreminjali njegovo zgodovinsko in estetsko vrednost. Izjemni posegi so dovoljeni samo po predhodnem mnenju Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Odlok je zamenjal Odločbo o zavarovanju objektov ob nekdanji žici okupirane Ljubljane iz leta 1958 (Ur. list LRS (10.4.1958) št. 11, str. 129-130 (št. predpisa 60), ki je varovala bunker ob Dunajski cesti in ilegalno tiskarno Podmornica na Cesti na Brdo 95.

PRESEK PST Z ZAVAROVANIMI OBMOČJI KULTURNE DEDIŠČINE

PST poteka čez več zavarovanih območij nepremične kulturne dediščine. Tu poleg odloka, ki varuje PST, velja tudi odlok, ki varuje dotično območje.

št.	EID	Ime	Režim	Zvrst
1	1-18810	Ljubljana - Arheološko najdišče ob Tržaški cesti	arheološko najdišče	arheološka najdišča
2	1-22778	Ljubljana - Spomenik padlim v NOB na Dolgem mostu	dediščina	spominski objekti in kraji
3	1-22356	Ljubljana - Viško pokopališče	spomenik	spominski objekti in kraji
4	1-22732	Ljubljana - Arheološko najdišče Brdo-Vrhovci	arheološko najdišče	arheološka najdišča
5	1-22736	Ljubljana - Kulturna krajina Rožnik in Šišenski hrib	dediščina	kulturna krajina
6	1-30299	Ljubljana - Soseska Koseze	dediščina priporočil.	stavbe
7	1-08783	Ljubljana - Spomenik v NOB padlim kolesarjem	spomenik	spominski objekti in kraji
8	1-16661	Ljubljana - Tovarna Litostroj	dediščina	stavbe
9	1-00342	Ljubljana - Gramozna jama	spomenik	spominski objekti in kraji
10	1-05738	Ljubljana - Spom. park na Žalah	spomenik	spominski objekti in kraji
11	1-00384	Ljubljana - Pokopališče Žale	spomenik	spominski objekti in kraji
12	1-14625	Ljubljana - Plečnikove Žale	vplivno območje spomenika	spominski objekti in kraji
13	1-18806	Ljubljana - Grobišče Šmartno ob Savi	arheološko najdišče	arheološka najdišča
14	1-14908	Ljubljana - Grobišče Studenec	arheološko najdišče	arheološka najdišča
15	1-05713	Ljubljana - Ilegalni prehod v bolnišnico na Studencu	spomenik	spominski objekti in kraji
16	1-00136	Ljubljana - Grad Fužine	spomenik	stavbe s parki ali z vrtovi
17	1-14899	Lj.- Arh. najdišče Rakovnik	arheološko najdišče	arheološka najdišča
18	1-12495	Ljubljana - Ižanska cesta	dediščina	drugi objekti in naprave
19	1-14362	Ljubljana - Kolišče Ilovica	arheološko najdišče	arheološka najdišča
20	1-11420	Podpeč - Arh. najd.Ljubljanica	spomenik	arheološka najdišča
21	1-22273	Ljubljana - Stanovanjska soseska v Murglah	dediščina	naselja in njihovi deli

Slika 63
Kulturna dediščina ob PST

NESNOVNA KULTURNA DEDIŠČINA

Pohod ob žici je kot nesnovna kulturna dediščina zavarovan dogodek od leta 2016. Glede na zvrst nesnovne dediščine Pohod ob žici uvrščamo med 'šege in navade', za ohranjanje katerega je potrebno zagotoviti dokumentiranje, raziskovanje, zaščito, spodbujanje, izboljševanje različnih vidikov te dediščine (bolj podrobno v *B_2 Izvlečki prostorskih aktov*).

→**Priloge**
B_2 Izvlečki prostorskih aktov, stran 31

Ime	Pohod po Poti ob žici
EID	2-00050
Zvrst	šege in navade
Podzvrst	praznovanja, folklorno turistične prireditve
Tipološka gesla	spominska prireditev, rekreat.prireditev, športna prireditev
Kratek opis	Pohod po Poti ob žici je množična rekreativna in športna prireditev. V spomin upora meščanov proti sovražniku poteka okoli Ljubljane po trasi, kjer bila od leta 1942 do 1945 ograja z bodečo žico in bunkerji, ki so jo postavili italijanski okupatorji.

Pohod, množična rekreativna in športna prireditev, poteka vsako leto v organizaciji Mestne občine Ljubljana v četrtek, petek in soboto pred 9. majem, ko po Evropi obeležujemo konec druge svetovne vojne. Pohoda se organizirano udeležujejo otroci iz ljubljanskih vrtcev in osnovnih šol ter dijaki iz srednjih šol. Udeleženci začnejo pot na eni izmed osmih kontrolnih točk. V času pohoda poteka po delu trase PST tekaško tekmovanje – tek trojk.

Vir:
Register nesnovne dediščine: https://geohub.gov.si/ghapp/iskd/?data_filter=dataSource_2-MK_RNSD_4402-3623%3Aeid%3D%272-00050%27&data_id=dataSource_2-MK_RNSD_4402-3623%3A42&page=RNSD&views=RNSD-Desna-sekcija%2CRNSD-Pogled-OP

<u>Utemeljitev vpisa:</u>

Prireditev Pohod po Poti ob žici je neprekinjeno organizirana že več desetletij in predstavlja tradicionalno prireditev, s katero se udeleženci spominjajo konca druge svetovne vojne (glej poglavje 1.1 Zgodovinski razvoj). Pohod poteka po trasi, ki je zgodovinski spomenik in tako združuje zgodovinsko izkušnjo s sodobnejšimi težnjami, kot sta zdrav način življenja in rekreacija. Vsakoletno organiziranje prireditve z množično udeležbo posameznikov, skupin in šolarjev pomembno prispeva k ohranjanju zgodovinskega spomina in oblikovanju identitete sodobnega mesta.

Zgodovinska izkušnja, načrtna popularizacija telesne kulture in urejenost trase poti so skupaj prispevali, da so udeleženci prireditve pohod od začetka sprejeli za svojega, o čemer priča tudi vsakoletna rast števila udeležencev 'rekreativnega pohoda' in organiziranih tekmovalnih programov. Pohod je neločljivo povezan s Potjo spominov in tovarištva kot zgodovinskim spomenikom ter je pomemben dediščinski element v mestnem prostoru.

2

NALOGA

2.1 Opis naloge

Pot spominov in tovarištva je danes glede na uporabo prvenstveno zunanje rekreacijsko območje, ki je med prebivalci in prebivalkami Ljubljane zelo priljubljeno in pogosto obiskano, saj je večinoma kvalitetno urejeno, lahko dostopno in primerno za uporabo za osebe vseh starosti.

PST zaradi velikosti območja in različnih dejavnikov, ki pot zaznamujejo, ne moremo obravnavati enoznačno. Pestre vedute, ki jih ponuja, različna območja mesta, skozi katera pot poteka in robni pogoji, ki nanjo vplivajo, naredijo pot edinstveno v domačem in tujem prostoru. PST deluje kot živ organizem, ki se nenehno spreminja zaradi vremenskih vplivov, letnih časov, vpliva živali in človeške rabe, zato je za območje potrebno skrbno vzdrževati, obnavljati in prenavljati. Določeni odseki poti so urejeni in dobro vzdrževani, posledično tudi bolj priljubljeni med uporabniki, nekateri drugi pa zaradi neurejenosti niso aktivno uporabljeni in ostajajo oz. postajajo neprepoznavni.

Cilj celostnega urejanja PST je oblikovanje enotne poteze poti in krepitev spomeniške vrednosti. Predmet natečaja je izdelava zasnove urejanja PST kot priročnika za načrtovanje in vzdrževanje PST in prikaz implementacije zasnove na vnaprej določenih odsekih PST. Na ta način namen prenove ni programska širitev PST, temveč temeljit pregled obstoječega stanja in nadgraditev le-tega z zasnovo jasnega sistema rešitev, usklajenih z varovalnimi režimi, za vsakokratno urejanje trase in njene okolice danes in v prihodnosti.

2.4.1 Natečajna naloga - priročnik

Investitor želi z natečajem pridobiti vsebino priročnika za vzdrževanje in obnavljanje PST, ki bo v svoji končni obliki priročnik A4 formata. Grafično oblikovanje celotnega priročnika kot izdelka ni del natečaja, format je podan zato, da se risbe in prikaze izdela z mislijo na končni format priročnika.

Priročnik bo namenjen izvajalcem del, vzdrževalcem, načrtovalcem, projektantom, investitorjem in odločevalcem, ki bodo s pomočjo priročnika lahko pridobili glavne usmeritve, načela in tehnične rešitve za gradnjo in posege na območju trase PST in bližnjem območju ter za nadaljnje vzdrževanje PST. To je ključno za razumevanje dosega in uporabe priročnika, ki mora biti zasnovan na dovolj enostaven način, da njegova uporaba in vsebina ne bosta dvoumni ali nejasni.

Priročnik bo živ dokument, ki se bo skupaj z razvojem mesta in spremembami (predvsem podnebnimi) po potrebi usklajeval in dopolnjeval. Ob tem bo sodelovala tudi širša javnost, ki bo imela dostop do priročnika in kot glavni uporabnik poti pomagala s svojim uvidom in predlogi.

V okviru natečajne naloge se od natečajnikov pričakuje izdelava celostne zasnove in načel urejanja in vzdrževanja PST in prikaz implementacije le tega na štirih konkretnih lokacijah. Celostna zasnova bo osnova za izdelavo priročnika za vzdrževanje in obnavljanje PST.

Natečajniki naj poskušajo ubrati čim bolj celosten pristop, ki bo s prepoznavanjem tipičnih situacij na trasi in njihovih različic, povezovanjem in kategorizacijo teh situacij omogočil zasnovo sistema rešitev, ki bo lahko naslavljal čim več različnih situacij na PST. Načela urejanja oz. vzdrževanja naj bodo dovolj splošna, da lahko zagotovijo, da bodo vsi nadaljnji posegi izvedeni v skladu s celostno idejo ureditve PST. Ob tem se naj ne izključi možnosti individualnih in lokacijsko specifičnih rešitev, vendar le-te niso predmet natečaja in so del nadaljnje priprave priročnika, oziroma posameznih od predmetnega natečaja ločenih projektov.

Tehnične rešitve morajo biti enostavno izvedljive in dovolj oblikovno robustne, da ostanejo prepoznavne kljub prilagajanju situacijam na terenu.

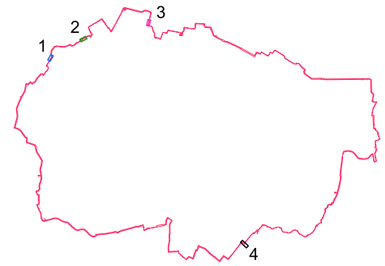
2.4.2 Natečajna naloga - izbrane lokacije

Natečajniki naj na štirih lokacijah po izboru naročnika prikažejo oblikovne in tehnične rešitve za urejanje PST ter hkrati možnost uporabe priročnika (kako rešitve izhajajo iz splošnih načel, tipskih detajlov ipd.). Namen prikazov na izbranih lokacijah niso lokacijsko specifične rešitve, temveč prikaz rešitev, ki bi bile aplikativne na več lokacijah na PST.

→Priloge
D_3 Kritična območja PST

Vsaka lokacija obravnava enega izmed sklopov, ki so prikazani v prilogi *D_5 Kritična območja PST*. To so: pretežno stanovanjsko območje, modernistična soseska, gospodarska cona in centralno ter mestna vpadnica.

Slika 64
Prikaz izbranih lokacij

Ožja območja obdelave izbranih lokacij obsegajo:

- dele zavarovanega območja enote kulturne dediščine s šifro EID: 1-01116 in EŠD: 1116 oz. z imenom Pot POT, omejene na dolžino 160 metrov (kolikor je dolžina širšega natečajnega območja). Manjše prilagoditve trase (npr. prestavitev na drugo stran ceste) so dovoljene, če se s tem bistveno izboljša funkcionalnost, prepoznavnost, varnost itd.
- območja rastišč dreves, tudi če ta niso del zavarovanega območja (po *DIN-18920-2019* je območje rastišča drevesa tloris krošnje drevesa, ki se na vseh straneh razširi še za 1,5 m, pri drevju s stebrasto rastjo pa za 5 m)

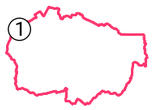
Po presoji natečajnika se lahko območje obdelave **razširi do velikosti širšega natečajnega območja dimezij 160 x 70 metrov**, da se prikaže odnos med ožjim območjem PST in njegovimi robovi. Ravno stik območja PST in okolice večkrat močno zaznamuje ambient na poti, zato naj natečajniki podajo rešitve za različne robne pogoje (parkirišča, ograje, stavbe...), ki se pojavijo na poti, ne glede na to, ali so ti pogoji stalni ali pa začasni.

V nadaljevanju so lokacije predstavljene preko enot urejanja prostora in z grafičnimi prikazi OPN, ki so relevantni za natečajno nalogo.

PRIKAZI

Kompleksnost risb in drugih prikazov naj bo na nivoju idejne zasnove, saj bistvo natečaja ni v natančnem prikazu tehnične izvedbe posegov, temveč v prikazu celostne ideje ureditve PST. Vseeno je zaželeno, da se prikaže tehnične rešitve za zagotavljanje ustreznih rastišč dreves in zaščito obstoječih odraslih dreves ob invazivnejših posegih v bližini.

V priročnik naj natečajnik po svoji presoji vključi vse potrebne predstavitvene tehnike, ki bodo pripomogle k jasnosti in preglednosti priročnika in prikazale nadgradnjo trase v skladu z usmeritvami v naslednjem poglavju. Natančnejše zahteve za priročnik (potrebne risbe, prikazi, vsebine...) so razvidne iz natečajnih pogojev.

→Priloge
D_5 Kritična območja PST: Območje 9 (Ulica bratov Bezlajev), Območje 10 (Ulica bratov Učakar)

2.1.1 Lokacija 1: priprava celostne ureditve PST skozi stanovanjsko območje

Obravnavano območje se nahaja v stanovanjskem območju med Koseškim bajerjem in sosesko stopničastih blokov v Kosezah. Stavbno tkivo sestavlja gosta in nizka zazidava enostanovanjskih samostoječih hiš in vrstnih hiš z manjšim vrtom. PST poteka po pločniku ulice bratov Bezlajev in prečka Podutiško cesto na dokaj prometnem semaforiziranem križišču. Nato PST poteka po pločniku oz. po cesti, ki se spušča do nivoja garaž pod Koseškimi bloki, kjer se s prenovljeno klančino dvigne na nivo pritličja blokov. Obravnavano območje zaradi goste poseljenosti in bližine Koseškega bajerja in Mosteca dnevno uporablja veliko število različnih uporabnikov kot so upokojenci, šolarji, družine, ter drugi sprehajalci, tekači in kolesarji.

Natečajnik naj na tem primeru pokaže, kako se PST odziva:

- na ožji cestni profil med zasebnimi parcelami
- prečkanje prometnega križišča
- veliko število različnih uporabnikov

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-415
Oznaka podrobnejše namenske rabe	ZPps - Pot spominov in tovarištva
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116, EŠ30299 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A

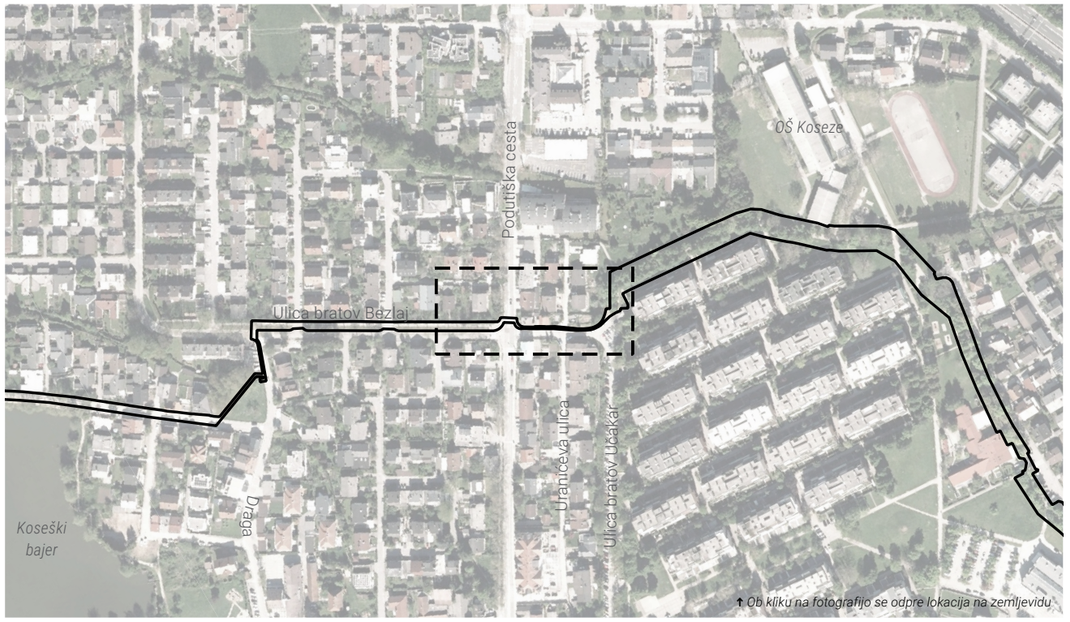
Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-243
Oznaka podrobnejše namenske rabe	SScv - Pretežno večstanovanjske površine
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116, EŠ30299 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A
Faktor odprtih bivalnih površin	najmanj 35%
Oznaka tipa objekta	V
Urbanistični pogoji	V območju terasnih blokov so dopustni samo naslednji posegi: • gradnja objektov, navedenih v 12. členu odloka OPN MOL ID (glej poglavje *1.3.2 Izvedbeni del OPN*) • postavitev urbane opreme na osnovi celostne rešitve za zunanje površine soseske in javne površine v soseski, • gradnja kolesarnic na osnovi enotne projektne rešitve za celotno EUP, • ureditev prostorov za zbiranje odpadkov ob vstopu v garažno ulico, • oblika in barva lesenih ograj vrtov in vhodi v atrije morajo biti ohranjeni na podlagi prvotne zasnove. Zelenice ob ograjah je treba ohraniti, betonski zidci ali škarpe v spodnjem delu ograj niso dopustni;
Obveznost priključevanja na okoljsko in energetsko javno infrastrukturo	2
Regulacijske črte	regulacijska linija

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-183
Oznaka podrobnejše namenske rabe	SSse - splošne eno in dvostanovanjske površine
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A
Faktor zazidanosti	največ 40%
Faktor zelenih površin	stanovanjske stavbe - 0%, nestanovanjske stavbe - 25%
Faktor odprtih bivalnih površin	stanovanjske stavbe - 35%, nestanovanjske stavbe - 0%
Višina objektov	do 11,00 m
Oznaka tipa objekta	NA
Obveznost priključevanja na okoljsko in energetsko javno infrastrukturo	3
Regulacijske črte	regulacijska linija

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-404
Oznaka podrobnejše namenske rabe	PC - površine pomembnejših cest

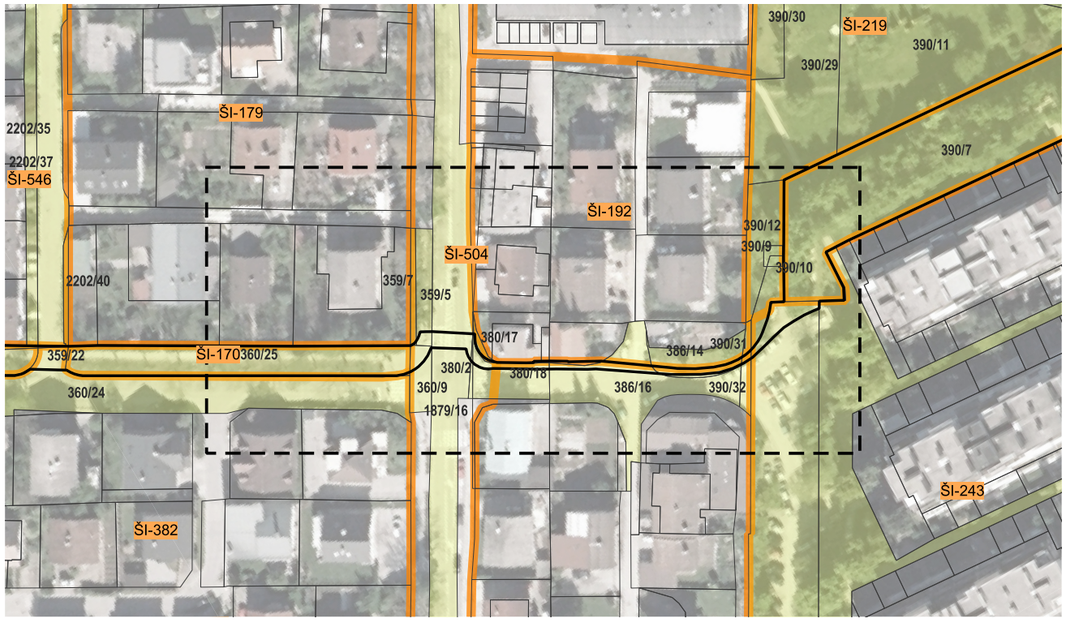
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-170
Oznaka podrobnejše namenske rabe	ZPps - Pot spominov in tovarištva
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116, EŠ30299 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A
Regulacijske črte	regulacijska linija

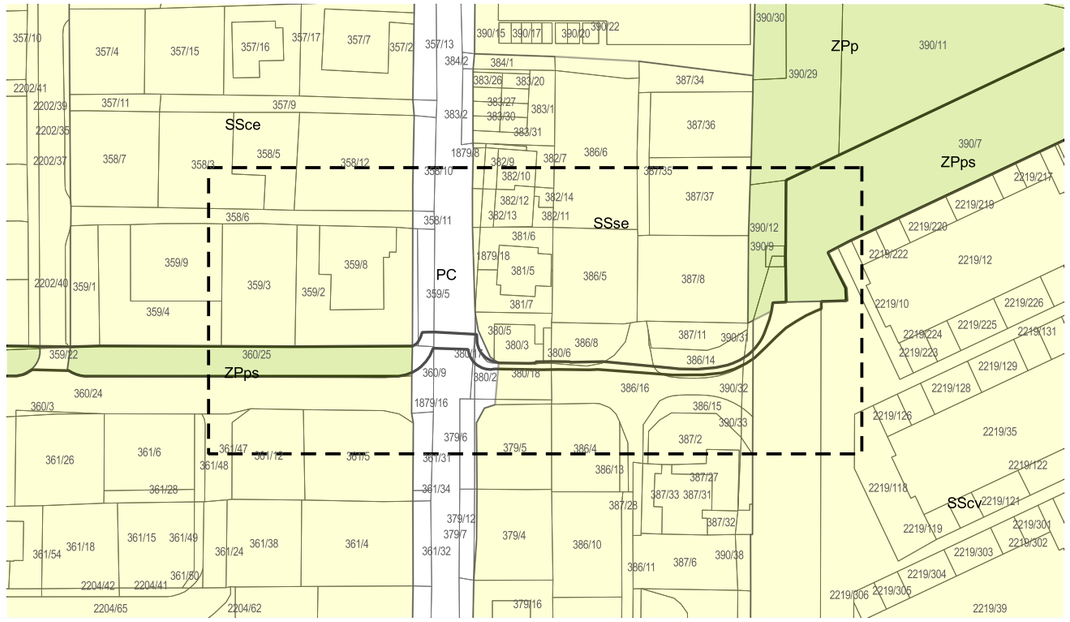
Slika 65
Širša lokacija

natečajno območje
PST - območje po eVrd

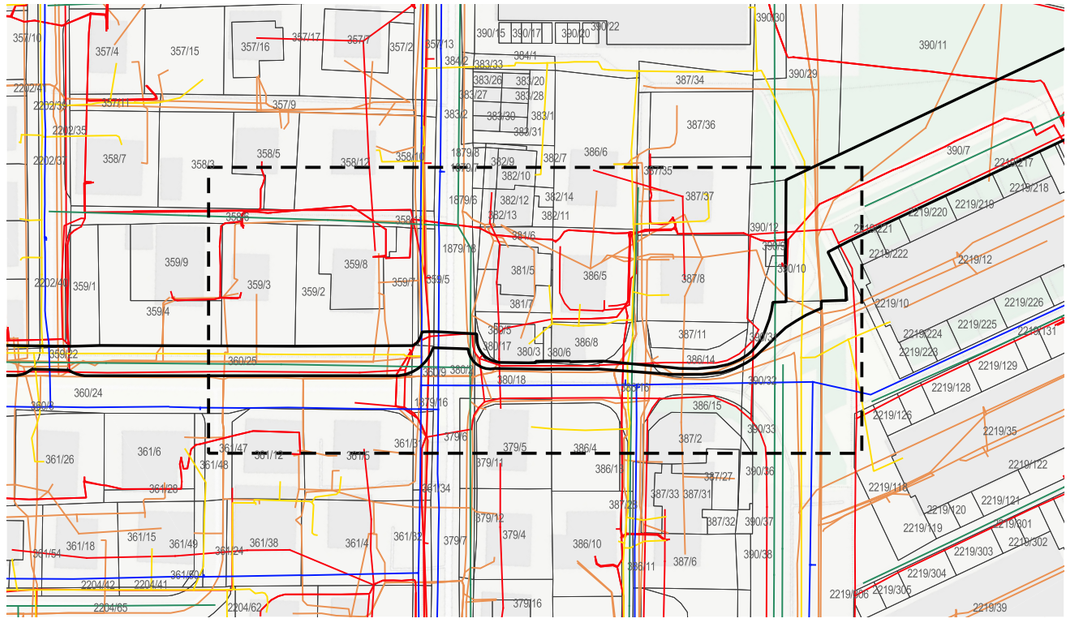
Slika 66
Ožja lokacija s prikazom lastništva parcel

natečajno območje
PST - območje po eVrd
parcelne meje (GURS)
meje EUP
parcela v lasti Mestne občine Ljubljana
parcela v lasti Republike Slovenije

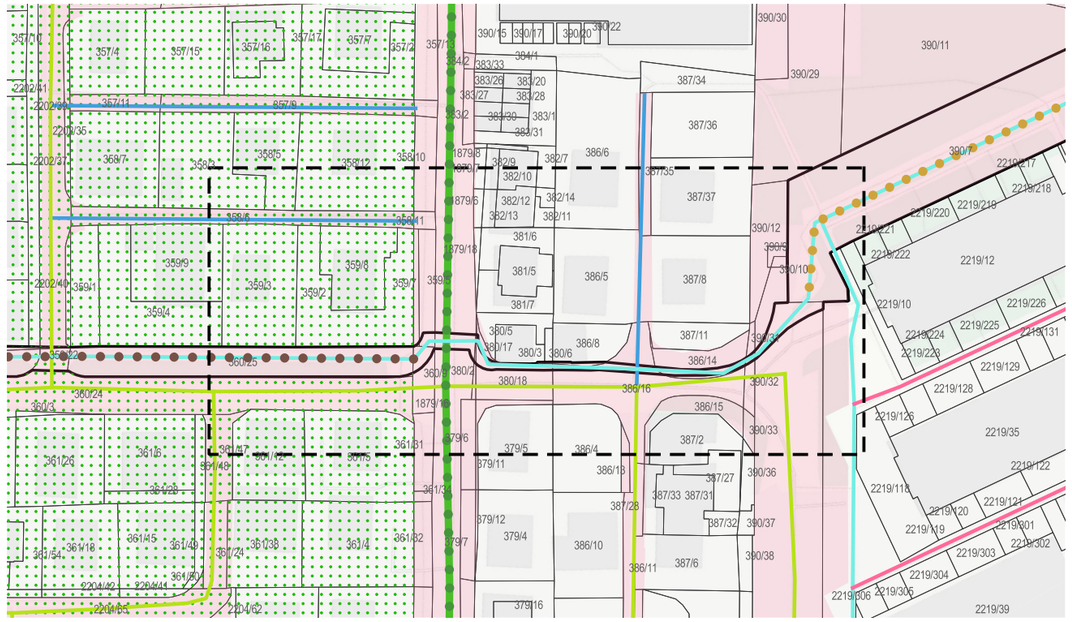
Slika 67
Podrobna namenska raba

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- Območja stanovanj (SSce, SScv, SSse, SSsv, SB, SK)
- Območja zelenih površin (ZS, ZPp, ZPps, ZDd, ZDo, ZK, ZV)
- Območja prometne inf. (PC, PŽ, POg, POd)

Slika 68
GJI

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- električna energija
- plinovod
- vodovod
- kanalizacija
- elektronske komunikacije

Slika 69
Regulacijski elementi

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- enostranski drevored
- obojestranski drevored
- enostranski drevored PST
- obojestranski drevored PST
- zeleni klini
- lokalna glavna cesta
- lokalna zbirna cesta
- lokalna krajevna cesta
- javna pot za vsa vozila
- javna pot za pešce in kolesarje
- javna pot kolesarje
- javna pot za pešce
- javne površine

Slika 70
Varovana območja narave in kulturne dediščine

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- spomenik
- zavarovano območje narave
- Natura2000
- naravna vrednota
- ekološko pomembno območje

→Priloge
D_5 Kritična območja PST: Območje 13 (Adamičeva cesta), Območje 14 (Trg komantanta Staneta)

2.1.2 Lokacija 2: priprava celostne ureditve PST skozi modernistično sosesko

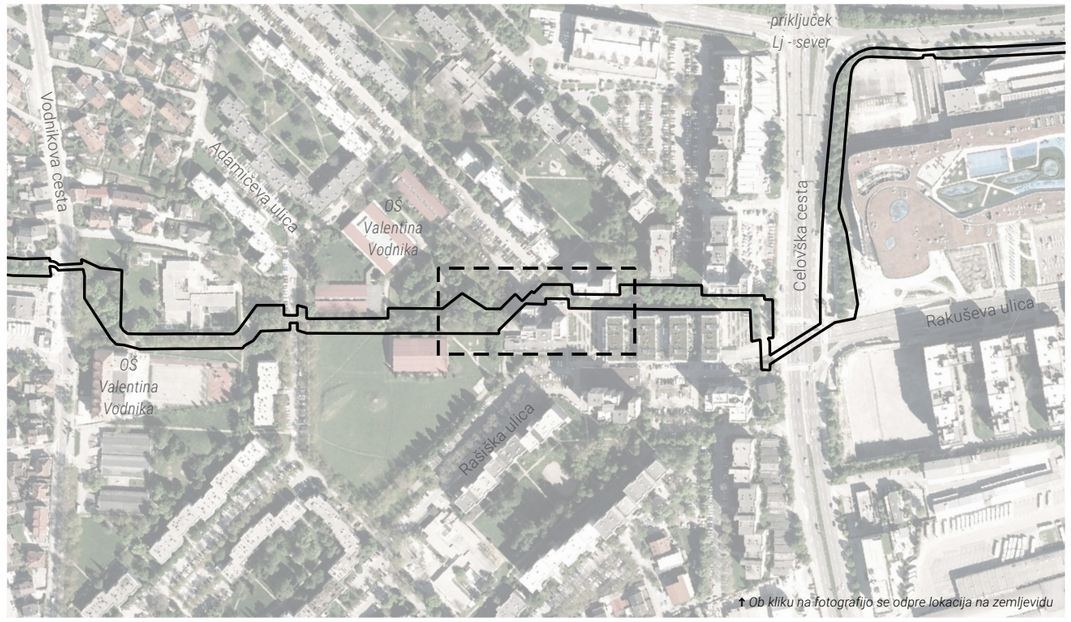
Obravnavano območje se nahaja v modernistični soseski ŠS-6, med Vodnikovo in Celovško cesto. V skladu z modernističnimi idejami se med stanovanjskimi bloki in stolpiči raztezajo obsežne parkovne površine z otroškimi igrišči, zelenicami in mrežo pešpoti. PST kot ena izmed pešpoti sosesko prečka v liniji z več razširitvami, kjer so zasajena drevesa.

Območje ima visoko gostoto poselitve, zato je število vsakodnevnih uporabnikov PST zelo veliko. Večina uporabnikov PST na tem območju ne dojema kot zunanjo rekreativno površino s spominskim značajem, temveč predvsem kot dostopno pot do končnega cilja, npr. pot v šolo, do avtobusne postaje, do trgovine. Razlog za to je predvsem v neprepoznavnosti ambienta PST, ki se zlije z mrežo pešpoti v soseski.

Natečajnik naj na tem primeru pokaže, kako se prenovljena PST odziva na:

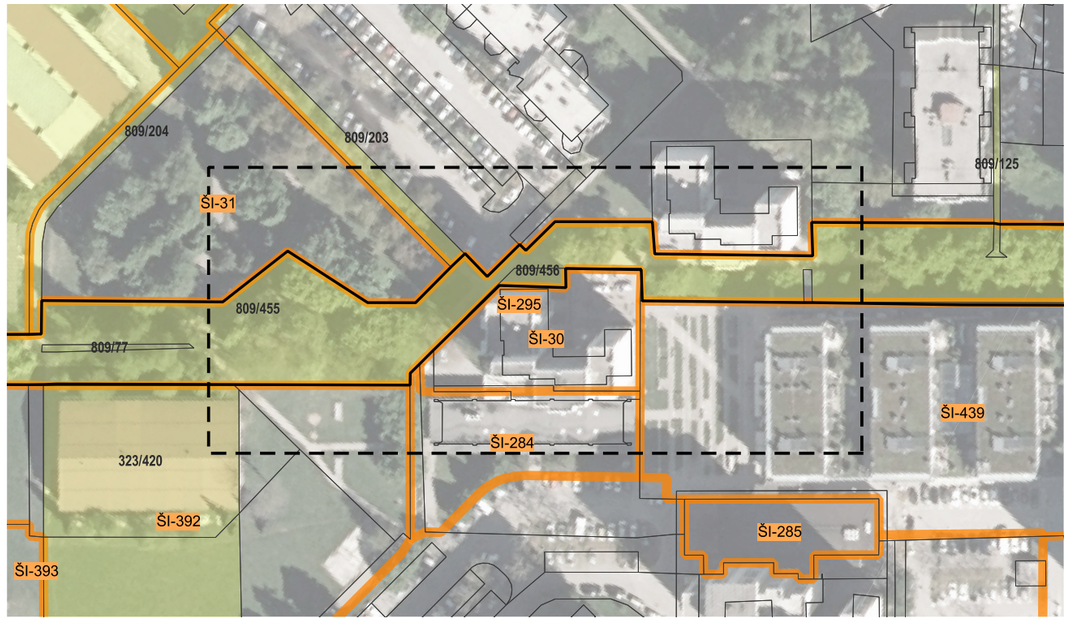
- prepoznavnost ambientov PST znotraj ureditve soseske
- robove - dostopne poti do PST, ograje, obstoječe zunanje ureditve
- veliko obremenjenost prostora z različnimi uporabniki

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-295
Oznaka podrobnejše namenske rabe	ZPps - Pot spominov in tovarištva
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje z manj strogim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim III A

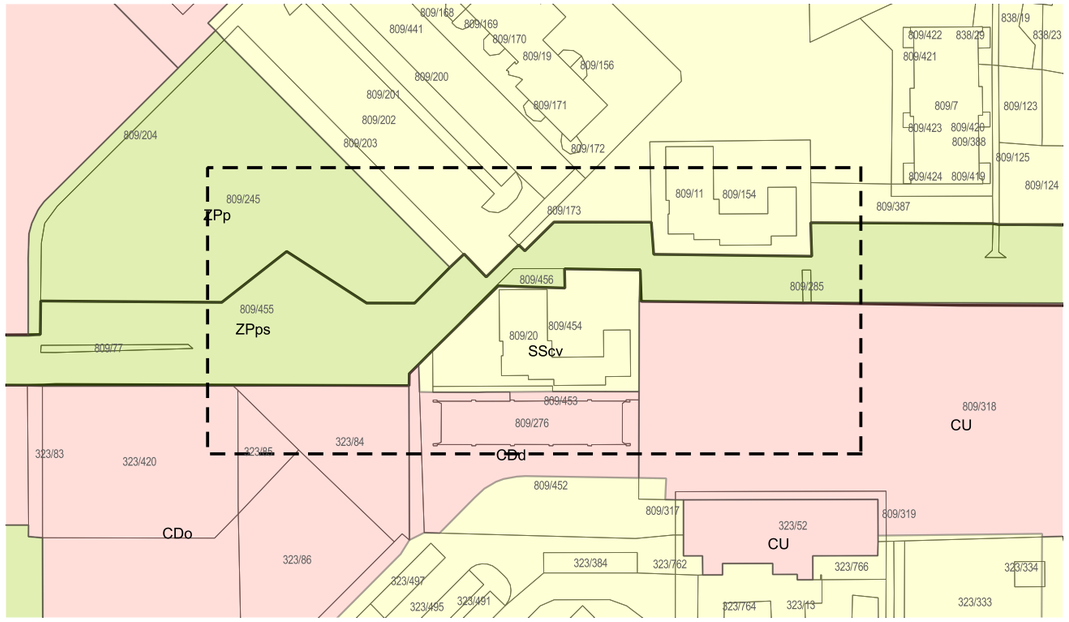
Slika 71
Širša lokacija

natečajno območje
PST - območje po eVrd

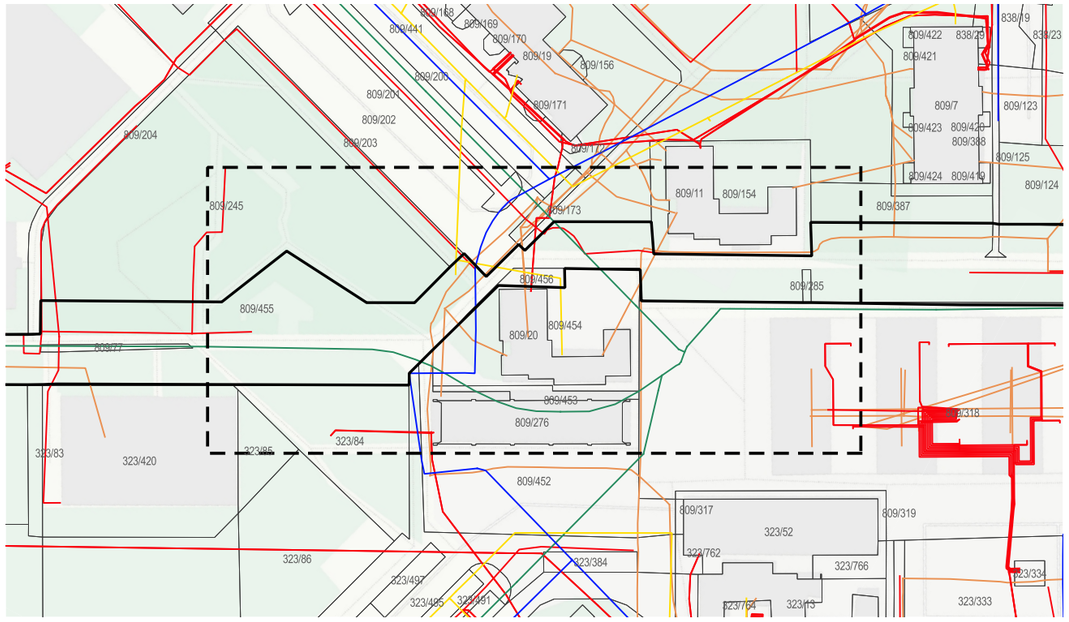
Slika 72
Ožja lokacija s prikazom lastništva parcel

natečajno območje
PST - območje po eVrd
parcelne meje (GURS)
meje EUP
parcela v lasti Mestne občine Ljubljana
parcela v lasti Republike Slovenije

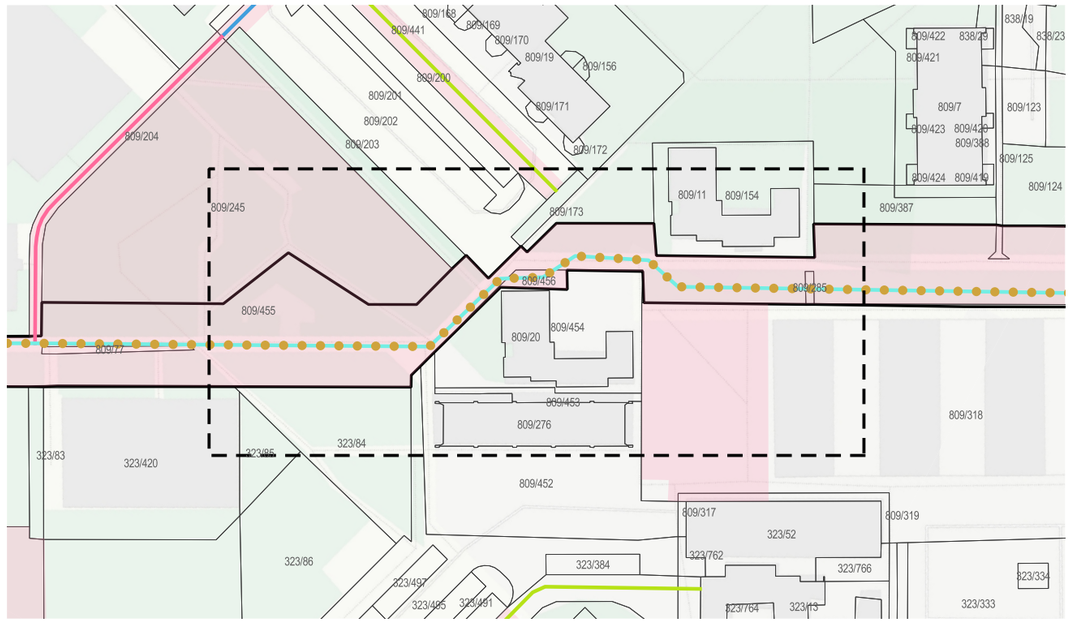
Slika 73
Podrobna namenska raba

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- Območja stanovanj (SSce, SScv, SSse, SSsv, SB, SK)
- Območja centralnih dejavnosti (CU, CDs, CDi, CDo, CDz, CDk, CDj, CDc)
- Območja zelenih površin (ZS, ZPp, ZPps, ZDd, ZDo, ZK, ZV)

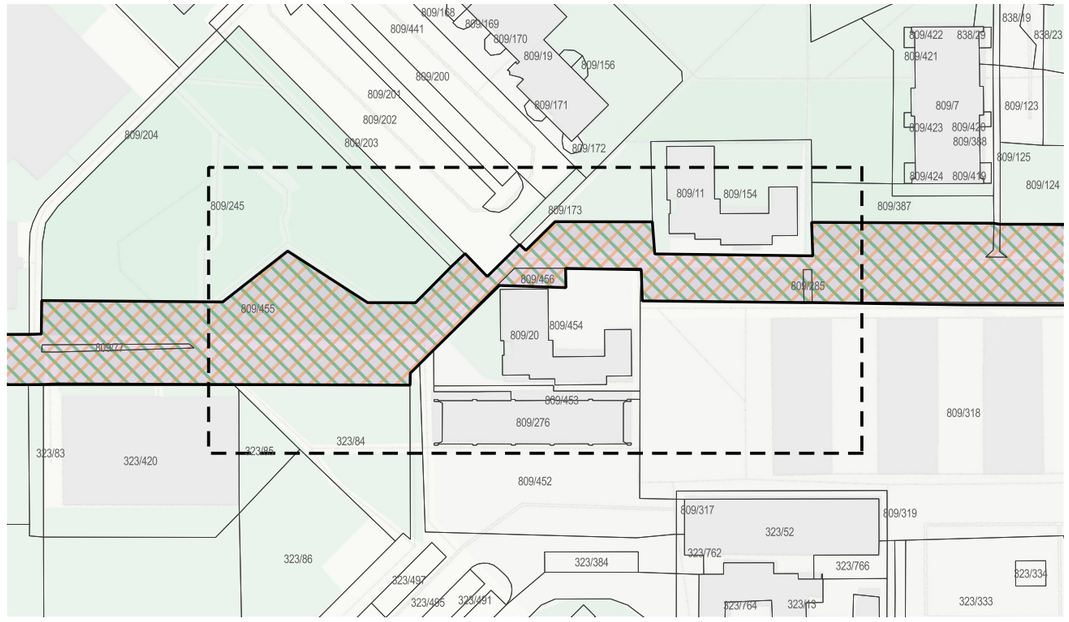
Slika 74
GJI

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- električna energija
- plinovod
- vodovod
- kanalizacija
- elektronske komunikacije

Slika 75
Regulacijski elementi

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- enostranski drevored
- obojestranski drevored
- enostranski drevored PST
- obojestranski drevored PST
- lokalna glavna cesta
- lokalna zbirna cesta
- lokalna krajevna cesta
- javna pot za vsa vozila
- zeleni klini
- javna pot za pešce in kolesarje
- javna pot kolesarje
- javna pot za pešce
- javne površine

Slika 76
Varovana območja narave in kulturne dediščine

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- spomenik
- zavarovano območje
- Natura2000
- naravna vrednota
- ekološko pomembno območje

→Priloge
D_5 Kritična območja PST: Območje 21 (Verovškova ulica)

→Podloge
C_1 Geodetski posnetek, upoštevati tudi dodatno podlogo z vrisanimi novimi posegi na Verovškovi

2.1.3 Lokacija 3: priprava celostne ureditve PST skozi gospodarsko cono in centralno

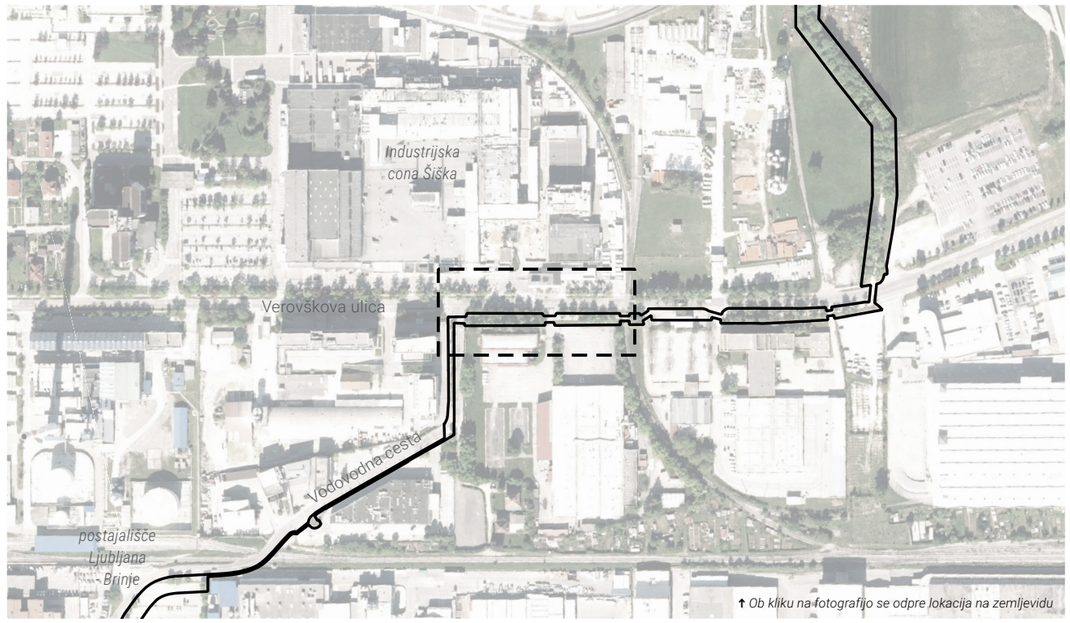
Obravnavano območje se nahaja na Verovškovi ulici, ki poteka od severne obvoznice mimo Toplarne Šiška do športnega parka Žak. PST od drevoreda, ki poteka od Litostrojske ceste, zavije na Verovškovo ulico, kjer poteka po asfaltnem pločniku med obojestranskim oz. enostranskim drevoredom, nato zavije na Vodovodno cesto. Ob tem seka več cest, dovozov ter železniško progo za tovorni promet.

Natečajnik naj na tem primeru pokaže, kako se PST odziva na:

- prečkanja s cestami in železniško progo
- divje parkiranje na rastiščih dreves
- obstoječe spomenike ob PST

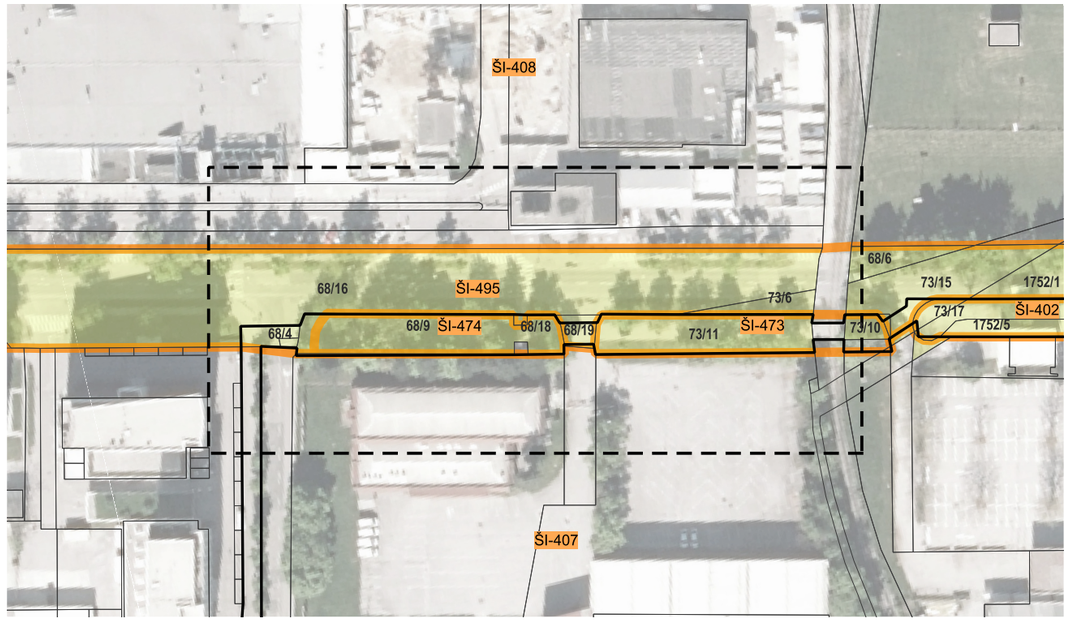
Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-495
Oznaka podrobnejše namenske rabe	PC - površine pomembnejših cest
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje s strožjim režimom varovanja vodovarstveno območje: režim II A
Veljavni prostorski akti poleg OPN MOL	*Uredba o državnem prostorskem načrtu za prenosni plinovod R52 Kleče–Toplarna Šiška (TOŠ)*

Enota urejanja prostora - EUP	ŠI-472, ŠI-402, ŠI-473, ŠI-474
Oznaka podrobnejše namenske rabe	ZPps - Pot spominov in tovarištva
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje vodonosnika Ljubljanskega polja in njegovega hidrografskega zaledja: ožje vodovarstveno območje s strožjim režimom varovanja (ŠI-474 spada v območje z manj strogim režimom varovanja) vodovarstveno območje: režim II A (ŠI-474 spada v režim II B)
Veljavni prostorski akti poleg OPN MOL	*Uredba o državnem prostorskem načrtu za prenosni plinovod R52 Kleče–Toplarna Šiška (TOŠ)*

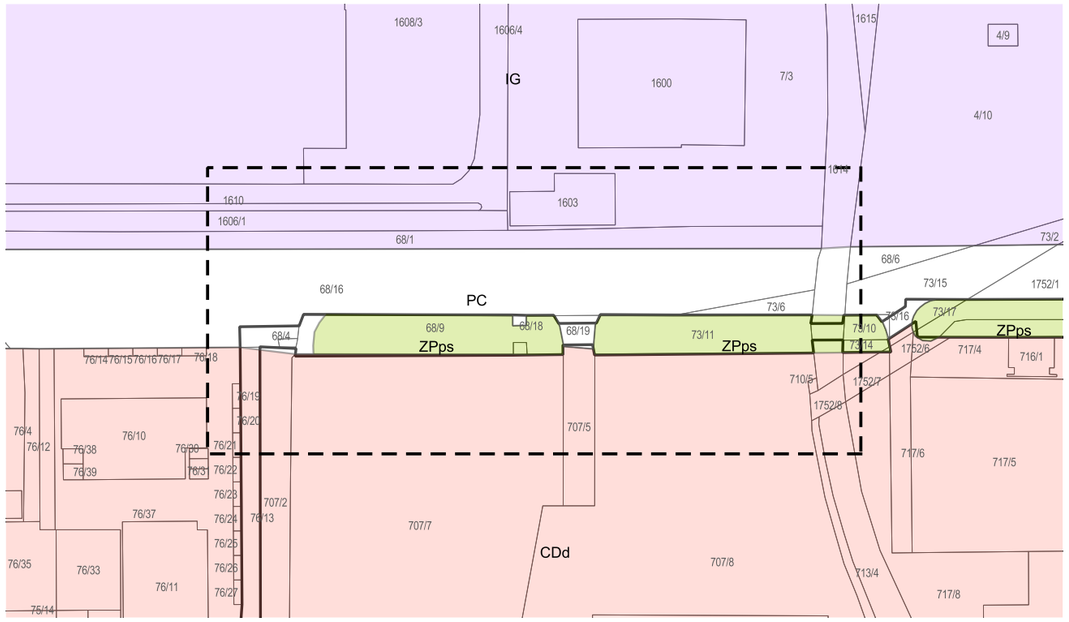
Slika 77
Širša lokacija

natečajno območje
PST - območje po eVrd

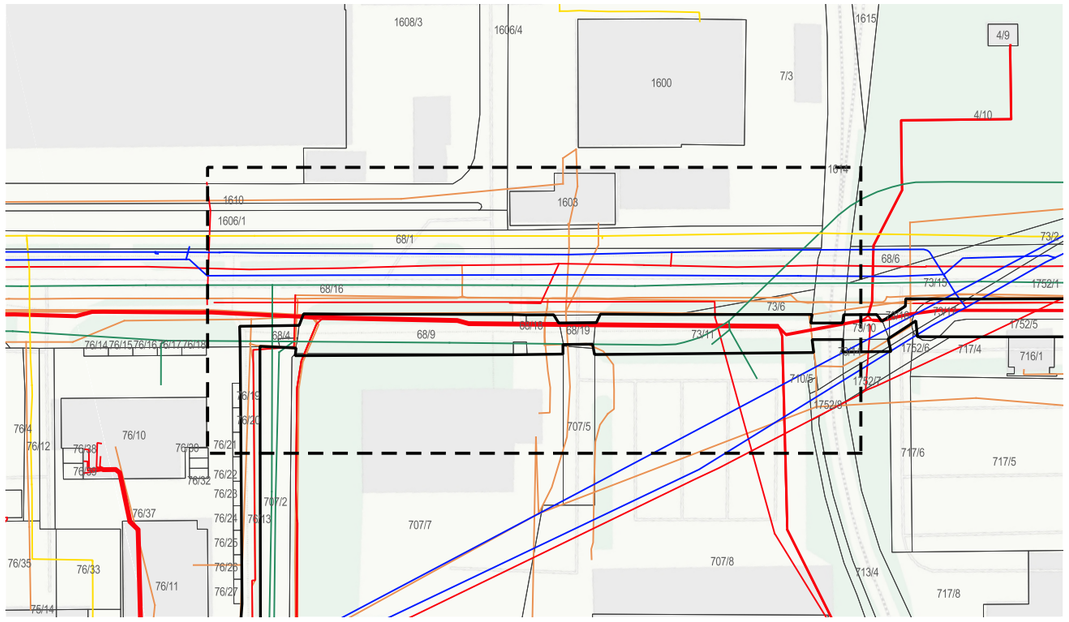
Slika 78
Ožja lokacija s prikazom lastništva parcel

natečajno območje
PST - območje po eVrd
parcelne meje (GURS)
meje EUP
parcela v lasti Mestne občine Ljubljana
parcela v lasti Republike Slovenije

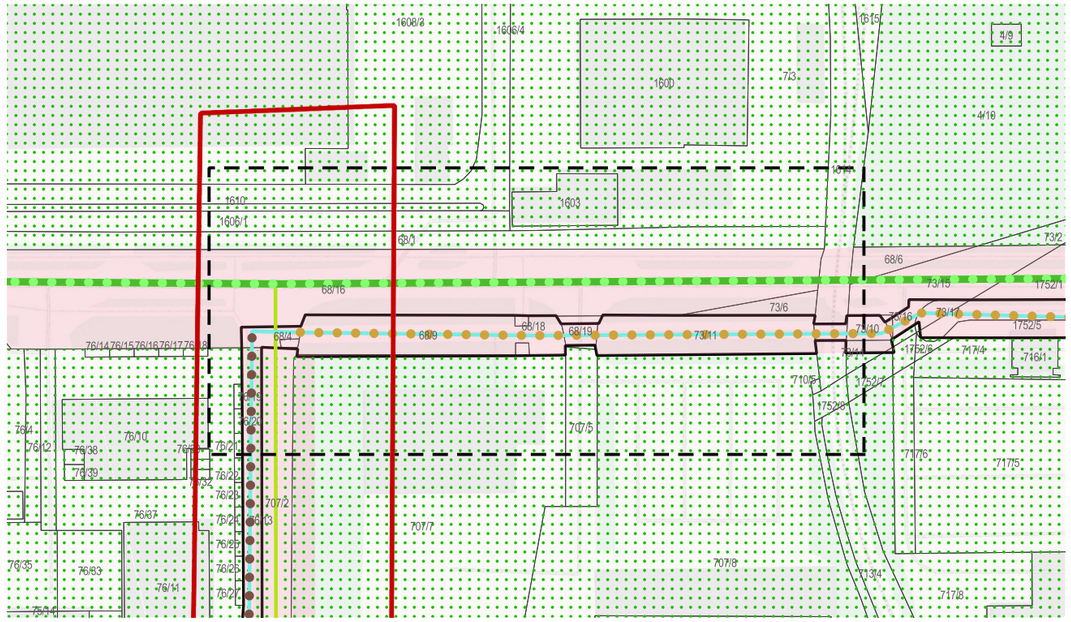
Slika 79
Podrobna namenska raba

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- Območja centralnih dejavnosti (CU, CDs, CDi, CDo, CDz, CDk, CDj, CDc)
- Območja proizvodnih dejavnosti (IP, IG, IK)
- Območja zelenih površin (ZS, ZPp, ZPps, ZDd, ZDo, ZK, ZV)
- Območja prometne inf. (PC, PŽ, POg, POd)

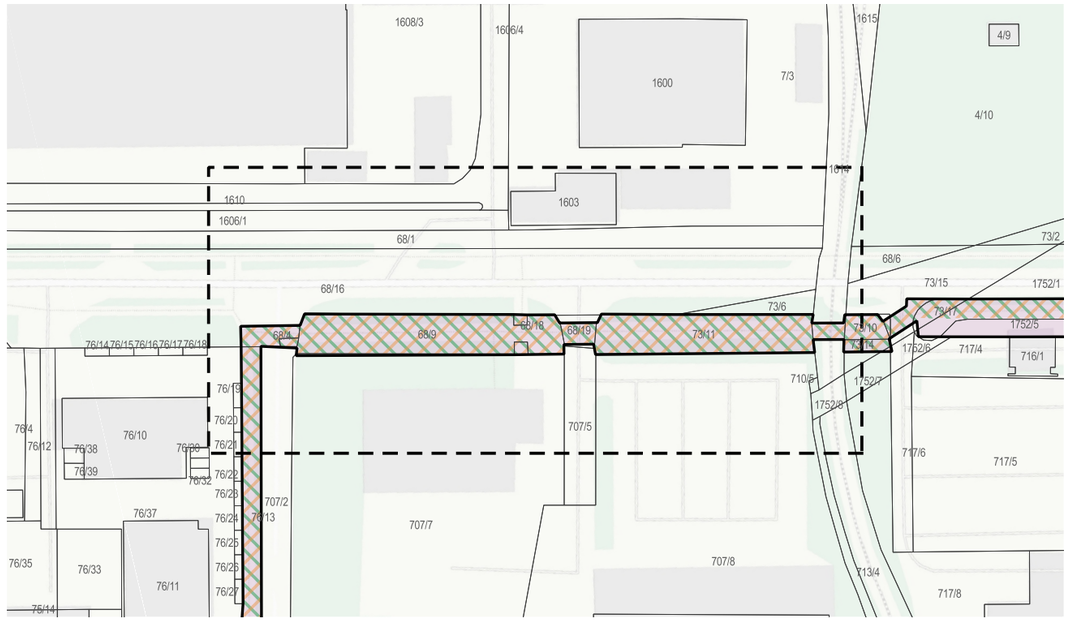
Slika 80
GJI

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- električna energija
- plinovod
- vodovod
- kanalizacija
- elektronske komunikacije

Slika 81
Regulacijski elementi

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- območje DPN
- enostranski drevored
- obojestranski drevored
- enostranski drevored PST
- obojestran. drevored PST
- zeleni klini
- lokalna glavna cesta
- lokalna zbirna cesta
- lokalna krajevna cesta
- javna pot za vsa vozila
- javna pot za pešce in kolesarje
- javna pot kolesarje
- javna pot za pešce
- javne površine

Slika 82
Varovana območja narave in kulturne dediščine

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- spomenik
- zavarovano območje
- Natura2000
- naravna vrednota
- ekološko pomembno območje

→Priloge
D_5 Kritična območja PST: Območje 54 (Dolenjska cesta)

2.1.4 Lokacija 4: priprava celostne ureditve PST ob mestni vpadnici

Obravnavano območje obsega odsek PST, kjer se strma pot z Golovca konča pri Dolenjski cesti. Tam PST ostro zavije na ozek pločnik, prečka cesto pri semaforiziranem križišču in se nadaljuje na Peruzzijevi ulici.

Nekateri uporabniki (ki pridejo iz smeri Peruzzijeve) zaradi vzpona na Golovec svoje poti po PST ne morejo nadaljevati, za druge, ki so namenjeni na Golovec, pa je to glavna vstopna točka na PST.

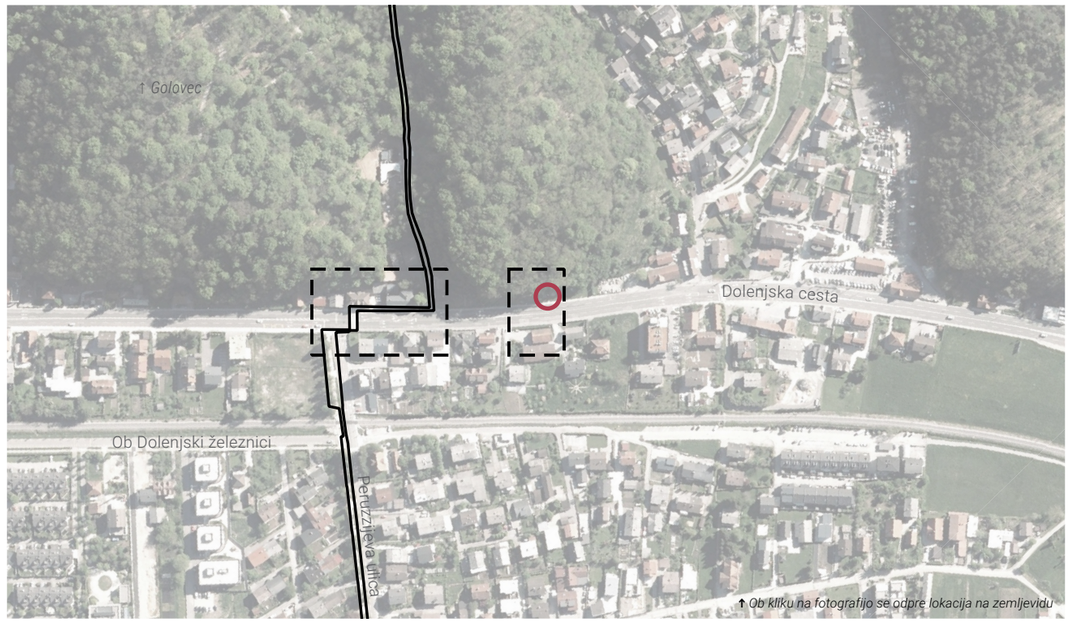
Natečajnik naj na tem primeru pokaže, kako se PST odziva na:

- dostopno točko vzpona na Golovec
- spremembo naklona poti
- prometno obremenjeno cesto in križišče z ozkim pločnikom
- spomenik ob Dolenjski cesti

Enota urejanja prostora - EUP	RN-538
Oznaka podrobnejše namenske rabe	PC - površine pomembnejših cest
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje kulturen dediščine: EŠ 14899

Enota urejanja prostora - EUP	RN-501
Oznaka podrobnejše namenske rabe	PC - površine pomembnejših cest
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje kulturen dediščine: EŠ 14899
Urbanistični pogoji	Treba je zagotoviti enotno ureditev uličnega prostora in urbane opreme. Sočasno s širitvijo ceste je treba urediti neoviran izvoz iz prostovoljne gasilske postaje Rudnik.
Prometna infrastruktura	Treba je urediti štiripasovno cesto s kolesarskimi stezami, hodniki za pešce in avtobusnimi postajališči izven vozišča.

Enota urejanja prostora - EUP	RN-500
Oznaka podrobnejše namenske rabe	ZPps - Pot spominov in tovarištva
Varstveni režimi	zavarovana območja: oznaka 4033 območje naravne vrednote: ID 8706 območje kulturne dediščine: EŠ 1116 območje kulturen dediščine: EŠ 14899

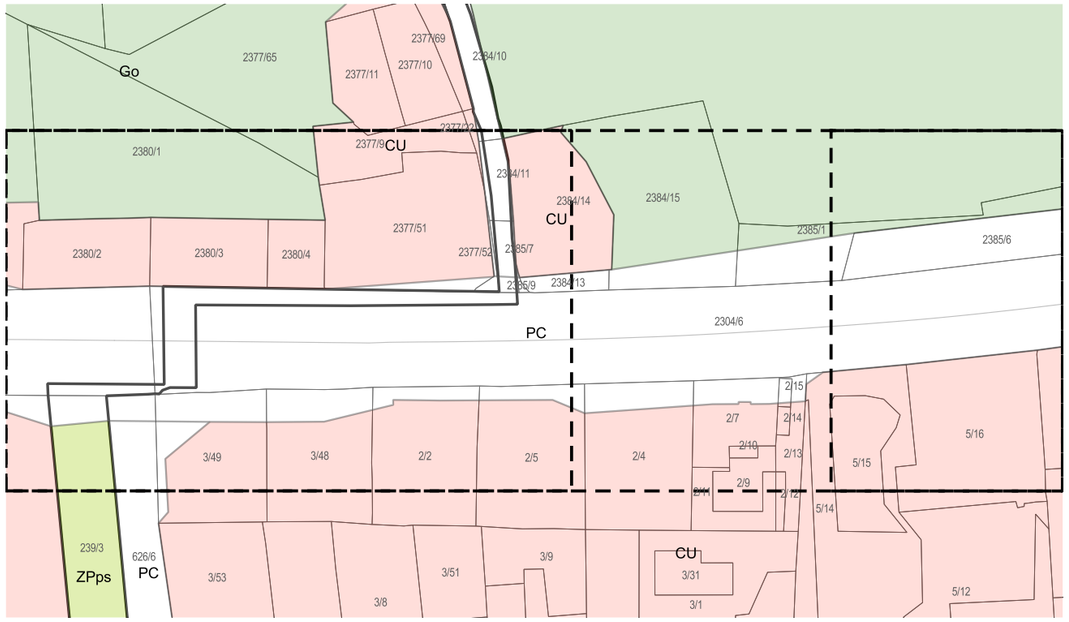

Slika 83
Širša lokacija

natečajno območje
PST - območje po eVrd
lokacija spomenika

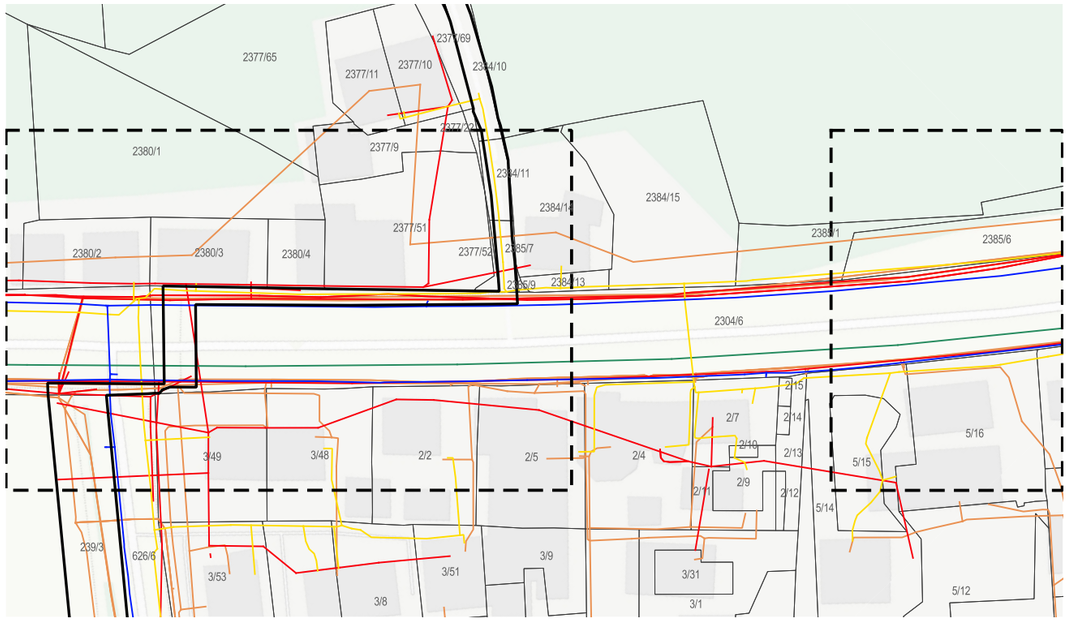
Slika 84
Ožja lokacija s prikazom lastništva parcel

natečajno območje
PST - območje po eVrd
parcelne meje (GURS)
meje EUP
parcela v lasti Mestne občine Ljubljana
parcela v lasti Republike Slovenije

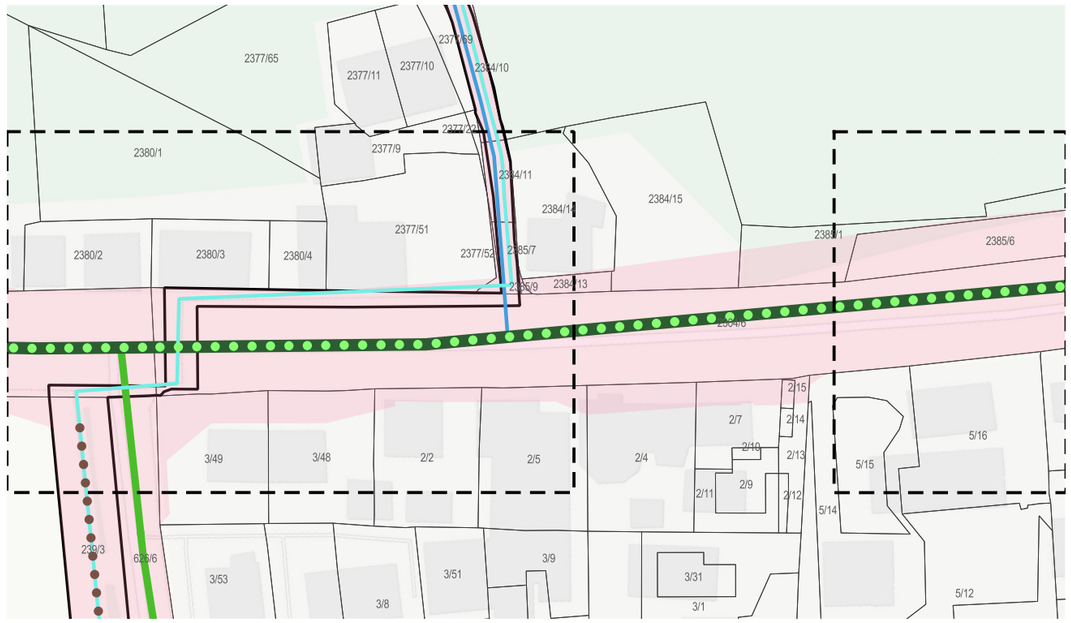
Slika 85
Podrobna namenska raba

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- Območja centralnih dejavnosti (CU, CDs, CDi, CDo, CDz, CDk, CDj, CDc)
- Območja zelenih površin (ZS, ZPp, ZPps, ZDd, ZDo, ZK, ZV)
- Območja gozdnih zemljišč (Go)
- Območja prometne inf. (PC, PŽ, POg, POd)

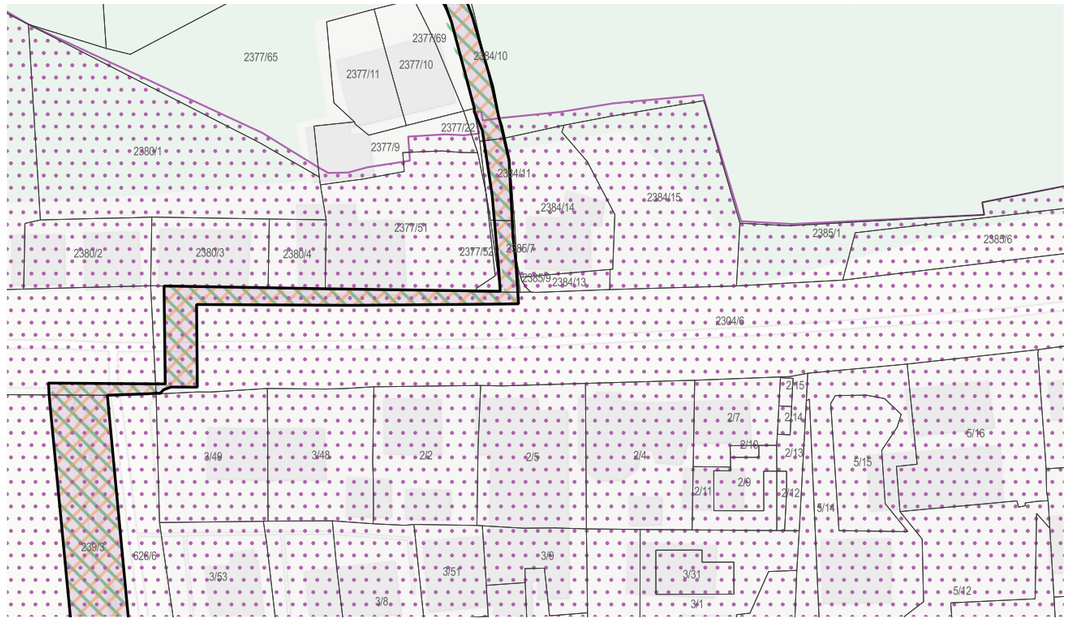
Slika 86
GJI

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- električna energija
- plinovod
- vodovod
- kanalizacija
- elektronske komunikacije

Slika 87
Regulacijski elementi

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- enostranski drevored
- obojestranski drevored
- enostranski drevored PST
- obojestranski drevored PST
- zeleni klini
- lokalna glavna cesta
- lokalna zbirna cesta
- lokalna krajevna cesta
- javna pot za vsa vozila
- javna pot za pešce in kolesarje
- javna pot kolesarje
- javna pot za pešce
- javne površine

Slika 88
Varovana območja narave in kulturne dediščine

- natečajno območje
- PST - območje po eVrd
- parcelne meje (GURS)
- spomenik
- arheološko najdišče
- zavarovano območje
- Natura2000
- naravna vrednota
- ekološko pomembno območje

2.2 Usmeritve za zasnovo

Pot spominov in tovarištva naj s prenovo postane:

- enotna zelena poteza z jasno prepoznavnim ambientom, ki omogoča enostavno orientacijo v prostoru;
- univerzalno dostopna in varna za vse;
- dobro povezana z zelenim sistemom, sistemi javnega prevoza ter omrežjem pešcev in kolesarjev;
- smiselno oblikovno navezana na programsko, urbanistično in pojavno raznolike lokacije, skozi katere poteka;
- ustrezno prilagojena na tipe tal po katerih poteka, na poplavno in erozijsko ogroženost ter na zagotavljanje kvalitete rastišč dreves;
- ohranjena v svoji današnji rabi brez dodatnih programskih razširitev znotraj zavarovanega območja PST;
- usklajena z odloki in smernicami kulturne in naravne dediščine.

2.2.1 Načela trajnostnega načrtovanja

Slovenija se aktivno pridružuje mednarodnim prizadevanjem pri spopadanju z okoljskimi izzivi in oblikuje svojim značilnostim prilagojene strateške razvojne dokumente. Na področju urejanja prostora in varstva okolja so to *Poročilo o prostorskem razvoju (2015), Nacionalno poročilo o urbanem razvoju (2016), Nacionalni program varstva okolja 2030* in nova *Strategija prostorskega razvoja države (ReSPR50)*.

Mestna občina Ljubljana je v letu 2015 sprejela *Trajnostno urbano strategijo MOL za obdobje 2014 – 2030*, kjer določajo celostne ukrepe urbanega razvoja za spopadanje z izzivi (gospodarski, okoljski, podnebni, socialni …), s katerimi se zasleduje trajnostni razvoj mest. Med cilji trajnostnega prostorskega razvoja so nadgrajevanje urbaniziranih območij, spodbujanje trajnostne rabe območij z ohranjanjem zelenih površin in zagotavljanjem vseživljenjskega bivalnega okolja. Med temeljnimi strateškimi cilji prostorskega razvoja, pri katerem je potrebno upoštevati predvsem javno korist, je tudi varno in zdravo ter sonaravno mesto, kar je opredeljeno z urejanjem rekreacijskih površin, zagotavljanjem prijaznega okolja funkcionalno oviranih ljudi in zmanjševanjem ranljivosti mesta ob naravnih in drugih nesrečah.

V trajnostni urbani strategiji so določene tudi usmeritve in ukrepi za trajnostno načrtovano in upravljano mesto, med drugim: prilagajanje na podnebne spremembe s povečanjem poplavne varnosti, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstva okolja z vzpostavitvijo učinkovitega upravljanja, ureditvijo vstopnih točk in parkovne infrastrukture, zeleno infrastrukturo itd.

Zasnova naj predvidi ustrezne rešitve na principih trajnostnih načel na smiselno izbranih območjih trase Poti spominov in tovarištva.

Predvidi naj se vključevanje zelene infrastrukture (podrobnejše usmeritve so opisane v poglavju *2.2.2 Zelena infrastruktura).*

Zagotavljanje univerzalne dostopnosti je eno izmed ključnih načel trajnostnega načrtovanja. Podrobnejše usmerite glede zagotavljanja dostopnosti na trasi so opisane v poglavju *2.2.8 Univerzalna dostopnost*.

Med trajnostnimi načeli je vključevanje skupnosti v proces odločanja, saj lahko aktivno sodelovanje zainteresiranih uporabnikov, ki odražajo potrebe in težnje skupnosti, pomaga graditi občutek odgovornosti za prostor. Pot spominov in tovarištva kot spomenik zgodovinskega pomena in spomenik oblikovane narave že povezuje ljubitelje narave in kulture, ki si prizadevajo za ohranitev pomena, namen in videz poti v društvo Zeleni prstan. Za potrebe izdelovanja natečajne naloge je bil z izbranimi predstavniki društva opravljen intervju, ki je povzet v poglavju *1.2.4 Skrb in vzdrževanje*.

2.2.2 Zelena infrastruktura

Vsi deli zelene infrastrukture, tudi majhne površine, prispevajo k celovitemu dobrodejnemu učinku zelenih površin in jih moramo obravnavati kot javne naložbe v zdravje, dobro počutje in kakovost življenja (Bassetti, 2021).

Natečajnik naj s predlogi urejanja in vzdrževanja obstoječe infrastrukture in zasnove novih ureditev zagotovi kvalitetne pogoje za rast zelenja in prijeten ambient za uporabnika.

Na PST naj se v čim večji meri ohranja obstoječa zelena infrastruktura. Zasnuje naj se rešitve, ki izboljšajo rastne razmere z upoštevanjem trendov podnebnih sprememb. Kjer je možno in smiselno naj se vzpostavi nova zelena infrastruktura. Ob tem naj se razmišlja tudi o dodatni pestri zeleni ureditvi, ne samo o drevju. Zelena infrastruktura lahko služi tudi kot poudarjen rob varovanega območja.

Z zavedanjem, da je PST živ organizem z naravnimi cikli in stalnimi spremembami, naj rešitve omogočajo racionalno in enostavno vzdrževanje PST čez celo leto. Hkrati naj posegi pripomorejo k izboljšanju kakovosti zraka, biotski raznovrstnosti, zmanjšanju vročinskih otokov ter na splošno odpornosti mesta proti podnebnim spremembam. Izbira naj se avtohtone, odporne rastline, prilagojene na lokalno klimo.

DREVESA

Varovanje PST kot naravne in kulturne dediščine v veliki meri predstavlja varovanje in skrb za drevesa in drevorede, posajene ob poti. Zdrava in vitalna drevesa so gradniki PST, ki so ključni za prepoznaven in kvaliteten ambient PST ter za prispevek k odpornosti proti podnebnim spremembam. *Cilj Mestne občine Ljubljana je ohranitev vsakega drevesa, če je le mogoče, posebej tistih dreves, ki so že dosegla določeno starost in s tem tudi obseg.*

→Priloge
D_7 Smernice za načrtovanje, nego (vzdrževanje) in zaščito dreves na gradbiščih

Natečajnik naj v priročniku za prenovo PST pokaže rešitve za izboljšanje rastišč obstoječih dreves in po presoji predvidi nova drevesa oz. drevorede. Obstoječe drevje, ki se ohranja, naj bo v natečajnih elaboratih jasno prikazano. Ob posegih je potrebno zaščititi vsa obstoječa odrasla drevesa, tudi če ne gre za drevo, ki je del zavarovanega območja PST. Ob tem naj si pomaga s smernicami in standardi: *Smernice za načrtovanje, nego (vzdrževanje) in zaščito dreves na gradbiščih*, standard *SIST DIN 18916*, standard *SIST DIN 18920* in *Evropski standard za sajenje dreves (2022)*.

Projektni pogoji glede izbire drevesnih vrst so opisani v poglavju *2.3.1 Projektni pogoji in smernice - Zavod RS za varstvo narave*. Pri izbiri vrst dreves ob cestnem profilu naj se upošteva dejavnike, ki vplivajo na funkcionalnost zelene infrastrukture v urbanem okolju (glej literaturo *Mestno drevje, 2017*).

Rastne razmere za drevesa v mestnem okolju so znatno slabše kot v naravnem okolju, zato je potrebno z upoštevanjem standardov drevesom zagotoviti čim boljše razmere za rast in razvoj v sicer težkih razmerah. Za optimalno rast dreves je potrebno le-ta premišljeno umestiti, zagotoviti zadosten volumen rodovitne zemlje oz. primernega rastnega substrata, dovolj vode in ustrezno propustnost tal.

Izvedba sadilne jame naj bo usklajena z načrtovano rabo in obremenitvami površine v območju sadilne jame ter naj zagotavlja ustrezno prezračenost korenin. V primeru uporabe površine nad koreninskim sistemom za povozno površino (tudi kratkotrajno) naj se uporabi sistem konstrukcijskih celic z zalivalnim sistemom. Če je mogoče, naj bodo celice med seboj povezane.

Evropski standard za sajenje dreves (2022), poglavje 6

→Priloge
D_7 Smernice za načrtovanje, nego (vzdrževanje) in zaščito dreves na gradbiščih, str. 13

Drevesa v urbanem okolju lahko z razrastjo korenin poškodujejo podzemne napeljave. *Če je napeljava oddaljena 2,5 m ali manj od mesta saditve, je priporočljivo pred saditvijo ali pri novem polaganju inštalacije namestiti v tleh zaporo oz. oviro, ki prepreči nezaželeno razrast korenin.*

Debla dreves v urbanem okolju naj bodo zaščitena pred trki avtomobilov. Urbane opreme naj se ne umešča v rastišča obstoječih dreves.

HLAJENJE MESTA

Vir: Simoneti, M., Didovič, U., & Šifovič, S. (2024): Moč narave za odporna naselja in skupnosti: O urejanju urbanih zelenih površin za prilagajanje na podnebne spremembe Ljubljana: IPoP — Inštitut za politike prostora

Zelene površine znižujejo temperaturo zraka s procesom izhlapevanja vode iz rastlin (evapotranspiracije). Temperaturo površja drugih elementov v prostoru (tal, stavb, urbane opreme itd.) pa zelene površine uravnavajo zlasti skozi senčenje teh površin (Kabisch in sod., 2017).

Pri zasnovi prenove PST naj natečajnik upošteva dejavnike iz tabele spodaj, da bo intezivnost hlajenja zelenih površin PST čim večja. (povzeto po Vaz Monteiro in sod., 2019).

Zasnova zelenih površin	Izbor rastlin	Pogoji na lokaciji
• ustrezna velikost (>0,5 ha) in čim manjši obseg glede na površino • bližina zelenih površin (npr. približno 100 - 150 m za zelene površine s 3 - 5 ha) • redko porazdeljena drevesa	• visoka stopnja transpiracije poleti (npr. vrste s širokimi listi) • velike drevesne vrste s široko, gosto krošnjo* • visoka odbojnost svetlobe listov (npr. svetla barva listov) • debelina in hrapavost listov • ustreznost in prilagodljivost rastline glede na pogoje lokacije	• uporaba naravnih površin ali poroznih površin • ustrezna oskrba z vodo • dovolj rahla (nestisnjena) in ustrezno rodovitna tla • dovolj veliko rastišče • ustrezna zasnova širšega območja (sončna svetloba, temperatura, vlaga) • topografija, klima

*Gosta krošnja dreves lahko predstavlja tudi pomanjkljivost, saj ponoči zavira odvajanje toplote in dolgovalovne izgube sevanja.

VARČEVANJE S PADAVINSKO VODO IN ZALIVANJE

Hlajenje okolice lahko izvaja samo zdravo, dovolj namakano zelenje. Npr. sevanje drevesa, ki ni dobro zalito, lahko v posameznih urah dneva tudi dvigne temperature v okolju za 1,6—2,1 °C (Meili in sod., 2021). Potrebe po vodi so pri zelenih rastlinah v mestu večje zaradi višjih temperatur zraka, pomanjkanja parnega tlaka in obremenitve sevanja (Vaz Monteiro in sod., 2019).

Natečajnik naj zato v natečajni nalogi izrazi posebno pozornost do zagotavljanja zadostne količine vode rastlinam z ohranjanjem in/ali povečanjem zatravljenih oz. neutrjenih in propustnih površin. Alternativno se zadostno količino vode lahko zagotavlja s tehnologijami kot so zalivalni sistemi ali modro-zelena infrastruktura, ki pa naj se ne umešča v varovano telo PST.

2.2.3 Urbana oprema

Katalog cestne opreme in uličnega pohištva za urejanje javnega prostora MOL (oktober 2013):
vir: https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/Katalog-ulicne-opreme-v-MOL.pdf

Urbana oprema naj izboljša izkušnjo na PST, da bo ta za uporabnika čim bolj preprosta, varna in udobna. Hkrati naj zasnova urbane opreme izboljša prepoznavnost PST ter poudarja njen spominski, naravovarstveni in skupnostni pomen.

Natečajnik naj pri izbiri urbane opreme sledi kvalitetnim elementom, ki so že prisotni na PST. Želja investitorja je, da se v največji meri uporabi urbana oprema iz *Kataloga cestne opreme in uličnega pohištva za urejanje javnega prostora MOL (oktober 2013)*, ter da različne tipe klopi, ki so prisotni na PST, postopoma zamenja 'Ljubljanska klop' v svojih različicah. Ohrani naj se uporaba klopi iz polhloda v območju gozda. Izjemoma lahko natečajnik predlaga nove elemente, če ti predstavljajo bistveno nadgradnjo prepoznavnosti ali/in bistveno doprinesejo k izboljšanju kvalitete prostora, varnosti, dostopnosti, urejenosti trase z ozirom na ekonomičnost in racionalnost.

Obstoječa urbana oprema, ki je del zmagovalne rešitve Janeza Koželja in sodelavcev na natečaju leta 1985 in je opisana v poglavju *2.2.3 Urbana oprema,* se lahko v sklopu natečajne rešitve prestavi na drugo lokacijo v neposredno bližino, če se s tem izboljša celotna ureditev območja. Ostala obstoječa urbana oprema, ki ni primerna z vidika uporabnosti, varnosti, estetike itd., se lahko odstrani oz. nadomesti.

Natečajnik naj pri zasnovi urbane opreme upošteva:

- Novi elementi ureditve morajo biti skladni z obstoječo kvalitetno ureditvijo in je ne smejo v svojem oblikovanju ali umestitvi preglasiti.
- Izbira in količina urbane opreme naj bo prilagojena zahtevam posameznih odsekov PST. Natečajnik naj predvidi urbano opremo samo na mestih, kjer je nujno potrebna in skladno z naravnimi elementi.
- Urbana oprema naj bo racionalna v zasnovi in materialnosti, omogoča naj enostavno montažo in vzdrževanje.

Morebitni dodatni programi, npr. trim naprave, se lahko umeščajo v neposredno bližino varovanega območja PST, ne pa znotraj varovanega območja trase.

2.2.4 Robovi

Zasnova naj predvidi ureditev robov, ki določajo pot in hkrati preprečujejo širjenje površinske plasti. Oblikovanje se lahko razlikuje glede na različne značaje poti tekom celotne trase, med katerimi naj bo pomemben stik z rastiščem drevesa, drenažnim elementom. Določeni izbrani odseki naj imajo tudi robove urejene tako, da ustrezajo standardom univerzalnega dostopa.

2.2.5 Materialnost

S premišljeno izbiro talnih površin, ki so okolju prijazne in trajnostne, naj zasnova zagotovi funkcionalnost, estetiko in trajnost poti. Upoštevanje naravnih in urbanih elementov omogoča harmonijo med okoljem in infrastrukturnimi potrebami uporabnikov. Upoštevati je treba lokalne vire, vpliv podnebnih sprememb, kot so zmanjšanje temperature in omejevanje dodatnega segrevanja okolja ter značilnosti odsekov poti, pričakovane uporabnike in zahtevnost vzdrževanja. Glede na pestrost trase se naj smiselno uporabijo naravne, nevezane, polvezane, vezane in porozne površine.

Nove tlakovane, po možnosti vodoprepustne površine, naj nadomeščajo neustrezne asfaltne površine. Peščenih površin se ne tlakuje ali drugače neprepustno prekriva. Na splošno naj bo rešitev usmerjena v raztlakovanje.

- Naravne površine predstavlja vegetacija, ki prispeva k biotski raznovrstnosti in zmanjšanju toplotnega otoka, a ni namenjena intenzivni uporabi.
- Pot mora imeti lastnosti pohodne kot tudi povozne površine v peščeni izvedbi. Utrjena peščena površina je namenjena pešcem, tekačem, vožnji z vozički in kolesarjem kot tudi vozilom za vzdrževanje PST, za kar mora biti primerno utrjena.
- Na bolj obremenjenih odsekih je primerna tudi izvedba PST s površinsko prevleko na tamponsko podlago. To je nosilno obrabna plast izdelana po hladnem postopku, kot ga določa *Tehnična specifikacija TSC 06.417*. Zaradi videza peščene poti se predlaga izvedbo protiprašne zaščite. Poti obdelane s protiprašno zaščito dajejo naravni videz makadama. Za kolesarske in peš poti je primerna dvoplastna protiprašna prevleka. Vgrajuje se frakcije drobirja od 4/8 mm do 2/4 mm za zaključno vrhnjo plast.
- Uporabi se svetlejši agregat, kot je na primer iz kamnoloma Poljčane.
- Za podlago je najboljša cementna stabilizacija ali tampon iz drobljenca.
- Zaradi odvodnjavanja je pomembno, da je površina rahlo napeta.

2.2.6 Varnost

Usmeritve za doseg fizične varnosti na območju so v večji meri opisane v poglavju *2.2.8 Univerzalna dostopnost*. Z upoštevanjem smernic se zmanjšajo tveganja za nesreče vseh uporabnikov. Natečajniki naj navedene smernice upoštevajo tam, kjer je to smiselno in izvedljivo.

Z ustreznim načrtovanjem lahko oblikovanje prostora zmanjšuje tudi kriminalno in antisocialno vedenje. Za doseganje tega so ključni ukrepi: vizualni pregled nad prostorom in v primeru slabše preglednih območij tudi

vizualna povezava z bolj aktivnim/programsko polnim delom območja, v primeru umeščanja zalivov/kotičkov naj bodo vizualno bolj izpostavljeni in ne skriti ter dobro osvetljeni.

Ker trasa poti poteka v bližini cestnih in železniških površin in jih tudi večkrat prečka, je potrebno pozornost nameniti tudi prometni varnosti. Zasnova naj predvidi jasno ločevanje PST od motornega prometa, varne in jasno označene prehode za prečkanje cestišča in proge. Če je smiselno, se lahko na določenih odsekih predvidi ukrepe za umirjanje prometa, z zožitvijo cestišč ali na druge načine. Na čim več mestih, predvsem kjer je možnost nevarnosti, naj se načrtuje talne taktilne oznake za slepe in slabovidne z ustreznimi zvočnimi elementi.

2.2.7 Orientacija

Dobra orientacija pomaga ljudem, da se zlahka in brez stresa gibljejo po prostoru, kar še posebej koristi starejšim, invalidom, turistom in tistim, ki niso seznanjeni z območjem. Zasnova naj predvidi okolje s prepoznavno identiteto, kjer so elementi oblikovani konsistentno, kar prispeva k estetiki in pomaga preprečiti, da bi se ljudje izgubili.

2.2.8 Univerzalna dostopnost

Predlogi urejanja naj ustvarjajo okolje, ki bo dostopno, uporabno in vključujoče za vse ljudi, ne glede na starost, spol, oviranost, itd.

Zagotavljanje vseh standardov za univerzalno dostopnost na celotnem območju je tehnično neizvedljivo zaradi navezovanja na obstoječ kontekst ter naravno in kulturno varovane spomeniške vrednosti poti.

Kljub temu da celotna trasa PST ne mora dosegati vseh potrebnih standardov, naj dosega največje možne prilagoditve, ki bodo dolgoročno prispevale k izboljšanju dostopnosti poti. Kjer je mogoče, naj se odstranijo nepotrebne ovire, se prilagodi širina poti, uredi dostopne točke do poti in na smiseln način opozori uporabnika na nevarnost/spremembo značaja poti (prečkanje ceste, sprememba smeri poti, podhod, most, sprememba materialnosti tal itd.). V senčne predele poti naj se umestijo počivalne površine, ki vključujejo klopi za počitek, pitnike in ostalo opremo, opisano v poglavju *2.2.3 Urbana oprema*.

Na določenih odsekih po presoji natečajnika, kjer je to tehnično izvedljivo, naj se pot v celoti prilagodi standardom univerzalnega dostopa.

Zasnova naj sledi spodaj navedenim smernicam:

- Pri širini poti je potrebno upoštevati raznolik nabor možnih uporabnikov (starši z otroškimi vozički, električni skuter za osebe s težavo pri gibanju, gibalno ovirani na invalidskih vozičkih, osebe s spremljevalci, starejše osebe s pripomočki pri hoji, slabovidni ljudje, osebe s psi vodniki, skupina šolarjev …). Predvidita naj se minimalna in maksimalna širina poti glede na predvidene obiskovalce določenega odseka.
- Dostopnost/dostopne točke do poti, pri čemer naj bodo prehodi brez vertikalnih ovir oz. klančine ustreznih dimenzij z ustreznimi nakloni, na ključnih mestih nameščene opore za dodatno podporo in za slabovidne uporabnike predvidena zvočna signalizacija ob spremembah/nevarnostih na poti (na križiščih, cestnih prehodih itd.).
- Površine naj bodo trdne in stabilne na ključnih mestih iz materialov, ki zmanjšujejo nevarnost zdrsa v vseh vremenskih pogojih. Ob potencialno nevarnih območjih naj bodo nameščene varnostne ograje. Priporočljivo je, da so površine razsvetljene za orientacijo uporabnika v temi (v urbanih območjih, kjer je to smiselno).
- Oznake in informativne table, ki uporabljajo univerzalne simbole in oznake, naj bodo prilagojene slabovidnim. Po standardih naj bodo na pot umeščene tudi taktilne oznake za slepe in slabovidne s sistemom zvočnega obveščanja.
- Na mestih, kjer se LPP postajališče nahaja v bližini trase PST, naj se nameni pozornost tudi povezavi postajališča in PST s taktilnimi oznakami.

Spodaj povzete usmeritve so povzete iz osnutka dokumenta *Smernice za načrtovanje javnih površin*, kot del širšega dokumenta *Strateški načrta dostopnosti Mestne občine Ljubljana*, ki je v pripravi.

Območje MOL je z vidika dostopnosti razdeljeno na dve kategoriji ter nato v podskupine, katerih podrobne lokacije in dodatne informacije so dostopne na portalu *PromInfo (https://prominfo.projekti.si/web/)*, kjer so določena tudi območja, namenjena za izdelavo celovitega načrta dostopnosti. Območje PST poteka po površinah različnih stopenj dostopnosti, opisanih spodaj.

> *Osnovna stopnja dostopnosti pomeni, da se zunanje javne površine urejajo tako, da se zagotovi osnovna dostopnost za širšo javnost (univerzalno načrtovanje brez ovir). V skladu z zakonodajo se upošteva standard SIST 1186, vendar se izvaja samo tisti del taktilnega označevanja, ki ima funkcijo opozarjanja na nevarnosti ter označevanja točk javnega potniškega prometa, ki so najpomembnejša funkcionalna vozlišča.*
>
> *V območjih višje stopnje dostopnosti je treba izpolnjevati dodatne zahteve. Te se nanašajo predvsem na zagotavljanje ustreznega vodenja slepih in slabovidnih, na njih pa se izvaja tudi intenzivnejše vzdrževanje.*
>
> *- Dostopne poti 1. reda so predvsem mestne vpadnice in pomembnejše ceste. Gre za poti, kjer je zaradi številčnosti objektov v javni rabi, ki se pojavljajo ob njih, ter njihove pomembnosti za javnost zelo pomembno,*

da se zagotovi popolna dostopnost za vse. Območje mora zagotavljati sklenjen talni taktilni vodilni sistem (TTVS).

- Na dostopnih poteh 2. reda sklenjenega TTVS ni treba zagotavljati na obeh straneh ceste, vendar pa mora biti TTVS načrtovan vsaj po eni strani ceste.

- Dostopne poti 3. reda so poti, ki se navezujejo na poti 1. in 2. reda in so pomembne zaradi dostopa do bližnjih javnih ustanov. Te poti neposredno ne povezujejo postajališč.

Usmeritve za načrtovanje prometne ureditve kot pomembnejše označujejo površine za pešce in kolesarje pred površinami motornega prometa. Umeščanja dodatnih kolesarskih poti naj zmanjšujejo površine na račun cestnega prometa in ne površin za pešce. Ukrepi za umirjanje prometa morajo biti zasnovani tako, da ne poslabšajo dostopnosti za pešce. Načrtovati je potrebno dovolj parkirišč za kolesa, ki naj se nahajajo izven območja pločnika in tako ne ovirajo prehoda.

Površine za pešce naj bodo načrtovane sklenjeno z dovolj širokimi potmi in višinsko naj bodo ločene od vozišča. Pozornost naj se nameni robovom površin, saj so ključni za orientacijo ljudi z okvarami vida in lahko ob ustreznem oblikovanju zmanjšajo potrebo po talnih oznakah. Koridor za pešce naj predvidi prost prehod brez ovir do ustrezne višine nad tlakom. Prostor naj bo brez grajenih ovir za prehod z invalidskim vozičkom med drugim tudi v celotni širini zebre.

Klančine in stopnišča naj bodo med seboj ločena in naj se načrtujejo v skladu s standardom *SIST ISO 2154*. Kjer zaradi reliefa terena ni mogoče zagotoviti naklona za samostojen dostop z invalidskim vozičkom, naj se načrtuje možnost prehoda, ki ga bo lahko invalid na vozičku uporabil s pomočjo spremljevalca.

Na funkcionalno pomembnejših povezavah v prostoru naj se načrtuje raven in trden tlak, ki omogoča prehod z invalidskim vozičkom in ni nevaren za spotikanje. Močni vizualni kontrasti tlaka pomagajo pri orientaciji v prostoru, vendar ne kot vzorci na površini.

2.3 Projektni in tehnični pogoji

2.3.1 Projektni pogoji in smernice

Projektni pogoji so bili pridobljeni od ključnih mnenjedajalcev - ZVKD in ZRSVN, od preostalih mnenjedajalcev pa bodo ti pridobljeni v nadaljnjih fazah projekta.

ZAVOD RS ZA VARSTVO NARAVE

Smernice so bile pridobljene na podlagi uskladitvenih sestankov v sodelovanju z mag. Aljo Grošelj, univ. dipl. inž. kraj. arh. - vodjo območne enote in Urško Galien, univ. dipl. inž. gozd. - naravovarstveno svetovalko.

1 Sanacija obstoječih dreves oz. trase PST:

- ohranja ali izboljša naj se rastišča dreves, dopolnjuje se vrzeli manjkajočih dreves, zagotavlja se sklenjenost drevoredov (drevesa se nadomešča z isto vrsto),
- odstrani naj se invazivne rastline,
- neprimerno urejena, nezadostno velika rastišča naj se sanira (primer dobre prakse je lipa na Borštnikovem trgu v Ljubljani).

2 Poseganje v rastišče dreves

- poseganje v rastišče dreves načeloma ni dovoljeno,
- če se poseganju v rastišče ni mogoče izogniti, se najprej preveri lokacijo korenin drevesa z ročnim izkopom, razpihavanjem zemlje ali georadarjem, šele nato se sme posegati v območja, kjer preverjeno ni korenin.

3 Umeščanje novih dreves:

- kjer je mogoče umestiti drevesa, naj se umesti drevesa, če je možno, v obliki drevoredov
- drevesa se uredi v daljše drevorede iste vrste, vrsta dreves se lahko zamenja na primer, ko zavije PST na drugo cesto
- primerne vrste dreves so tiste, ki se na PST že uporabljajo. Odmrla drevesa se lahko nadomesti s tipi dreves, ki uspešneje prenašajo suha rastišča, npr. z vrstami, ki na PST že uspevajo na podobnih rastnih razmerah).
- ne umešča se invazivnih vrst, tujerodne izjemoma
- nujno se zagotovi primerna rastišča, kot opisano v *Smernici za načrtovanje, nego (vzdrževanje) in zaščito dreves na gradbiščih*
- primer dobre prakse umeščanja drevesa v urbanem okolju: lipe na Petkovškovem nabrežju pri Rogu (TISA)
- neutrjen del rastišča naj bo čim večji ali naj bodo površine nad rastiščem prepustne
- sistem shranjevanja meteorne vode je sicer dovoljen, a samo na tak način, da koristi in ne škodi drevesom
- komunalne vode naj se združuje v sklope in ne v rastiščih dreves

4 Če za umestitev dreves ni dovolj prostora, se lahko:

- prilagodi drevesno vrsto (na tisto, ki potrebuje manjše rastišče),
- predvidi rastišče pod pločnik ali cesto (rastišča ne sme omejevati temelj ograje, robnik)
- izjemoma umesti drugo zelenje, lahko tudi v koritih, vzpenjalke

→ **Priloge**
D_1 Projektni pogoji ZVKD

ZAVOD ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

Mnenjedajalec: Zavod za varstvo kuturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana

Projektni pogoji: 35102 - 0664/2024 - 2 z dne 07.02.2025

Kulturnovarstveni pogoji poleg ohranjanja obstoječih zelenih in grajenih elementov Pot-i zahtevajo vzpostavitev koridorjev, kjer so ti odsotni ali degradirani in s tem nadomeščanje in rekonstrukcijo manjkajočih segmentov Pot-i ter zelenih in grajenih elementov.

Pogoji se do zasebnih dovozov, dostopov, parkirnih in prisvojenih površin opredelijo z zahtevo, da se te površine ponovno uporabijo kot del Pot-i v obliki zelenic in dreves. Negativno se opredelijo do športnih naprav in rekvizitov v trasi, oziroma varovanem območju, za katere predlagajo prestavitev na druge lokacije (glej stran 94).

Kot glavno nalogo natečaja navedejo razširitev ali nadgradnjo Pot-i z namenom ohranjanja podobe zelenega prstana, ki ni obzidan. Pot naj ohrani prepoznaven prostorski kontekst v zelenem sistemu mesta.

2.3.2 Ostali pravilniki, predpisi in smernice

Na ravni natečajne rešitve je potrebno upoštevati tiste predpise in pravilnike, ki bi lahko vplivale na prostorsko zasnovo. V natečajni nalogi so v nadaljevanju navedeni predpisi upoštevani, a dopuščamo možna odstopanja. Spodaj izpostavljamo nekatere predpise, ki naj natečajnike vodijo pri zasnovi rešitve.

Zakon o urejanju prostora, Uradni list RS, št. 199/21, 18/23 – ZDU-1O, 78/23 – ZUNPEOVE, 95/23 – ZIUOPZP, 23/24, 109/24, 25/25 – odl. US, 75/25 in 14/26

Gradbeni zakon, Uradni list RS, št. 199/21, 105/22 – ZZNŠPP, 133/23, 85/24 – ZAID-A, 47/25 – odl. US in 75/25

Pravilnik o univerzalni graditvi in uporabi objektov, Uradni list RS, št. 41/18 in 199/21 – GZ-1

SIST ISO 21542:2022 - Gradnja stavb - Dostopnost in uporabnost grajenega okolja

SIST 1186 - Talni taktilni vodilni sistem za slepe in slabovidne

SIST EN 17210:2021, Dostopnost in uporabnost grajenega okolja

SIST DIN 18916: Uporaba rastlin pri urejanju zelenih površin – Rastline in saditvena dela

SIST DIN 18920: Uporaba rastlin pri urejanju zelenih površin – Zaščita drevja, rastlinskih sestojev in nasadov pri gradbenih posegih

Smernice za načrtovanje, nego (vzdrževanje) in zaščito dreves na gradbiščih. Marion L., Praznik N., ISA VA, JP VOKA SNAGA d.o.o., Pirnat P. MOL

Evropski standard za sajenje dreves (2022). EAS 03:2022. Evropski arboristični standardi (EAS), Delovna skupina 'Tehnični standardi pri delu z drevesi (TeST)', prevod in nacionalna priloga - Slovenija 2023

Uredba o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju, (Uradni list RS, št. 43/18, 59/19 in 44/22 – ZVO-2),(http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED7531)

Uredba o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja, (Uradni list RS, št. 81/07, 109/07, 62/10,46/13 in 44/22 -ZVO-2), (http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4520)

PRIROČNIKI IN SMERNICE

Državni prostorski red, Zeleni sistem v mestih in naseljih, Usmerjanje razvoja zelenih površin, priročnik. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, 2020

Državni prostorski red, Javne odprte grajene površine, priročnik. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, 2021

Z belo palico po mestu: priročnik za načrtovanje talnega taktilnega vodilnega sistema. A. Albreht et al. Ljubljana: Zavod Dostop: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, 2016

Priprava predlogov in priporočil za razvoj programov in ukrepov v podporo prostorskemu in urbanemu razvoju: Poročilo o izvajanju sonaravnih/na naravi temelječih rešitev na področju urbanega razvoja. Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, 2021

Strateško načrtovanje dostopnosti: priročnik. A. Albreht, A. Zapušek Černe. 1. izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, 2018

Infrastruktura za pešce, Splošne usmeritve. Verzija 1.0. Ministrstvo za infrastrukturo RS, 2017

Moč narave za odporna naselja in skupnosti: O urejanju urbanih zelenih površin za prilagajanje na podnebne spremembe. Simoneti, M., Didovič, U., Šifkovič. S. Ljubljana: IPoP - Inštitut za politike prostora, 2024

Mestno drevje, Šiftar A., Bavcon J., Maljevac T., Simoneti M. Ljubljana: Botanični vrt, Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, 2017

Ven za zdravje: Priročnik za načrtovanje zelenih površin za spodbujanje telesne dejavnosti in zdravega življenjskega sloga. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije, 2019

Lowland Path Construction Guide. UK: Paths for all, Scottish Natural Heritage, 2019

Outdoor Accessibility Guidance: Supporting inclusive outdoor access in the UK. Version 1.1. UK: Paths for all, Sensory Trust, 2023

Countryside for All, Good Practice Guide: A Guide to Disabled People's Access in the Countryside. UK: Fieldfare Trust, 2005

3

NATEČAJNO GRADIVO

3.1 Seznam natečajnega gradiva

NALOGA

- B_1 Natečajna naloga
- B_2 Izvlečki prostorskih aktov

PODLOGE

- C_1 Geodetski načrt
- C_2 Opis in ponudba
- C_3 Sheme plakatov

PRILOGE

- D_1 Projektni pogoji ZVKD
- D_2 Fotodokumentacija
- D_3 Analize območja PST
- D_4 Podrobni opisi sestav tal
- D_5 Kritična območja PST
- D_6 Višinske ovire za gibalno ovirane na poti spominov in tovarištva (2017)
- D_7 Smernice za vzdrževanje, nego in zaščito dreves na gradbiščih
- D_8 Pregledne karte drevesnih vrst na PST
- D_9 Prikaz drevesnih vrst na izbranih lokacijah